Yavuz Bahadıroğlu _ Sel

BİRİNCİ BÖLÜM

Cami avlusu ağzına kadar insanla dolmuştu. Kimi yere çömelmiş, romatizmasını dinlendiriyor, kimi kollarını önünde birleştirmiş, ayakta dikiliyordu.

Bağıran, çağıran yoktu, kulaktan kulağa fısıltılar dolaşıyordu sadece.

"Bildin mi, Davut Ağa bizi niçin toplamış?"

"Bilemedim gurban, nereden bileyim? Gökten zenbille haber salmazlar ki bana."

"Mutasarrıf efendiden, kapı gibi karar çıkartmış, derler."

"Etme!"

"Bundan böyle, köy meydanındaki çeşme bile akmayacakmış."

"Ağzından yel alsın! Ben bildim bileli o çeşme gürül gürül akar. Gürül de gürül."

"Davut Ağanın arazisi içinde imiş ya suyun menbaı, keşi kesirverecekmiş, topraklarını sulamak için."

"Allah'tan korkmaz mı hiç?"

Son soru, köyün en yaşlısı Hüseyin Ustanın dudakları arasından gayri ihtiyarî çıkmıştı. Sakalı uzun mu uzundu, ak mı aktı Hüseyin Ustanm, sıkı sıkıya avuçlamıştı.

"Korkmaz mı ki," diye tekrarladı. "Bir köyün içme suyunu keser."

Alayımsı bir cevap verdiler Hüseyin Ustaya:

"Kendisine sor istersen emmi, bak, geliyor işte. Bir de süslü ata binmiş ki, bir de kurumlu ki... Sanki Padişah efendimizin başyaveri."

Davut Ağa kalabalığa sürdü atını. İnsan çemberi iki yana açılarak yol verdi. Tam ortaya gelince yaşından ve göbeğinden beklenmeyen bir çeviklikle yere atladı.

"Selâmün aleyküm ağalar."

Dudaklar isteksizce kımıldadı:

"Aleyküm selâm, Davut Ağa."

Sol elinin baş parmağıyla kalın köstegi elleye elleye, saat cebini buldu. Parmağını cebine soktu. Öbür eliyle fesini şöyle bir yokladı. Duruşundan memnun olmamış olacak ki, biraz daha yatırdı sağ kulağına doğru.

Gür kaşlarının altında gözleri fıldır fıldır dönüyordu. Suratı her zamankinden beter bir kırmızılıkta idi. Vücudunu da iyice kasmıştı.

"İttihat ve Terakki'nin Düvel-i Osmaniye'ye yaptığı hizmet" diye başlayan meşhur nutuklarından birini daha atmaya hazırlanıyor sandılar. Su meselesini belki hiç açmazdı. Belki köylünün kulağına çalınanlar, sadece kötü bir dedikodudan ibaretti.

Davut Ağa, bu kadar kasılmayı yeterli bulmuş, bakınmayı da

bitirmişti. Bir soruyla girdi söze:

"Deyin bakalım Ağalar, köylü demek ne demek?"

"Bilemedin mi gurban?" diye atıldı Hüseyin Usta. "Köylü demek, Padişahımız Efendimizin varlığından haberdar olmadığı garib tebea demek."

"O nasıl söz Hüseyin Usta?" diye bağırdı Davut Ağa.

İyice ondan yana döndü, gerdan kırdı, kaş çattı:

"Şu sözün Mutasarrıf Efendinin kulağına gitse, ak sakalına bakmaz, dama tıkar seni."

Hüseyin Usta pustu.

"Dedim işte," diye mırıldandı. "Sözgelişi dedim."

Kalabalığın arkasına çekildi. Rengi kül gibi olmuştu. Davut Ağa'nın yüzüne bakmaktan korkuyor, gözlerini hep yerde tutuyordu.

Mengene gibi bir el yapıştı koluna. Döndü:

"Sen misin Ahmet Gazi? Ağzımdan kaçı verdi birden."

Otuz, otuzbeş yaşlarında, karayağız, burma bıyıklı bir yiğitti Ahmet Gazi. Sol ayağı dizinden itibaren yoktu. Koltuk değneğine dayanmıştı:

"Korkma emmi, sana kimse ilişemez."

Yaşlı adamın gözlerine ışık geldi birden, çocuk gibi sevindi. Elini güm güm göğsüne vurdu:

"İlişemez öyle ya, ben doksan üç harbinde kanımı döktüm. Hiç bir kimse ilişemez bana. İsterse mutasarrıf olsun. Boşuna korkmuşum, değil mi Ahmet Gazi oğlum? Hepten boşuna."

Ahmet Gazi cevap vermedi. Yaşlı adamın elini okşamakla yetindi. Sonra koltuk değneğini tıkırdata tıkırdata ileri çıktı.

Davut Ağa, pos bıyıklarını hoplata hoplata konuşuyordu:

"Köylü deek, Düvel-i Aliyye'nin ayakları demektir. İnsanın iki ayağı olmayınca yürüye mi bilir? Aynen böyle. Köylü olmasa devlet de yürüyemez işte."

Bu benzetme köylülerin hoşuna gitmişti. Birkaçı yüksek sesle

güldü. Ama bazıları suskun, düşünceli, konuşmanın sonunu bekledi. Bakalım bu yaldızlı sözlerin altında nasıl bir oyun yatıyordu?

Ahmet Gazi, koltuk değneklerini tıklata tıklata Davut Ağanın ardına geçti.

"Davut Ağa," diye seslendi.

Adam, yan döndü. Ahmet Gazinin granite oyulmuş gibi kavruk yüzüne baktı. Ürktü bir an için. Gözlerini yüzünden kaçırdı.

"Bir şey mi diyeceksin, Ahmet Gazi?"

Genç adamın gözleri çelikleşmiş pırıltılarla dolmuştu.

"Bacak, bacak dersin de ağa..."

"Bacak değil bir kere, ayak."

"Her neyse, ayak olsun. Diyeceğim o ki, biz bu ayağı harman yerinde saban demirine kestirmedik. Çanakkale sırtlarında pat-

layan Buve zırhlısının güllesine paralattık. Din-i İslâm uğruna canımız feda! Sen okumuş-yazmış gün görmüş adamsın. Dersaadetten geldin derler, sarayla irtibatın var derler. Derler oğlu derler."

Başını iki yana salladı, elinin tersiyle alnında biriken terleri sildi.

"Lafı uzatmaya ne hacet ağam. Padişahımız efendimizin durumu parlak değilmiş. Yaz bir mektup Harbiye Nezaretine. De ki, İzmir'e bir saatlik mesafede bir Seyitköy var. Köyde Ahmet derler, topal bir köylü yaşar. Dün bir bacağını Çanakkale'de nasıl verip gazi olduysa, bugün canını verip şehit olmaktan havf etmez."

"Havf" kelimesini Ayıntaph çavuşundan öğrenmişti. İkide bir "Ölmekten zerre kadar havf etmem" derdi. Gözleri buğu tutmuştu genç gazinin. Köylüleri çift görüyordu.

"Billah havf etmem," diye perçinledi son sözünü. "Köylüyü meth etmedeki maksadın devlete asker temin etmekse can baş üstüne Davut Ağa. Yunanı da, İngilizi de teptiririz inşaallah."

Bir uğultudur koptu:

"Evelallah!"

Davut Ağa, haniyse heyecanlanıyordu. Niçin geldiğini, köylüyü cami avlusuna niçin topladığını az daha unutacaktı.

"Yok," dedi heyecanını yenerek. "Sözüm savaştan kinaye değil. Dersaadette büyüklerimiz var. Padişahımız efendimiz var. Biz kendi işimize bakalım, devletlüler kendi işlerine. Karışmak yüzsüzlük olur. Diyeceğim şudur köylü kardeşler, bir sene önce geldim köyünüze. Sağ olun, hoşça karşıladınız. Bazı söylentiler kulağıma geldi gerçi. Dönmedir, Selanik'ten gelmedir, filan dendi. Eh, bu kadarına da ben aldırmadım. Neyse, bildiğiniz gibi, çiftlik satın aldım, size iş verdim burada, çalıştınız."

Hiçbir şey anlamadan bakıyorlardı. Ne dediğine aldırdıkları yoktu, köylü için ne diyeceği mühimdi daha çok.

"Bir mesele var. Su meselesi..."

Gırtlaklar kurudu birden, susamışlardı sanki. Bir ağızdan,

"Su meselesi ha!"

"Yıllar yılı kullandınız. Bu su topraklarımın suyu, onunla araziyi verimleştireceğim. Daha fazla iş verebilmek için çalışıyorum size."

Fesini öne doğru eğerek ensesini kaşıdı. Köylünün tepkisini ölçmek için yüzlerine baktı.

"Vay, e çukur bakışlar gurban," diyerek yanmdakini dürttü Hüseyin Usta. "Bizi susuz koyacak."

"Koyamaz," diye hırçınlaştı köylü. "Hükümet var İzmir'de."

izmir'deki hükümeti yeleğinin saat cebine sokmuş kadar rahat ve kıpırtısızdı Davut Ağa. Bir süre sözlerini hazmetmeleri için bekledikten sonra,

"Şunun şurası komşuyuz, değil mi?" dedi. "Birbirimizi gözeteceğiz, yardımcı olacağız. Düşündüm ki, suyun tamamını alsam hepten çeşme kuruyacak. Sabiler hararretten çatır çatır çatlayacaklar. Günaha girmek istemem. Hakkım gerçi, ama bunu yapamam, vicdanım el vermez. Haftada üç gün köy çeşmesine su vereceğim."

Ahmet Gazi tek ayağının üstünde sallanıyordu. Hüseyin Usta daha iyi duyabilmek için ellerini kulaklarının arkasına koymuştu. Köylü, karanlık bir kuyuya yuvarlanmanın şaşkınlığı içinde suskundu.

Bu sessizlik içinde çığlık mı, feryat mı pek belli olmayan gür bir ses çınladı:

"Mahvolduk efendiler!"

Davut Ağanın aklı fikri köylünün suyunda kalmıştı.

"Üç gün çeşmeniz akacak ya," diye söylendi.

Kalabalık açıldı, gözler sesin sahibine döndü. Köy imamıydı gelen. Elindeki gazeteyi çarşaf gibi sallıyordu. İstanbul'daki amcazadesi gönderirdi bu gazeteyi. Hayli geç gelirdi İzmir'e, ama ne çıkar? Payitahtta olanı biteni geç de olsa öğrenirdi ya.

Hali perişandı Hafız Murat'ın. Az evvel vahşi hayvanlarla mücadele etmiş gibiydi. Beyaz sarığı bozulmuş, ucu intizamsız kıvrımlarla beline doğru sarkmıştı. Her zaman itina ile taradığı siyah sakalı dağınıktı. Hüseyin Usta köy imamının kırk yaşında olduğunu bilmese kendisinden yaşlı olduğuna hükmedecekti.

Gözlerinde yaş pırıltıları vardı. Belli ki ağlamıştı. Buruk buruk bakıyordu köylülere. Bir yardım, bir teselli arıyordu.

"Şehirden şimdi geldim daha," dedi nefes nefese.

Gazeteyi salladı birkaç kere:

"Felâket!"

Sonra bir nefeste genzine top mermisi gibi tıkanan haberi kalabalığın ortasına attı:

"istanbul'a çıktılar!"

Bu söz Hafız Murat'ı bütün bütün bitirmişti. Mukavemetinin son noktasını da eritmişti. Başını ellerinin arasına aldı, oracığa, Hüseyin Ustanın ayakları dibine çömeldi, bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Her kafa ayrı bir balyoz yemişçesine sersemdi. Su meselesinden kalma sersemlik Hafız Murat'ın getirdiği haberle pekişince, doruğa çıkmıştı. Boşalan beyinlerde kara noktalar uçuşuyordu.

Bir dakika böyle geçti. Ahmet Gazi, koltuk değneğini tıkırdata tıkırdata imamın yanma gitti. Ağırlığını tek bacağına yükleyerek çöktü yanma. Fısıltılı bir sesle,

"Çanakkale'yi geçtiler, öyle mi hocam?" diye sordu. "Neredeydi peki bizim koç yiğitler? Herbiri bacağından olmamıştı ya ben gibi. Okusana hocam, şu gazeteden birkaç haber okusana bize. Oku da iyice yansın yüreğim, bir iyice tutuşsun ki, tutuş-

sun! Çanakkale'yi geçmişler ha, inanılacak gibi değil..."
Hafız Murat gazeteyi kucağına aldı. Titreyen sesiyle önce büyük başlıkları okudu.
"Altmış parçadan müteşekkil İtilâf Donanması İstanbul'da. Payitaht kapkara günler yaşıyor. Hükümet bunun bir işgal olmadığını iddia ediyor, ama garanti veremiyor."
"Baksana Hafız, işgal edilmiş," diye araya girdi Davut Ağa. "Düvel-i Itilâfiye donanması payitahtımızı ziyarete gelmiş olmalı, hepsi bu kadar. Boş yere ümmet-i Muhammedi telâşa sardın."
Köylülere döndü:
"Haberi verdim. Hükümet kendi işini halleder, biz işimize bakalım. Suyunuz haftada üç gün akacak. Hepsi bu kadar. Hadi hoşça kaim."

Atma bindiği gibi sürdü.
Hiç kimse yerinden kımıldamamış, çoğu ne dediğini duymamıştı bile. Şu an kafalarında da, gönüllerinde de İstanbul yatıyordu. Suyu, toprağı düşünecek halde değillerdi, iki kişi müstesna.
Bu iki kişi Rum asıllıydı. Baba Dimitri ile oğlu Nikola. Hafız Murat, o meşum haberi verdiğinden beri kimseye belli etmemeye çalışarak bakışıyor, işaretleşiyorlardı. Yavaş yavaş kalabalıktan ayrıldılar. Tenhaya çıkınca Dimitri için için güldü.
"İşler yolunda zo," dedi. "Şu minareye kutsal haçı takmanın vakti yakın."
"Yakın baba, yakın. Ama kuzum, niye dişlerini gıcırdatıyorsun öyle? Bu insanlardan iyilikten başka ne gördük, geldik geleli?"
Yiyecekmiş gibi baktı oğluna.
"Sus vre! Sus şaplak geliyor. İyilik ettilerse boşuna mı ettiler? Çalıştık ya it gibi. Çalıştık, ekmek yedik. Babalarının hayrına mı beslediler?"
"Fakat köye geldiğimizde yatacak bir şiltemiz bile yoktu baba. Ev yaptılar, toprak verdiler. Daha üç ay önce hastalandığımda Hakkı Ağa geceyarısı beni at arabasına alıp doktora götürmedi mi?"
"Olsun, kinimi azaltmaz bu. Bizans'ımızı yıkanlar bunlar ya, kin tutmam için yeter sebep. Sen bilemezsin. Daha yaşın yirmi bile değil. Babanı dinle. Bugünler bizim için bulunmaz günler. Ah, ne olurdu bir an önce İzmir'e de gelseler."
Delikanlı sustu. İstanbul işgal edilmiş diye bir an sevinmişti, ama düşündükçe sevinci kursağında kalıyordu. İstanbul'daki Rumlar da babası gibi diş biliyorlarsa, Türklerin hali bitikti. Yıllarla biriken kinlerini, o dinmez, tükenmez kinlerini kimbilir ne

insanlık dışı yollarla intikama dönüştüreceklerdi. Yüzünü ekşitti, yere tükürdü.

"İyi niyetli kurbanlar," diye söylendi.
Arkasına baktı. Kalabalık tortop olmuştu. Belli ki hoca dipten başa okumaya başlamıştı gazeteyi.
Gerçekten de okuyordu Hafız Murat. Bir yandan ağlıyor, bir yandan başladığı makaleyi bitirmeye çalışıyordu.
"13 Kasım 1918 sabahı boğazı çepe çevre sarmış olan sis, Bebek Koyuna doğru çekiliyor, güneş sönük ve üzgün ufuktan başını uzatıyordu. Sabah meltemi kubbelerde günün ilk ilâhilerine tempo tutuyordu."
Hoca hıçkırdı:
"Okuyamayacağım."
Gözleri birisini arıyordu. Göremeyince,
"Kerami kardeşimiz yok mu?" diye sordu.
Arka sıradan yirmibeş yaşlarında bir genç fırladı.
"Buradayım Hocam."
Gazeteyi ona uzattı Hafız Murat:
"Al, sen bitir."
Delikanlı bir tereddüt geçirdi. Ellerini gayri ihtiyarî arkasına sakladı. Ölüm fermanına imza koyması isteniyor gibi geldi ona.
"Alsana," diye teşvik ettiler sabırsızlıkla, "Al, oku bize."
Uzandı, aldı. Hafız Murat'ın bıraktığı yerden devam etti:
"İstanbullu, alışkanlıkla her zamanki gibi Boğaz'm eşsiz güzelliğini temaşa ediyordu. Önce öbek öbek dumanlar farkettiler. Sonra altın yaldızın üstünde birer kara lekeyi andıran zırhlılara muttali oldular.
Ne kara bir gün Allahım!

İstanbul'da yaşayan azınlıkların yaptığı çmgınlıklar ayyuka yükseldi. Sahillere doluştular. Başlarındaki fesi atarak şapka giydiler. İstanbul bir anda diyar-ı küfrün bir beldesine döndü, (hâşâ!).
Azınlıkların bu nümayişleri Türkün ve İslâmm kalbinde ve tarihinde müebbeden kanayacak bir ceriha açtı. Aradan asırlar geçse ve bugünkü hazin idbarımız şevk ve ikbale münkalib olsa dahi yine bu acıyı hissedecek ve hüzn-ü teessürü evlad ve ahfadımıza nesilden nesile ağlayacak bir miras olarak terkedeceğiz."
Hıçkırık sesleri dua dua arşa yükseldi. Gözyaşları inim inim aktı. Yürekler kırık-dökük çarptı.
Ne kara bir gündü...
Makaleyi bitiren Kerami'nin elinden gazete kaymış, Ahmet Gazinin yanma düşmüştü. Baktı, baktı, baktı...
"Çanakkale'yi geçememeydiler," dedi.
Koltuk değneğine dayanak doğruldu. Başka bir şey söylemeden dereye doğru yürüdü.
Koltuk değneğinin tıkırtıları geldi bir süre.
Tıktık... nktık...
Neden sonra Tekgöz Hamdi'nin sesi duyuldu:

"Hafız, hükümet asker toplamıyor mu peki?"

Hafız Murat başını iki yana salladı.

"Elindekileri bile terhis ediyor ya, anlaşma böyle."

Köylünün dili çözüldü birden. Her kafadan bir ses çıkmaya başladı.

"Kuzu gibi bıçağa boynumuzu uzatacağız ha!"

"Bak şu kâfirin zoruna!"

"Venizelos da itlerini İzmir'e salacakmış derler."

"Yani elimiz kolumuz bağlı duracağız, öyle mi?"

"Durmak olmaz!"

"Ne etsek köylü, vursak mı kazmayı kapıp İstanbul yoluna?"

Hafız Murat doğruldu, Kerami'nin kolundan çekti.

"Gel yiğit, seninle konuşacaklarım var."

Hemen caminin bitişiğindeki evine soktu. Kapıyı da içerden sürgüledi. Köşedeki mindere buyur etti:

"Otur şöyle. Okumuşluğun, yazmışlığm kendine yeter. Rüştiyeyi bitirdin şehirde. Bunca göz nuru döktün, kalem tükettin. Ne diyorsun bu işe?"

Delikanlının gözleri ışık ışıktı. Her bakışta yüzlerce şimşek çakıyordu sanki.

"Hocam, bu menfur işe okumuşluk, yazmışlık neylesin! Koca koca mektep bitirmiş olanlar yurdu harbin ateşine yaktıktan sonra uzaktan üfürüyorlar. Nerede Enverler, Talâtlar? Hani, nerede İttihat ve Terakki? Sabun köpüğü gibi kabardılar, söndüler. Hayalin peşinden bir koca devleti, esaret tatmamış milleti heder ettiler. Korkarım, hocam, iş bu kadarla bitmez. İstanbul'u ziyaretle kalmazlar, yakında işgal ederler. Yalnız İstanbul'u değil, bütün yurdu. Sıra İzmir'e de gelecek. Bıçak deriyi deldi, kemiğe doğru gidiyor. Bıçağın ucu kalbimizi arıyor, ama inan bulamayacak. Bir kemiğe dayanıp duracak. Bu kadarı yetecek şahlanmamıza. Miskinlikten kurtulacağız."

"Bir tedbir gerekmez mi, Kerami? Aramızda teşkilâtlansak. Hazır bulunsak. Hiç değilse birkaç silah temin etsek."

Avuçlarını açtı delikanlı:

"Para yok ki hocam. Para olmayınca silah nerede?"

"Toplarız gizli gizli."

"Bu olur belki. Köylüyü gördüm. Herşey için hazır. Malını, mülkünü satar, verir. Bundan eminim."

"Biz yine aralarından en güvenilir olanları seçelim. Durumu anlatalım. Mücadele için hazır olmalarını bildirelim. Kanaatma katılıyorum. Yarın, öbür gün İzmir'e de gelir bunlar. Venizolus'un en büyük gayesi. Gazetelerde okuduğuma göre, Avrupa devletlerini iknaya çalışıyormuş İzmir için. Şehrin nüfusunu sahte belgelerle Rumları ekseriyette gösterir hale sokmuş."

Evin içi ılıcıktı. Fakat yüreklerin buz kesmiş halini ısıtmıyordu.

"Davut Ağa ne diyordu size?"
Delikanlının yüzü acı bir gülüşle büzüldü.
"Dünya yıkılsa umurunda değil adamın. Suyu kesecekmiş."
"Hangi suyu?"
"Köy çeşmesinin suyunu. İtiraz etmeseymişiz haftada üç gün akıtacakmış. Kalan günler arazilerini sulayacakmış."
Hoca fırladı yerinden.
"Çıldırmış" dedi.
Oturdu tekrar. Delikanlının kara gözlerine dikti gözlerini:
"Dünya ihtirası bu kadar alçaltır mı bir insanı? Su herkesin ortak malı. Nerede görülmüş içme suyunu kesip arazi sulamak? Bunca insan, bunca hayvan... Ama beklenir bundan, herşey beklenir."
"Mutasarrıf Efendinin iznini almış, öyle dedi."
"Başına çalsın. Bu memlekette şerait mahkemeleri hüküm verir. Hele bir denesin bakalım."
Delikanlı kalkmak için davrandı.
"Benim derdim su değil hocam, benim derdim başka. Susuz da olunmaz, hürriyetsiz de. Ama bana sorarsan susuz ölmeyi tercih ederim, hürriyetsiz yaşamaya."
Hafız Murat, delikanlının omuzunu okşadı:

"Ben de öyle," dedi. "Yatsıdan sonra bekle. Güvenilir birkaç kişiyi ziyaret edelim. Para toplar, o parayla silah temin ederiz. Bir çete kurmalıyız içimizden. Gerektiğinde dağa çıkmaya hazır olmalıyız."
Delikanlı dışarı çıktı. Hava iyiden iyiye soğumuştu. Fesini kulaklarına doğru çekti. Evine yollandı düşüne düşüne.

MncÎ bölüm

Baharın kokusu dere boyunca uzanan yabanî çiçeklerden kopup insanın içine siniyordu. Buram buramdı çiçekler.
Dere, tabii seyri içinde, tıpkı insan ömrü gibi küçücük taşları yuvarlayarak akıyordu. Şırıl şırıldı dere.
Güneş, suları altın yaldızlarıyla yakıyordu. Işıl ısıldı güneş.
Ve rüzgâr ılım ılım esiyordu kuytularda.
Soluk benizli, kara kap kara gözlü, on, oniki yaşlarında bir çocuk dere kıyısında düm düz bir taşın üstünde oturuyordu. Ayakları suyun içinde idi. Küçücük dalgacıkların tesiriyle çarpılan aksine dalmış gitmişti.
Ilım ılım rüzgâr, kap kara gözlü çocuğun dağınık saçlarında, yolunu kaybetmiş avare bir yolcu gibi gayesiz geziniyordu.
Altı delik çarıklarını, iplerinden bir güzel bağladıktan sonra elinin ulaşacağı kadar yakma bağlamıştı. Her biri sanki canlanabilir de kaçabilirmiş gibi düğüm üstüne düğüm atmıştı. Kimbilir kaç kere tembihlemiş olmalıydı annesi, "Aman yavrum, çarıklarına sahip ol" diye.

Cık cık etti bir karakuş. Gitti, karşı kıyıda bir taşa oturdu. Yine cık cık etti, hürriyetini selâmlarcasına.

Soluk benizli çocuğun ilk işi gözlerini kuşa çevirmek oldu. Yavaştan ayaklarını çekti dereden. Sulara yansımış resmi daha başka türlü dalgalandı, bin yerden kırıldı, yayıldı, zigzaglar çizdi.

Doğrulmuştu şimdi. Bakışlarını bir saniye bile karakuştan ayırmıyordu. Kuş ise kendi halinde. Bir çalıya tünemiş, akrabasına merhaba çekiyordu cık cık sesiyle.

Çocuk elini cebine saldı. Taşlar şıngırdadı. Durdu birden. Karakuşa daha dikkatle baktı. Bereket taşların cebindeki hırçınlığını duymamıştı. Duysaydı bir saniye eğleşmezdi buralarda. Bilirdi karakuşları, kurnaz mahlûklardı.

El yordamıyla taşların iyisini seçmeye çalıştı. İyileri de, kötüleri de olurdu bu meretlerin. Sapan kullanmayanlar bilmezdi. Fakat o usta idi. Deniz kıyısından toplanan taşlar bir başka türlü olurdu. Yuvarlacık. İş yoktu dere taşlarında. Yamru yumru şeylerdi çoğu. Deli Hakkı'nın kafası gibi yamrı yumru.

Öbür cebinden sapanını çıkardı. Taşı yerleştirdi ustaca. Ah, çakıltaşı olacaktı ki, şimdi. Yuvarlacık, yus yuvarlacık taşlar. Misket misket. İzmir dediğin nah şuracıkta. Hep hep bir saat ya çeker, ya çekmez. Geçen sene babasıyla gitmişlerdi. Sahile indirmişti babası onu. Bütün ceplerini taşlarla doldurmuştu. Koynuna bile koymuştu. Bir daha ne zaman şehre inerlerdi acaba? Belki hiç. Çünkü duyduğu kadarıyla İzmir, gâvurların eline geçmişti. Köyde onlardan "Venizelos'un itleri" diye bahsediliyordu. Deli Hakkı bile ellerini ağzına boru gibi yaparak, şu yamaçtan İzmir'e doğru sesinin bütün gücüyle bağırırdı sık sık:

"Venizelos'un itleri, defolun!"

Düşüne düşüne nişanladı kuşu.

"Deretaşı yamrı yumru olduğundan hedef tutmaz, ama hadi neyse," dedi içinden.

Taşı fırlattı.

Kuşun hayli yakınma düştü taş, ama isabet etmedi.

"Taş değil ki, kütük parçası."

Bir tane daha seçti el yordamıyla. Meşine koydu.

"Ama bu sefer vururum artık."

Kuşkulanmış olmalıydı karakuş. Boynunu uzatmıştı. Bir sağa bakıyordu, bir sola, bir sağa, bir sola.

Çocuğu gördü en sonunda. Görmesiyle incecik bacaklarını germesi bir oldu. Kanatlarını havaya dikti, çırptı birden.

"Uçtu işte, kaçırdık."

Esefle iki yana salladı başını. Sağdan sola, soldan sağa.

Yine çömeldi düz taşm üstüne, deminki gibi ayaklarını sulara gömdü. Sapanı kucağında duruyordu öylece."

"Yusyuvarlacık bir çakıltısı olacaktı ki," dedi. "Bu yanpiri taşla kuş mu vurulur?"

Elinin içinde evirdi çevirdi, evirdi çevirdi. Baktıkça öfkesi arttı. Kaldırdığı gibi ırmağa fırlattı taşı.

Küçük, minicik bir "tıp" sesi geldi kulağına. Taşm düştüğü yerde sular halkalandı, halkalandı. Sonra tekrar eski halinde akmaya başladı.

Bir köpek havlaması geliyordu köy tarafından. Bazı çağrışımlar yaptı bu. Soluk benizli çocuk, köyünü hatırladı. Başka şeyler de düştü aklına.

"İyi ki vurmamışım," dedi yüksek sesle. "Ağam duyacak olsa kızardı. Hep söyler ya, 'Can yakanın canı yanar' diye. Kuşun da canı var. Kuşça bir can, ama olsun. Can candır. İyi oldu vuramadığım."

Doğruldu. Çarıklarını ayağına geçirdi. İplerini sıkıca bağladı, koşarken açılmasınlar diye.

Şalvarının uçkurunu çözdü, yeniden iki düğüm attı. Cebindeki taşlar ağırlık yapıyor, şalvarı aşağı çekiyorlardı. Fakat onun şikâyeti yoktu bundan. Taşlarla arasında geçen bu sessiz mücadeleye alışmıştı. Taşlar aşağı asılıyor, o yukarı çekiyordu. Bir savaştır sürüp gidiyordu böylece. Ne kadar süreceği de belli değildi. Sanırsınız Osmanlı ile gâvur dünyası karşı karşıya harbe tutuşmuş.

"Tutuşmuş ki nasıl tutuşmuş, bir yanda gavuristan, bir yanda biz. Nah İzmir'e geldi Venizelos'un itleri. Ama kalıcı değiller." Ağası da, babası da "kalıcı değiller" demiyorlar mıydı? Hele ağası, nasıl da sıkıyordu dişlerini, "Elin atma binen tez iner" derken. Dudaklarını ısırarak kanatmıştı bir keresinde.

Koşuyordu ya, çarıkların ipini fazla sıkı tutmuştu. Canı yanıyordu şimdi. Durdu. Yolun kıyısına çömelip ipi gevşetti. Sonra yeniden bağladı. Daha gevşek vurdu düğümü. Rahatlamıştı.

Kulağına nal sesleri gelince başını dikti. Fakat oturduğu yerden hiç bir şey göremedi. Kalktı. Gözüne güneş giriyordu. Elini kaşının üstüne siper ederek sesin geldiği tarafa baktı. Bir toz bulutu kopmuştu güneşin gözünde.

"Davut Ağa olmalı," diye fikir yürüttü aklınca, "yine çifte kısrağı arabasına koşmuştur."

Davut Ağa, bir yıl kadar önce gelmişti köye. Bir çiftlik satın almıştı. "Neyin nesi, kimin fesi" olduğunu bilen yoktu. Çeşitli söylentiler çıkmıştı hakkında. "Bir Rum kadınıyla evlendiği için sarayın gözünden düşmüş paşazade" diyenler vardı. "Dünyalığı doğrultmuş bir vurguncu" diyenler vardı. "Koca farmason" diyenler vardı. "Padişahımız Efendimizin has adamı. İzmir bölgesindeki temsilcisi" diyenler de vardı. Soluk benizli çocuk, bu sözlerin mânâsının gereğini kavrayamıyordu gerçi de, o kadar tekrarlanmıştı ki, ezberine almıştı. Kendi fikri sorulsa, "İyi adam değil" der, çıkardı işin içinden.

Başta çifte kısrağın çektiği süslü arabasına binip, küçümser bakışlarla köylüyü süzmesi hoşuna gitmiyordu. Fosur fosur sigara fosurdatması da hoşuna gitmiyordu. Hülâsa, Davut Ağayı sevmiyordu.

"Yok, bunlar sırf atlı, araba filan görünmüyor."

Demindenberi gelenleri gözlüyordu çocuk. Tahmininde yanılmıştı. Davut Ağanın çifte kısraklı arabası değil, araba çekmeyen atlardı bunlar. Sırtlarına da gâvur askerleri binmişti.

Ne yaptığını düşünmeden kendini çalıların arkasına attı çocuk. Ama en önde at süren çakmak gözlü Yunan teğmeni, çocuğu görmüştü.

Bir el işaretiyle arkasındaki on atlıyı durdurdu.

"Tetikte olun," dedi. "Birilerini gördüm."

Askerler, sırtlarına çapraz astıkları tüfekleri fora ettiler. Subayın işaretlediği çalıya doğrulttular topluca.

"Çık oradan!"

Sarı benizli çocuk büzüldü çalıya. Çalı kımıldadı.

"Çık dedim, ateş ederiz yoksa."

Korkuyordu çocuk. Eli alışkanlıkla sapanına kaydı. Çalı bir daha kımıldadı. Meşine taş yerleştirmeye çalıştı boş yere. Elleri titriyordu. Yanpiri taş yere düştü.

"Korkmamalıyım," dedi kendi kendine. "Erkek adam korkmaz."

Sapanı elinde çalıya dolandı. Çalının sık kımıldamaya başladığını görünce adamlar parmaklarını tetiğe iyice yerleştirdiler. Bakışlarına sivri bir düşmanlık geldi, oturdu. Gerildi yüz ifadeleri.

"Bir çocukmuş meğer," dedi subay, keyifli keyifli güldü. "Yaklaş bakalım."

Bir yandan da tabancasını kınına sokuyordu. Çocuğun elindeki sapanı farketti. Bastı kahkahayı. Adamlarına döndü. Kendi dilinde söylediği bir yığın sözü çocuk anlayamadı.

Askerlerin de kahkahalar atmaya başlaması sinirine dokundu yine de. Herhalde kendisi ile alay ediyor olacaklardı.

"Biliyor musunuz çocuklar," demişti subay. "Türklerin bize karşı kullanacakları en tesirli silah, şu çocuğun elinde gördüğünüz sapandır."

İşte bu söz üzerine patlatmışlardı kahkahayı. Hâlâ kendini tutamamış olanlar bile vardı. Çocuk biraz şaşkın, biraz kırgın, aynı zamanda müthiş öfkeli, gülenlerin yüzüne bakıyordu. Tâ gözlerinin içine, içine.

Subay tekrar döndü çocuğa. Başını okşamak için belki, elini uzattı. Çocuk bir adım geriye çekildi. Subayın eli yanma düştü.

"Söyle bakalım, adın ne senin""'

"Fatih," dedi çocuk.

"Fatih, ha!"

Çocuk, meydan okuyan bakışlarla bakıyordu şimdi. Cesaretlenmişti.

"Dilin çok bozuk, zor anlıyorum. Fatih ya, Sultan Fatih de-
dem varmış. Gâvurları bir sürme sürmüş, bir sürme sürmüş ki
İstanbul'dan kuyruklarını kıstırdıkları gibi..."
Bir tokatla cümlesinin gerisini yuttu.
Çocuğun komik duruma düştüğünü sanarak gülen birkaç as-
ker, bir terslik olduğunu anlayıp sustular.
"Ne diyor kumandanım?" diye sordu içlerinden biri.
"Fatih Mehmed'i hatırlatıyor aklı sıra. Güya İstanbul'u almış
bizden. Bir güzel de sürmüş. Aptal oğlan."
"Yalan değil," diye düşündü asker, fakat fikrini söylemekten

korktu. Çocuğun yüzüne az önce inen tokadın üçü beşi kendi
suratında patlardı en azından. Nesine lâzımdı.
"Vay alçak," dedi yüksek sesle. "Bildir haddini kumanda-
nım."
Subay dik dik bakıyordu çocuğa, çocuk aynı meydan okuyan
gözlerini subayın yüzüne çakmıştı.
"Hangi namussuz bu saçma fikirleri kafana sokmuş?"
Ağası anlatırdı bunları. Bunlara benzer başka şeyleri de. Söy-
lemedi. Bir kurnazlık düşündü bunun için.
"Anlamadım," dedi.
"Kim öğretiyor, dedim."
Bön bön baktı subaya.
"Konuşmanızı anlamıyorum, efendim."
Subay yere tükürdü.
"Söyle bakalrm! Davut Ağa varmış buralarda, bu köyde. Evi-
ni göster."
Çocuk boş bulundu, söyleyiverdi:
"Bu yolu takip ederseniz önünüze çıkar."
Subay kurnazca güldü:
"Bakıyorum da son sorumu anladın. Tokadı da hakettin ama,
al bakalım köpek yavrusu."
Çocuk iki adım geriledi.
"Sensin," dedi içinden.
Subay iki adım attı.
"Yaklaş, kaçma, kurtulamazsın elimden. Sorumu anlamadın
ha."
Yine geriledi çocuk.
"Kaçma, dedim."

Kaldırdı tabanları.
"Dur!"
Dinlemedi. Ceplerindeki taşlar şangırdıyordu. İlk defa bu
ağırlıktan memnun değildi. Bir yandan koşarken bir yandan da
ceplerini boşaltıyordu.
Askerler tüfeklerini doğrultmuşlardı.
"Vuralım mı teğmenim?" diye sordu çipil gözlü olanı.
"Aptallık etme!" diye çıkıştı subay. "Gelir gelmez çocukları

vurmaya başlarsak sempatizanlarımızı dahi küstürürüz. Ne de-
mişlerdi? Önce mülayim davranacağız. Sonra... sonra..."

Gözünü kırptı, kirli bir tebessüm belirdi dudaklarında.

Atına bindi.

"Gitsin," dedi. "Yalan söylemediyse bu yolu takip edeceğiz.
Mahmuzlaym."

Fatih ancak cami avlusunda nefeslendi. Neredeyse tıkana-
caktı. Kalbi küt küt atıyordu. Elini göğsüne bastırdı. Gözü sapa-
nına takıldı. Gülümsedi:

"Vermedim," dedi. "Erkek olan silahını düşmana teslim et-
memeli."

Koynuna soktu.

Yanakları renklenmişti. Alnında ter boncuk boncuktu. Dön-
dü, arkasına baktı. Peşinden gelmemişlerdi. Biraz rahatladı. Ka-
pıya sokuldu. Parlak madeni tokmağı tuttu. Tokmak sıcacıktı.
"Güneş altında kalmaktan olacak," diye düşündü. Çevirdi itti.

Ardından kapadı kapıyı, bakındı. Çocuklar her zamanki gibi
bağdaş kurup yanyana oturmuşlardı. Açık kitaplar vardı ku-
caklarında. Bazıları ileri geri sallanıyor, bazıları soldan sağa yal-
palıyordu. Kapı açılınca başlarını dikmişlerdi. "Geciktin" der
gibiydiler.

Fatih'in gözleri Hafız Murat'ın pabuçlarında idi. Yüzüne bak-
maktan çekiniyordu nedense. Geciktiği için suçlu buluyordu
kendisini.

Hafız Murat, birkaç adımda yaklaştı.

"Derse hiç geç kalmazdın," dedi, "ne oldu?"

Hocanın sesi ılıktı. Ilık ve yumuşacık. Fatih cesaretlendi.

"Efendi hazretleri, tam geliyordum, gâvurlar yolumu kesti,"
dedi.

Hafız Murat'ın içinin ürpertisi sakalına kadar sirayet etmişti.
Kıllar isyanla dikleştiler.

"Nerede?" diye sordu.

"Dereye inen patikanın orda. Başlarındaki adamla birlikte
tam on bir atlı saydım. Bana Davut Ağanın evini sordular. To-
katladılar beni hocam."

Parmağını sağ yanağına bastırdı:

"Şurama vurdular. Kaçtım."

Talebelerden birinin "korkak" diye fısıldadığını duyunca kaş-
ları çatıldı.

"Korktuğumdan değil," diye bağırdı, "derse geciktiğimden."

"Otur," dedi Hafız Murat.

Fatih, ayaklarını sürüye sürüye gitti, yerine oturdu. Korkak
demeleri çok dokunmuştu ona. Neredeyse ağlayacaktı. Yanın-
dakine,

"Derse geç kalmayayım diye kaçtım," dedi inandırıcı bir ses-
le. "Korkmadım ki..."

Arkadaşı cevap yerine iç cebinden bir kâğıt çıkardı. Yer yer

yırtılmıştı. Elden ele dolaştığı anlaşılıyordu.
"Al, oku bunu! Ağan için dağa çıkacak derler, doğru mu?"
Bu soruyu da Fatih cevapsız bıraktı. Uzatılan kâğıdı aldı. Hocaya göstermemeye çalışarak okumaya başladı.

Fazla devam edemedi. Daha dördüncü satırında hıçkırmaya başlamıştı.
Pencerenin önünde koca bir imparatorluğun boğazlandığını düşünmekte olan Hafız Murat, "Bu çocuğa da ne oluyor" der gibi baktı. Yanına gitti. Elini alnına koydu.
"Nen var çocuğum?"
Kâğıdı farketti. Aldı elinden. Daha görür görmez tanıdı. İzmir'in işgalinden bir gün önce 14 Mayıs 1919 tarihinde vatanseverler tarafından yayınlanan beyanname idi bu. Kelimesi kelimesine ezberlemişti.
"Fatih, sen eve git yavrum, bugün izinlisin."
Çocuk sessizce itaat etti. Hıçkırıklarını daha rahat dökebilecek kuytu bir yere ihtiyacı vardı. Çıktı.
Hafız Murat, bir süre Fatih'in ardından baktı. Sonra çocuklara döndü.
"Şimdi size bir yazı okuyacağım çocuklar İzmir'i Yunanlılara bırakmamak azminde olan vatanseverlerin işgalden bir gün önce yayınladıkları beyannameden. Dinliyor musunuz?"
"Dinliyoruz," diye bağrıştılar.
Derin bir sükut kapladı. Her nasılsa içerde kalmış bir sinek odanın tâ öbür ucundan büyük bir hızla uçarak pencereye çarptı. Cam onu yanıltmıştı. Hürriyetine atılmış, fakat kurtulamamıştı. Hayretler içinde olduğu muhakkaktı. Hürriyet hemen şuracıkta kendisini bekliyordu, ama bu kahrolasıca saydam perdeyi aşıp kollarına arılamıyordu.
ilk şaşkınlığı geçer geçmez yeniden denemek üzere geriledi. Aynı hızla tekrar pencerye atıldı. Yine cama tosladı.
Hafız Murat, bu hürriyet mücadelesinin farkında değildi. Perde perde yükselen, bazan titreyip, bazan çığlık haline gelen bir sesle beyannameyi okuyordu.

"Ey bedbaht Türk!
Vilson prensipleri ünvan-ı insaniyetkâranesi altında senin hakkın gasp ve namusun hetk ediliyor.
Buralarda Rum çok olduğu ve Türklerin Yunanistan'a ilhakı memnuniyetle kabul edeceği söylendi. Ve bunun neticesi olarak güzel memleketin Yunana verildi.
Şimdi sana soruyoruz: Rum senden daha mı çoktur? Yunan hâkimiyetini kabule taraftar mısın?
Değilsen kendini göster! Tekmil kardeşlerin maşatlıktadır. Orada yüzbinlerle toplan. Kahir ekseriyeti bütün dünyaya gös-

ter. İlân ve ispat et!
Burada zengin, fakir, alim, cahil yok. Fakat Yunan hâkimiyetine girmek istemeyen bir kütle-i kahire var.
Bu sana düşen en büyük vazifedir. Geri kalma. Hüsran ve nekbet faide vermez. Binlerle, yüzbinlerle maşatlığa koş ve heyet-i milliyenin emrine itaat et!"
Hafız Murat, elini cebine attı. Bir başka kâğıt çıkardı oradan. Şimşekli bulutlarla perdelenmiş bakışlarını, öğrencilerinin yaşlı gözlerinde dolaştırdı.
"Şimdi de bunu dinleyin çocuklar. Aydın Heyet-i Milliyesi tarafından kaleme alındı. Daha dün geçti elime.
"izmir'in işgali malûmunuzdur, izmir'le temasımız kesilmiştir. Sükûn ve itidali muhafaza ediniz. Milli hukukumuzu temin edecek olan silahlı teşkilâta vakit öldürmeden himmet ve gayret ediniz. Cenab-ı Hak bizimledir. Çünkü mağdur ve mazlumuz. Ümidinizi kesmeyiniz!"
Sinek de hürriyetinden ümidini kesmemişti hâlâ. Sersemliği geçer geçmez, yeniden cama atılmıştı. Şimdi kanatlarını süratle çarparak saydam perdenin hürriyete açılan yolunu bulmaya çalışıyordu.

Hoca, sineğin hürriyet mücadelesini gördü. Çocuklara da gösterdi:
"Bir minicik sinek kadar iradeli olmazsak yazık olsun bize," dedi.
Gitti, kanadı açtı. Sinek, kurtarıcısının farkında olmadı bile. O öz hürriyetini mücadelesi sayesinde kazandığına öylesine inanmıştı ki, dönüp bakmadan uçtu.
Yerine döndü hoca.
"Çocuklar, bugün öz yurdumuzda mahkûmuz. 15 Mayıs günü Yunan askerleri İzmir'e girdi. Ömrüm oldukça o korkunç tabloyu unutamayacağım. Kanım damarlarımda dolanmaz olmuştu. Kalbim de, beynim de durmuştu sanki. Vücudumun her zerresi ayrı ayrı isyan halinde idi, fakat vücudumun azalarını harekete geçiremiyorlardı bir türlü. Halk çoluğu, çocuğu, yaşlısı, genciyle kıyılarda yığılmıştı. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu."
Çocukların anlayıp anlamadığını düşünmüyordu bile Hafız Murat. Anlatmak ihtiyacında idi. Gözleri nefretle büzülmüş, boynunda iki damar şişip morarmıştı. Kaşları alabildiğine çatıktı. Dudaklarının iki yanında iki acı çzgi derinleştikçe derinleşiyordu.
"İzmir'i hiç o günkü kadar üzgün gördüğümü hatırlamıyorum," diye devam etti. "Denizin billur sularını siyah düşman donanmaları lekelemişti. İzmir Rum Metropiliti Hirisostomos, elinde kocaman bir haç, karaya çıkacak Yunan kıtalarını bekliyordu. Bir yandan da taraftarlarını çılgınca bağırmaya, çağırmaya teşvik ediyordu. Bunlar ellerini çırparak, Türk halkına doğru çirkin işaretler yaparak "Zito Venizelos" diye haykırıyorlardı.

Bu, Yunan dilinde Yaşasın Venizelos anlamına geliyor. Venize-
los, Yunanistan Başbakanı."

Dişlerini sıktı.

"Düşman kıtaları önce yirmişer kişilik kafileler halinde kara-

ya çıkmaya başladılar. Onları çılgınca alkışlayanlar arasıda bi-
zim köylü Dimitri Efendi ile oğlu Nikola da vardı."

Sakalından birkaç kıl koparıp gözüne doğru kaldırdı. Bu ha-
reketi neden yaptığını kendisi de bilmiyordu. O menfun güne
dalmış gitmişti.

"O zaman anladım ki, bu adamlar ülkemizi hiç bir zaman
sevmemiş, bizi sevmemişler. Bir gün intikam alacaklarını düşü-
ne düşüne yaşamışlar.

"Yunan askerleri Kordonboyu'ndan, bizim kışlaya doğru iler-
lemeye başladılar. Birden etraf karıştı. Bu karışıklık ortasında
bir silah sesi duyduk. Aradan beş saniye geçti geçmedi, başka
silah sesleri kulaklarımıza doldu. Hasan Tahsin isimli genç bir
gazeteci manzaraya dayanamamış, tabancasını çektiği gibi ateş-
lemişti. Onu oracıkta şehit ettiler. Üstüne çıkıp vahşi Afrika
yamyamları gibi tepindrler. Yüreğim belki bin yerden delindi.
Gözlerimin pınarı kurumuştu, yaş akmıyordu artık. Millet, taş-
laşmışçasına kımıldamadan olanı biteni seyrediyordu. Bu sükût
kararlılıktı, biliyordum, izmirli, vatan müdafaasına karar ver-
mişti. Geçici çılgınlıklarla ilerde girişeceği düzenli mücadeleyi
baltalamak istemiyor olmalıydılar. Bu sükûta hürmet gerekti.

"Fakat kendilerini tutamayan, vatan sevgisi ile çılgına döne-
rek silaha sarılanlar da vardı. Hasan Tahsin'den sonra karaya-
ğız, uzun boylu bir yiğit de bir köşe başında dizini yere koyup
ateş açtı. Alay bayraktarı Yunan askerini öldürdü. Bu küçük
mukavemet bile, Yunanlıları kudurtmaya kâfi gelmişti. Rastgele
ateşe başladılar. Komiser Hüseyin Beyi öldürdüler. Türk asker-
lerinin bulunduğu kışlaya saldırdılar sonra. İçerden tek silah
patlamamasına aldırmadan, cehennemi bir ateş çemberine aldı-
lar. İçerden ateşi kesmeleri için bağırıyorlardı, ama dinleyen
yoktu. Yarım saat sonra ateş biraz hafifleyince bir teğmen beyaz
bayrakla dışarı çıktı. Fakat, gözü dönmüş Yunan askerleri tara-
fından vuruldu.

"Nihayet, silah sesleri duruldu. Merak edenler, yaklaştılar.
Yunan subaylarından biri, Ali Nadir Paşayı yakasından tutmuş,
sürüklüyordu. Halk, tiksinerek gerilemişti. Sürüye sürüye kala-
balığın ortasına getirdi. Başından fesni çıkarıp yere çaldı. Kendi
şapkasını Ali Nadir Paşanın kafasına geçirdi. Önce kahkaha-
larla güldü. Onunla birlikte bütün Yunan askerleri ve İzmirli
Rumlar da güldüler."

Hafız Murat'ın yüzündeki acı çizgiler, giderek intikam yolu
şeklinde genişliyordu. Kollarım göğsüne kavuşturdu. Gerildi.

"Zito Venizelos, diye bağırtmak istediler. Ama bağırmadı. Taşlaşmış gibi duruyor, iğrenen bakışlarla bakıyordu. Bir subayın düşman da olsa bu derece alçalmasını aklına sığdıramıyor olacaktı.

"Bıı başkası da Askerlik ^Şubesi Reisi Albay Süleyman Fethi Beyi yakalamıştı. Onu da, aynı şekilde bağırması için tartaklıyorlardı. Fethi Bey 'Bağırmam' diye direniyordu. Süngüleyerek şehit ettiler.

Korkunç, aynı zamanda, iğrenç bir manzara idi bu.

"Dünyanın hiç bir askeri, sanmam ki Yunanlılar kadar vahşileşebilsin. Bir doktor vardı, Şükrü Bey. Boynuna taş bağlayarak denize attılar. Bir Hocaefendiye Hıristiyanlığı kabul etmesini söylediler. 'Hâşâ sümme' diye reddedince, başındaki sarığın beziyle boğdular. Bazı din adamlarını halkın arasından alıp, başlarına zorla şapka örttüler, sarıklarını ayaklar altına aldılar, sakallarını makasladılar.

"Müdafaasız insanlar bir süngü darbesiyle şehit ediliyordu. Zulmün bu kadarına gök bile dayanamamış olacak ki, şiddetli bir dolu yağmaya başladı. Mayısın ortasında dolu yağdı, evet. Bu, izmir için de, İzmirli Müslümanlar için de büyük rahmet oldu. Mahalle aralarına dağılıp, çocukları vurmaya, evleri kırmaya, dükkânları talan etmeye başlayan Yunan askerleri, kıtalarına iltihak etmek zorunda kaldılar."

"Bu arada yıllardır içimizde yaşamış bazı Rumlar fırsatı ganimet sayıp, Türk komşularını soyuyorlardı."

Çocuklardan biri hıçkırmaktan kısılmış sesiyle bulunduğu köşeden haykırdı:

"Hâlâ susacak mıyız, hocam?"

Talebelerin en büyüğü idi. Cılız, hastalıklı bir çocuktu. Kirli fesinden sarı kahkülleri fırlamıştı. Gözlerinin içi kıvılcım doluydu. Elleri dizlerinde, kasılmış kalmıştı.

Hafız Murat, yanma gitti. Uzun uzun baktı çocuğa. Sonra ellerinin üstüne koydu elini:

"Bunca zalim insanlardan korkmuyor musun, Mehmet?"

Çocuk diklendi:

"Korkmuyor muyum, bilmiyorum. Lâkin babamın bir sözünü hatırlıyorum şu anda. Korkulu rüya görmektense uyanık bulunmak iyidir, der. Hocam, korku belâsına bu vatanı kurban veremeyiz. Ben kendi hesabıma korkarak da olsa, vatanım için ölmeye hazırım."

Hafız Murat hayretle baka kaldı. İçinde kopuk bir şeylerin kaynaştığını hissetti. Dudakları kendiliğinden kıvrıldı. Bir hıçkırık nöbeti içinde bağırdı:

"Ben de."

"Bizler de hazırız," diye katıldı talebeler.

Hoca toparlandı. Yutkundu, yutkundu. Hıçkırmamak için kendini tutmaya çalıştı. Kalktı, pencere önüne gitti yeniden. De-

rin derin soludu. Bütün İzmir'i taşıyla toprağıyla içine çekip
orada muhafaza etmek istercesine çekti, çekti nefesini."

"İyi, çocuklar," dedi sakin bir sesle. "Vakti gelince hepiniz
hazırsınız demektir. Şimdi evlerinize gidiniz. Bugünlük ders bu
kadar."

Çıkış her zamanki gibi değildi. Çocuklar bağırıp çağırmıyor-

lardı. Çocukluklarını unutmuş gibiydiler. Sanki birkaç dakika
içinde büyümüşler, gelişmişler, olgunlaşmışlardı. İstilâ altında
bir yurt parçasının insanı olduklarını ve o yurt parçasını istikla-
le kavuşturmadan bir daha hiç çocuklaşmaya haklan olmadı-
ğını düşünüyorlardı belki. Belki de hocanın anlattığı şeylerin te-
sirinde kalmışlardır.

"Acaba anlatmakla iyi mi yaptım?" diye düşündü Hafız Mu-
rat. "Bu çocukları üzmeye hakkım var mıydı?"

Biraz durduktan sonra,

"Evet var," diye sürdürdü düşüncesini. "Şuurlansmlar, bilen-
sinler. Belki birkaç nesil boyu topraklarımızı savunmak zorun-
da kalacağız. Çocukluktan itibaren alışsınlar buna. Alışsınlar."

Nal sesleri açık pencereden içeri düşünce gözlerini dışarı çe-
virdi.

"Allah kahretsin!"

Yunan askerleri gelmişti. Fatih'in gördüğü bunlar olmalıydı.
Bunlarla yüz yüze gelmemek için işgalden beri İzmir'e adımını
atmamıştı. Bakındı. Dersanenin yegâne kapısı avluya açılıyor-
du. Kendisini saklamaya yarayacak yer yoktu.

"Allah kahretsin!"

Kapı vuruldu. Hafız Murat seğirtti, onları içeri sokmamak, bu
ilim yuvasını kaba kuvvete çiğnetmemek lâzımdı.

"Geliyorum," diye de seslendi bir yandan.

Fakat geç kalmıştı. Yunan subayı fazla acele davranmıştı. Pa-
bucunun ucuyla itivermişti kapıyı.

Hoca dersanenin ortasında kala kaldı. Yunanlı subay eşikte
duruyordu şimdi, eli, tabancasına en yakın yerde, bacakları ge-
rilmiş, kaşları hafiften çatık ve dudaklarında çıldırtan bir tebes-
süm.

Bozuk türkçesiyle sordu:

"Hoca mısın?"

Başını salladı Hafız Murat.

Subayın yüzündeki tebessüm silindi.

"İşaretlerle değil, sözle cevap ver, kara sakal," dedi, "ben öyle
istiyorum."

Tanıdık bir ses geldi kulağına:

"Korkma Hafız efendi, sakın korkma, kötü bir niyetleri yok."

Subayın arkasına doğru kaydırdı bakışlarını. Davut Ağanın
iri vücudunu gördü. Acaba tevkif mi etmişlerdi zavallıyı?

"Korkmuyorum," dedi. "Ne istiyorlar?"

Subay ikinci plana itilmekten hoşlanmışa benzemiyordu. Hafız Murat'ın Davut Ağaya sorduğunu "benimle konuş" der gibilerden cevaplandırdı.

"Köyün eşrafından sayılırsın. İşgal kuvvetleri kumandanının emrini tebliğe memurum. Bu ikinci ihtardır. Uymazsanız sonunu sen düşün."

"Dinliyorum."

Köyde ateşli, ateşsiz silahtan addedilebilecek ne varsa toplayın. Hemen, şimdi birlikte dolaşacağız. Şüphe ettiklerimizi arayacağız. Tam yetkimiz var."

Son sözü söylerken, belli şekilde ayaklarının ucunda yükselmişti. Önemini karşısındakine kabul ettirmeye çalışıyordu.

"Burada silah filan yok," diye kestirip attı Hafız.

Subay, elini cebine soktu.

"Göreceğiz," dedi.

Hafızın sarığına ilişti gözleri. Mıhlandı, çakıldı orada. Sanki yalnız bu sarığı o baştan almak için tâ Yunanistan'dan kalkıp buralara gelmişti. Onca, nefret, onca düşmanlık başka niçin olacaktı?

"Hâlâ mı sarık?" diye gürledi.

"Ben hafızım, din adamıyım. Hem millî kıyafetimizdir bu."

Uzandı sarığı almak için, Hafız Murat geriledi.

"Ver bana!"

Hafız Murat yılana bakar gibiydi.

"Yoksa," dedi, "sarığı da silahtan mı sayıyorsunuz?"

"Elbette," diye homurdandı subay. "Bir silah ki, nasıl silah."

Davut Ağa bile akıl erdiremedi buna.

"Yani kumandan, şu sarık silah ha?"

"Tabii. Bu sarığa, millî kıyafete itibar ettiğiniz müddetçe muvaffak olmamıza imkân yok."

"Anlayamadım," diye söylendi Davut Ağa.

"Anlamasan ne çıkar?" dedi subay, hırçın hırçın.

Tekrar uzandı sarığa.

"Ver dedim."

Birkaç adım daha geriledi köy imamı.

"Hayır."

Yunanlı subay, hiddetle ayağını yere vurdu. Kendi dilinde bir şeyler geveledi. Askerlerine,

"Yıkın!" diye emretmişti.

Onu birden Hafızın üstüne çullandılar. Yere yıktılar. Sarığı ilk kapan iri yarı asker, sanki Türklerin kafasını, içindeki İslâmî şuurla birlikte koparıp almış gibi heyecanla havaya kaldırdı.

"Aldım kumandanım," diye bağırdı. "Aldım, işte."

Subay, ihtilâçlar içinde kıvranıyordu. Şimdi tek istediği, karşısındaki din adamını gülünç duruma sokmaktı. Onun şahsında mensup olduğu dini küçültebileceğim sanıyordu.

"Şapkanı giydir," dedi. "Şapkam."

Hafızın başı açıktı şimdi. Kollarından sıkı sıkıya tutmuşlardı. Gözlerinde çelikleşmiş pırıltılar, dimdik, öylece duruyordu. Saçlanndaki beyazlar saniye saniye artıyor gibi geldi, Davut Ağaya.

"Yok canım," dedi kendi kendine. "Olur mu öyle şey?"

İri yarı askerin sesini duydu:

"Olmuyor kumandanım. Bol geldi."

"Gelsin," diye çıkıştı subay. "Canına yandığımın kalıbını çıkaracak değilsin ya!"

"Başüstüne."

Kaşlarına kadar inmişti şapka Hafızın başında. Kulaklarına gelmiş dayanmıştı.

Subay karşısına geçti, ellerini belinin üstüne koydu. Hafızın başındaki şapkayı tereğinden tutup, hafifçe geri itti. Bir kahkaha attı sonra:

"Yakışmış da adamakıllı. E, söyle bakalım hocam, kâfir oldun mu?"

Hafız Murat, şaşılacak derecede sakin bir sesle,

"Hayır," dedi. "Allah biliyor ki bu işte zerre kadar rızam yoktur."

"Ya!"

"Evet."

"Halbuki sizin köylü Dimitri bir kerecik başına kasket geçirdi diye kıyametler koparmıştın. Hassasiyetin azaldı demek."

"Azalmış değil."

"Baksana, başında şapka var, fakat çırpmmıyorsun bile."

"İradem elimden alınmış, istediğim gibi hareket hürriyetine sahip değilim."

"Bıraksak şapkayı başından atacaksın öyle mi?"

"Şüpheniz olmasın."

Askerlere,

"Bırakın," dedi.

Bıraktılar. Serbest kalır kalmaz kasketi çıkardı, sahibine uzattı.

"Buyrun şapkanızı."

Bocaladı subay. Asker almakta tereddüt etti, soru dolu gözlerle kumandanına baktı. Soğuk bir rüzgâr esti, topunu dondurdu. Geri uzatılan şapka değil de, işgal teşebbüsünün başarısızlığı idi sanki.

"Cesaret ettin ha," dedi neden sonra. "İşgal kuvvetleri temsilcisiyim burada. Yunan silahlı kuvvetlerinin prestijini temsil ediyorum. Emrime itaat etmemek demek... Seni süründürmek boynuma borç. Fitil fitil burnund.an getireceğim. Karşı geldin. Bu adam da şahit."

Parmağıyla Davut Ağayı işaret ediyordu.

"Şahit misin?" dedi.

Sessizce başını salladı Davut Ağa. Evet, demeye getirdi. Su-

bay bir parça rahatlamıştı.
"Şimdi düş önüme. Sarığını verin. Şu arama tarama bitsin, gösteririm. Bizi uğurlar gibi yapacaksın işten sonra. Peşimizden köyün çıkışma kadar geleceksin. Askerlerimin gözü üstünde olacak. Küçük bir kaçma hareketini görürlerse mıhlayacaklar. Düş şimdi önüme."
Duvardaki rafta Kur'an nüshaları duruyordu. Çenesiyle işa-
ret etti rafları:
"Ne var orada?"
"Kuran."
Bir şeyler homurdandı askerlerine, adamlar raflara saldırdı-

lar. Ellerine geçen Kur'an-ı Kerimleri kucak kucak pencereden dışarı attılar. Hocanın sırtı dönüktü. Arkasında olanı biteni gö-
remiyordu, ama tahmin ediyordu. Vücudu kasılmıştı. Kasları kopacakmış gibi gerilmişti. Dehşet içinde idi.
"Gidelim," dedi Yunanlı subay. "Dediğim gibi hoca, hareket-
lerine dikkat et."
Tek tek evleri dolaştılar. Yağmaladılar. Ekmek bıçağı için bile köylüleri sille tokat soru yağmuruna tuttular. Süleyman Ağanın gelini korkudan haykırmca dipçikle kafasına vurdular. Kan, yü-
züne doğru yürüdü, çenesinin altından yere aktı.
En sonunda köylüleri topladılar meydana. Yunan subayı or-
taya sürdü atını. O bozuk şivesiyle uzun bir nutuk çekti.
Kimse asker barmdırmayacaktı. Silâh bulundurmayacaktı. Kaçaklara yataklık etmeyecekti. Eşkiyaları beslemeyecekti. Buğ-
dayını, arpasını saklamayacaktı. Hayvanını dağlara kaçırmaya-
caktı. Hele hele kimse işgal kuvvetlerine kafa tutmaya yelten-
meyecekti. Gelen emirlere harfiyen uyulacak, mutlaka boyun bükülecekti. Sakın ola ki işgal altında olduklarını unutmayalar. Aksi halde köyleri ateşe verilirdi.
"Biz, aslında iyi insanlarız," diye sözlerine devam etti subay. "Boyun bükerseniz mesele kalmaz. Yoksa kökünüzü kazırız. Bundan sonra bu köy Davut Ağadan, Dimitri ve oğlu Niko-
la'dan sorulur. Ne şikâyetiniz varsa onlara yapacaksınız. Hiç bi-
riniz kendi başınıza iş görmeyeceksiniz. Yakında köyünüzde bir karakol kurulacak. O vakte kadar Davut Ağanın, Dimit-
ri'nin, Nikola'nın dediği dedik. Azıcık sabredin. Hepinizi rahata kavuşturacağız. Size Yunanistan'dan medeniyet getireceğiz. Haydi, dağılırı bakalım, marş marş."
Köylüler, Davut Ağayı görmek için arandılar, ama meydanda yoktu. Sessizce sıvışmıştı. Ateşli bakışlara dayanamayacağın-
dan korkmuş olmalıydı.

Fakat Dimitri ile oğlu Nikola orada idiler. Dimitri, subayın atının yularını tutuyor, arada bir sırıtarak köylülere bakıyordu.

Her haliyle,
"Artık benim kölelerimsiniz" der gibiydi.
Konuşması bitince subay, askerlerini peşine takarak yola düş-tü. Köylüler, Dimitri ve oğlu neyse de, Hafız Murat'ın düşman askerlerini uğurlamasına akıl erdiremediler. Kerami,
"Herhalde bir sebebi vardır," diye söylendi kendi kendine.
Gözden silinene kadar baktı arkalarından. Toz bulutu uzadı, gitti, sonra büsbütün kayboldu.
"Hey gidi Çanakkale," diye bağırdı Ahmet Gazi. "Bacağımı vakitsiz almışsın!"
Yere çömeldi. Başını avuçladı.
"Bu topraklar," diye inledi, "artık bizim mi?"
Hıçkırdı.
"Bizim mi şu köy, şu şehir, şu vatan?"
Yine hıçkırdı.
Bir el hissetti omuzunda, başını kaldırdı.
"Nedir bu hal Kerami, nedir hey kardaş?"
Kerami koluna girdi Ahmet Gazinin, ayağa kaldırdı.
"Ağam, gidelim," dedi. "Sen ağlayabiliyorsun hiç değilse bak, ben onu da yapamıyorum. Göz yaşlarım içime akıyor."
Ahmet Gazi açtı kollarını:
"Kardaş!"
Sıkı sıkıya sarıldı delikanlının boynuna.
"Senin elinden başka şeyler de gelir kardaş, fakat ben tek ba-cağa mahkûm bir malûl. Neyleyim başka? Ağlamaktan gayri elimden bir şey gelmiyor. Baba yadigârı tüfeğimi verdim ya.

Hani ne bekliyorsunuz daha? Dirensenize. On kişi koca köyü koyun sürüsü gibi sürüyor. Gel diyorlar geliyoruz, git diyorlar gidiyoruz. Daha? Öl dediklerinde de öleceğiz."
Kolunu okşadı Kerarni.
"Mahzun olma," dedi. "Hazırlıklar bitmek üzere. Sen bil baş-kasına söyleme. On yiğit olduk. Bizim köyle karşı köy. Cepha-nemiz çok az. Bir yerlerden ele geçirebilsek. Fırsat gözlüyoruz. Şehirde habercilerimiz var. Bir Yunan birliği yakında cephane getirecekmiş. Yolunu öğrenme gayretindeyiz. Haber gelir gel-mez uçacağız."
Ahmet Gazi, gözyaşlarını büsbütün serbest bıraktı. Tekrar sa-rıldı delikanlının boynuna:
"Arslanım benim," dedi. "Yiğidim. Ağzını seveyim senin. To-sunum. Korkma, ağzım sıkıdır. Kimse benden duymayacak."
Güneş, ufka doğru kaymış gitmişti. Delikanlı, caminin mina-resine doğru baktı.
"Ezan vakti," dedi. "Hoca gecikmiş olmalı. Gel, camiye gidip bekleyelim. Niçin Yunanlıları uğurladığını da söyler belki."
Hocanın dönmesini çok bekleyeceklerdi.

UÇUNCU BOLUM

Deniz yine masmavi, dalgalar yine köpük köpük, güneş yine pırıl pırıldı. İzmir'in uğradığı felâketten tabiat habersiz görünüyordu.

İzmirliler, buna içerliyor gibiydi. Adeta işgalden sonra bir daha güneş doğmasın, deniz mavileşmesin, dalgalar köpürmesin; bir daha hiç kuşlar şakımasın istiyorlardı. Bütün bunlar olmayınca belki, dünya İzmir'n ve onunla birlikte Osmanlı Devletinin uğradığı büyük felâketi idrak edebilecekti.

Talihsiz insanların kader çizgileri gibi girintili çıkıntılı İzmir sahilleri de belki böyle bir mucizenin, böyle bir ilâhi protestonun vukuunu bekliyordu. Derin suskunluk belki de büyük fırtınalara gebe idi. Gelecek günler kimin için ne getirecekti acaba? Bu kâbusun bir uyanışı olacak mıydı? Genç gelinlerin böğründe süngülenen istiklâl aşkı bir daha dirilip kurtuluş meşalesini tutuşturabilecek miydi? Yaşlı gazilerin gırtlağında düğümlenen hürriyet hıçkırığı, bir isyan haline mi dönüşecekti, yoksa acı bir teslimiyetle gırtlaklar, kasap bıçıklarına mı uzanacaktı?

Türkler kadar Yunanlılar da bunu düşünüyorlardı. Gerçi

dünyanın desteği altında izmir'e çıkmak çok kolay olmuştu. Olmuştu, ama Anadolu içlerine doğru yayılmak pek o kadar kolay olmuyordu. Taze bir kıpırdanış yer yer yolu kesiyor, ya bir Yunan erzak kolunu, ya bir keşif birliğini darmadağın ederek iz bırakmadan kayboluyordu.

Korkmaya başlamışlardı. Korkuları arttığı ölçüde de baskıyı arttırmışlardı. İzmir ve civarında şimdi kuş uçmuyordu.

On kişilik bir Yunan mangası Seyitköy'e yerleşmişti. Davut Ağanın konağını karakol olarak kullanıyorlardı. Birinci kat tamamen onlara tahsis edilmişti. Davut Ağa, bu durumdan pek tedirgin olmuş görünmüyordu. Halinden memnun gibiydi, hattâ sağda solda işgal kuvvetleri lehine söz etmeye başlamıştı.

"Ne yapalım yani?" diyordu. "Başımıza bir felâket geldi madem, katlanacağız. Direnmek faydasız. Düzenli orduları çarıklılarla dağıtamayız ya. Osmanlı Devleti öldü, gitti. Gelene ağam demekten başka çare yok."

Bu sözler, köylünün kulağına geldikçe, diş gıcırdatıyor, yere tükürüyorlardı.

İstediğini yapmış, köylünün suyunu kesmişti. Çoktan beri köy çeşmesi haftada ancak üç gün akıyordu.

Dimitri'nin ağzı kulaklarında idi. Yıllarca köylünün merhametini sömürerek hayatını sürdüren bu adam ve oğlu, birden köylünün başına horoz kesilmişlerdi. İlk iş olarak başlarına geniş siperliği olan birer kasket geçirmişler, ellerini arkalarına atarak, köy içinde volta atmaya başlamışlardı. Sonra işi azıtmışlardı. Kadına kıza sataşıyorlardı. Köylülerle karşılaşınca pis pis sırıtıyor, "kölelerimiz" diye aşağılıyorlardı.

Köy, tam yedi defa dipten başa aranmıştı. Ama bereket versin bir çakı bile bulunamamıştı.

"Silah aramak bahane," diyordu Ahmet Gazi. "Bunların asıl istediği şey, bizi tedirgin etmek."

Hafız Murat'tan bir haber çıkmamıştı, içeri takıldığı anlaşılmıştı, ama ölü mü, sağ mı belli değildi. Yapılan müracaatların tamamı cevapsız bırakılmış, en sonuncusuna, "Böyle müracaatlar yapmakla bizi meşgul ederseniz, hepinizi içeri tıkarım" diye bir tehdit savurmuştu yüksek rütbeli Yunan subayı. Artık kimse caseret edip Hafızı soramıyordu.

Günler birbiri ardından yuvarlanıp gidiyordu.

Ve nihayet bir gün...

O günün diğer günlerden tek farkı, Davut Ağa'nm şapka ile görülmesiydi. İlk Fatih görmüştü.

Bir öğle sonrasıydı. Mayıs sıcağı dayanılır gibi değildi. Çocuk, eskiden olduğu gibi dere kıyısına gitmiş, ayaklarını çıkararak suya daldırmıştı. Her zaman solgun duran yüzü, Yunan askerleri köye yerleştiğinden beri daha da solmuştu. Alnında yaşlı insanlara mahsus kırık çizgiler vardı. Düşman çizmesi sanki Yunan topraklarında değil, şu solgun yüzün üstünde yürümüştü. Öylesine perişan ve bitik.

Bir karganın hırçm hırçın bağırarak havalandığın: görünce başını kaldırmıştı. Karşı kıyıda biri geziniyordu. İlk farkettiği adamın başındaki silindir olmuştu.

"Yunan gâvuru," diye geçirmişti içinden. "Babasının yeri bellemiş, geziniyor köpoğlusu."

Neden sonra bu adamın bir Yunan gâvuru değil de, Davut Ağa olduğunu anlayınca öfke burnuna çıkmış, sapanına yerleştirdiği yamrı yumru taşı tam ona nişanlayarak fırlatmıştı.

Sapantaşı düm düz hedefe varmıştı. Davut Ağa, göğsünü tutarak haykırmıştı:

"Vay piçoğlu piç!"

Görmüştü çocuğu. Hırsla dereye girmişti. Ağzına geleni söyleye söyleye çocuğun üstüne gidiyordu. Taşlar kaygandı. Bir,

iki defa suya yuvarlanmıştı. Fatih, bulunduğu yerden kahkahalarla gülmüş, adam hayli yaklaşınca da tabana kuvvet kaçmıştı.

Köye geldiğinde nefes nefese idi. Ayakları çıplaktı. Çarıklarını almayı akıl edememişti. Doğruca ağabeyini buldu.

"Davut Ağa şapka giydi," dedi öfkeli, hırslı.

O sıra Kerami avluda abdest alıyordu, ikindi namazını kılacaktı.

"Bir şey söylemeden sol ayağını da yıkadı, ibriği çocuğa uzattı.

"Al, eve götür bunu."

Fatih, ağabeyine de içerledi. Tepki göstereceğini, bağırıp çağıracağını umuyordu. Sesini yükseltti:

"Davut Ağayı şapkalı gördüm, ağabey."

Kıyıda duran leğeni gösterdi parmağıyla:

"Nah, şuna benzer bir şapka. Leğen gibi."

Kerami saçlarını karıştırdı kardeşinin.

"Ne yapalım," dedi. "Demek çok istekli imiş. Maskara kılığına girdi diye kimseyi asmazlar ki."

"Yaaa!"

Fatih, ilk defa Davut Ağaya taş atmanın hata olduğunu düşünüyordu. Başı önde eve girdi. İbriği bıraktıktan sonra tekrar dışarı çıktı. Ağabeyine herşeyi anlatmak istiyordu. İstiyordu, ama doğrusu pek de cesareti yoktu. Ellerini önüne kavuşturmuş, başını yere indirmiş, gözlerini çıplak ayaklarına dikmişti.

Kerami, küçük kardeşinin tavırlarını bilirdi. Mutlaka anlatmak istediği başka şeyler olmalıydı.

"Söyle bakalım," dedi, "başka ne var, ne yok?"

Gözleri birden ayaklarına kaydı.

"Hey, çarıkların nerede senin?"

Çocuk parmağını dereden yana dikti:

"Teey, orda!"

"Irmakta mı unuttun?"

Başını öne doğru salladı.

"Hadi, bir koşu al gel."

Fatih ağabeyinin gözlerine baktı.

"Iıh," etti.

"Niçin?"

"Davut Ağa orada."

Güldü delikanlı.

"Hadi hadi, elâlemin şapkasından sana ne? Git, çarıklarını al. Yoksa kışı yalınayak çıkarırsın."

"Olsun."

Çocuğun sesinde kararlılık vardı. Aynı zamanda korku seziliyordu.

"Sen bir şeyler saklıyorsun galiba."

Çenesinden tutmuş, yüzüne bakmaya zorlamıştı. Fatih hıçkırdı. Ağabeyinin kollarına attı kendini.

"Taş attım," dedi bir nefeste.

"Vurdun mu bari?"

"Hem, tam göğsünden. Hırsla atıldı üstüme, kaçtım."

Kerami hayretle,

"Kuş mu?" diye sordu.

"Davut Ağa," dedi çocuk. "Taşı ona atmıştım."

Delikanlı dondu kaldı. Çocuğun cevabına değil, Davut Ağayı görmüştü. Yanında iki askerle geliyordu. İri cüssesini tanımıştı. Başında Fatih'in leğene benzettiği şapka vardı yine.

Çocuğu eve doğru itti.

"Gir içeri, çağırmadan da gelme sakın."

Fatih korkarak içeri kaçtı.

Kerami bir şeyle meşgul görünmek için avludaki odunları toparlamaya koyuldu. Birkaç çalı çırpıydı zaten. Sırf oyalanmak maksadıyla yapıyordu.

Tepesine dikildiklerini hissedince döndü. Önce iki Yunan askerine baktı, sonra gözlerini Davut Ağaya çevirdi. Tiksinti dolu bir ifade gelmiş, oturmuştu bakışlarına, silmek elinde değildi.

"Ne istiyorsunuz?" dedi kuru bir sesle.

"O piç nerede?" diye patladı Davut Ağa.

Delikanlı diklendi:

"Davut Ağa, Davut Ağa! Burada ne aslını inkâr eden bir haramzade, ne anası babası belirsiz bir piç bulamazsın, yanlış kapı çaldın."

Davut Ağa sarardı. Ama öfkesinden hiç bir şey kaybetmedi.

"Bu evin çocuğu, biliyorum. Altın saatimi kırdı."

Etli avucunu açarak gösterdi Kerami'ye.

"Bak ne hale getirdi saatimi. Padişahın babama hediyesiydi. Bak işte, Osmanlı Hanedanı arması bile işlenmiş, görüyor musun? Değeri biçilmez bir saatti o."

"Görüyorum. Doğrusu o hanedana çok sadık birinin elinde bulunuyor. Yerini bulmuş, mübarek olsun."

Yunan askerleri, konuşmaların tek kelimesini anlayamıyor, bir ona, bir buna bakıyordu. Fakat ikisi de tatsız bir konuşma cereyan ettiğini sezmişti. Tetikte duruyorlardı.

Davut Ağa eve girmek ister gibi bir hareket yaptı. Delikanlı biraz sağa kayarak önünü kesti.

"İşine git ağa," diye konuştu dişlerinin arasından. "Çocuk bir

hata yapmış olabilir. Ailesi olarak onun hatasını tamire hazırız. Özür diliyoruz."

Davut Ağanın aklına şeytanî bir fikir geldi. Gözleri parlamaya başladı, ağzı delice kıvrımlarla büzüldü:

"Özür dilemek bu saati yerine kor mu sanıyorsun?" diye gürledi.

Sırıtığı yüzüne daha da yayıldı.

"Ama öderseniz, o başka..."

Delikanlı baka kaldı. Annesi gürültülere çıkmıştı. Taraçada durmuş, elleri belinde, olup biteni anlamaya çalışıyordu.

"Ne istiyor domuzun büyüğü?" diye sordu nihayet. "Murdar ayaklarıyla avlumuzu niye kirletiyor?"

Kerami hep bakıyordu Davut Ağanın yüzüne. Tiksinti ve hayretle bakıyordu. Neden sonra omuzlarını kaldırdı:

"O saati ödeyecek para nerde?" diye söylendi.

Davut Ağa, delikanlının bileğini tutmak için hareket yaptı, Kerami şiddetle geri çekti kolunu.

Davut Ağa,

"Saat bin İngiliz lirası değerinde idi," dedi. "Bu sadece maddi değeri. Öderseniz..."

Askerler sabırsızlanmaya başlamışlardı. Aralarında kısa bir

konuşma geçti. Davut Ağa, bir kahkaha attı:

"Paranız yok anlaşılan, ödeyemeyeceksiniz. Öyleyse bir iyilik yapayım size."

"Defol, iyiliğin başında paralansın," diye bağırdı Kerami'nin annesi.

Kerami,

"Nasıl bir iyilik?" diye sordu.

Davut Ağa ellerini ovdu, şapkasını düzeltti, çenesini kaşıdı:

"Topraklarınızı verirsiniz bana."

Delikanlmın yüzündeki ifadeden ürktü. Acele ile ilâve etti:

"Yahut daha kolay bir teklif yapayım: Borcun bitene kadar bana çalış. Gündeliğini elli kuruştan hesaplarım. Bu para iyidir. Herkes on kuruşa çalışıyor. Kabul mü?"

Delikanlı korkunç bir kâbus görüyor gibiydi. Büyülenmişti sanki. Bir insanın bu kadar alçalabileceğini düşünemiyordu bile. Öylece bakıyor, hiç bir harekette bulunmuyordu.

"Kabul mü?" diye tekrarladı Davut Ağa. "Yoksa çocuğu götürürüz, borcu ödenene kadar onu çalıştırırım."

Bir gözünü kırptı:

"Ama yevmiyesini onbeş kuruştan hesaplarım, çocuk ne de olsa. Herkes hakkı kadar, öyle değil mi?"

Gözleri karardı Kerami'nin. Nasıl olup da adamın gırtlağına sarılmıyordu? Hayret etti. Sanki yere kök salmıştı. Sanki ayaklarına kurşun bağlamıştı.

"Alçak," diyebildi ancak.

"Çabuk ver kararını," diye bağırdı Davut Ağa. "Canına yandıklarım. Hem saatimi kırarsınız, hem de ödemekten kaçarsınız. Yağma yok. Ya teklifimi kabul edip tıpış tıpış ardım sıra geleceksin veya çocuğu götüreceğim. Şart olsun götüreceğim. Haciz koyacağım, pranga bile vururum canım çekerse. Malım değil mi, istediğimi yaparım."

Fatih içerden bütün konuşmaları dinliyordu. Kendi hatası yüzünden ağabeyinin düştüğü müşkülü görüyordu. Belki de köleliği kabul edecekti. Oysa dağa çıkmaya hazırlanıyordu. Yarın öbür gün herşey tamamlanmış olacaktı.

Birden dışarı fırladı. Annesinin yanından rüzgâr gibi geçti. Gitti, Davut Ağanın önünde durdu.

"Saatini ben kırdım ağa," dedi buz gibi bir sesle. "Cezamı çekmeye razıyım."

Davut Ağanın gözleri döndü. Çocuğa vurmak için elini kaldırdı.

"Seni piç kurusu seni. Bir de karşıma geçip..."

Yaşlı kadın, yavrusunu korumanın telâşı içinde fırladı. Beklenmedik bir çabuklukla Davut Ağa ile oğlunun arasına girdi.

"Elleri kırılasıca köpek," diye haykırdı. "Domuzun büyüğü. Gâvur mukallidi, İttihad Terakki artığı deyyus. Koca devleti ye-

diniz, sıra milletin sabilerine mi geldi. Bir sür de elini, bak."

Davut Ağa duraladı. Askerlerden yana baktı. Onlar işin sarpa sardığını farketmiş, silâhlarını doğrultmuşlardı. Sadece bir işaret bekliyorlardı.

Davut Ağa rahatladı. O rahatlıkla bir sigara sardı. Yakıncaya kadar hiç konuşmadı. Yaşlı kadının beddualarına da cevap vermedi. Sonra delikanlıya döndü:

"Kararını ver. Ya toprakların, ya sen, ya kardeşin."

Saati burnuna doğru tuttu:

"Bunun fiyatı ödeninceye kadar. Ver kararını."

Yaşlı kadın işin aslını bilmiyordu. Fatih'i eve doğru itti.

"Gir içeri."

Döndü Kerami'nin yakasına sarıldı.

"Erkekliğine senin, tüh! Bu zibidiyi karşısına almış çene yarıştırırsın. Sık boğazını gebersin. Sık ki analık hakkımı helâl edeyim."

Delikanlı sarsıldı.

"Ana," dedi.

"He... Sıksana, debelene debelene o murdar canını versin. Versin de zulmünün cezasını çeksin, ihanetini ödesin."

Delikanlı allak bullaktı. içindeki zıt dalgalar yüzünde toslaşıyor, çehresini fırtınalı denizlerin intizamsız çalkantılarına düşürüyordu.

Davut Ağa askerlerin arasında geriledi. Korkmuştu. Kerami gırtlağına atılacak ve askerler yetişinceye kadar kendisini boğacak gibi gelmişti.

"Razı olmuyorlar," dedi Rumca. "Saati ödemiyorlar. Çocuğu alacağız. Haydi eve."

Askerlerden biri bağıra bağıra bir şey söyledi arkadaşına, öbürü baş sallayarak kabullendi. Fırladı ileri. Arkadaşı tüfeğinin namlusunu yaşlı kadının göğsüne iyice nişanladı. Onu daha saldırgan buluyordu. Gerekirse ilk kadını vuracaktı.

Yunan askerinin eve girmesiyle çıkması bir oldu. Fatih'i kolundan sürüklüyorlardı. Çocuğun yüzü sanki kirece banmıştı, beyaz mı beyazdı.

Annesi, çakmak çakmak gözlerle baktı, baktı. Döndü sonra Davut Ağaya:

"Kahpe dölüüü," diye tısladı. "Vicdansız şişko!"

"Kes," diye aksileşti adam, "vurdururum şart olsun. Keyfimden mi piçini götürüyorum ha, keyfimden mi? Öde altın saatimin ceremesini. Paran yok. Büyük oğlun gelsin, yanımda iki sene çalışsın, ödesin. Gelmez, dağa çıkacak. Biraz zor çıkar."

Askerlere baktı, yalandı.

"Çok zor biraz," diye tekrarladı.

Kolları cansız cansız sarktı Kerami'nin. Kararından Davut

Ağanın haberi vardıysa işi bitikti. Mutlaka Yunanlılara bildirmişti. Ya da kimbilir belki onlardan duymuştu. Bunca gizli sakladıkları şeyi.
Bir adım attı.
"Bırakın çocuğu," dedi ölü sesiyle, "bırakın, ben geleceğim."
Davut Ağa keyfince güldü. Askerler işlerin yola girdiğini anladılar:
"Hoh hoh," etti biri, gevrek gevrek.

"Geliyorsun demek," diye sordu Davut Ağa. inanmaz gibiydi.
Kerami baş salladı sadece.
"Gebertsene," diye bağıran annesini duydu. "Sıksana kalın boğazını, hırlasın domuz gibi."
Yere kapandığını gördü.
"Allah'ım, bu ne belâ!"
Omuzlarından tutup kaldırdı annesini, sarıldı bir sarılış ki...
Hiç bir şey söylemedi ama. Gereği de yoktu galiba. Sıkan kollar konuşuyordu ağzı yerine, ılıcık nefesi anlatıyordu içindekileri.
"He," dedi anası. "Git oğul. İki sene nedir ki, git."
Kolları çözüldü, sarktı yanma. Gözleri yaşsızdı kadıncağızın. işgali her hatırlayışta ağlayan gözlerde yaş mı kalır? Kuruyuvermişti nicedir. Kırkağaç koruluğunda yazın kuruyan pınar gibi.
Ellerine baktı. Çizgi çizgi, çatlak çatlak. Ege'nin girintili çıkıntılı sahillerini hatırlatan yüzüne kapadı ellerini. Yürek paralayan bir ses çıkardı.
Köylü toplaşmıştı. Tekgöz Hamdi, Şeydi Ali'nin kulağına eğildi:
"Böyle sesin gırtlaktan gelmesi mümkün değil kardeş," dedi. "Göğsü çattadak yarılıvermiş kadının, ses oradan gelme bir ses. Ana yüreğinin yangını. Hey gidi!"
Kadın eve kaçmıştı.
Askerler Fatih'i bırakmışlardı. Şimdi Kerami'nin iki yanında idiler. Köylü diş gıcırdatarak bakıyordu. Ahmet Gazi birkaç hamle yaptı, ama önlediler.
"Deli misin, pisi pisine kendini vurduracaksın."

"Vursunlar deyyusun oğulları. Bunları göreceğime..."
Deli Hakkı tepeye dinelmişti yine. Her zamankinden daha yüksek bir sesle bağırıyordu:
"Venizelos'un itleri, defolun!"
Köylü bu çığlıklara alışıktı ya, şimdi herkese bir başka geliyordu. Bakıyorlardı ümit ışığı ararcasma, mucize beklercesine.

Deli Hakkı'nm birden bağırmayı keserek koşa koşa tepeden aşağı inmeye başladığını gördüler.

Askerler sabırsızlanıyorlardı. Davut Ağa ise, işi garantiye almanın peşinde idi.

"Yani bana iki yıl hizmet etmeye razısın, tamam mı?"

Baş salladı Kerami. Hep baş sallıyordu.

"Peki, ama ne yaptı?" diye sordu köylülerden biri. "Niye sana hizmet edecek?"

Öyle ya, niye? Kime sormayı akıl etmemişti şimdiye kadar. Merakla cevabı beklediler.

Davut Ağa kırık saati gösterdi.

"Bin İngiliz kaymesi en azından," dedi iftiharla. "Muhterem pederime padişahın hediyesi idi."

Çenesiyle Kerami'yi işaretledi:

'Bunun kardeşi kırdı, sapan taşıyla. Haklı değil miyim şimdi?"

"Venizelos'un itleriii..."

Deli Hakkı'nın sesi top gibi patlamıştı. Askerler silâha davrandılar. Birinin bağıra çağıra üzerlerine gelmesini hayra yormuyorlardı. Davut Ağaya,

"Gebertelim mi?" diye sordu asker.

"Durdurun," diye bağırdı Davut Ağa. "Vuracaklar."

Tekgöz Hamdi seğirtti. Geçti Deli Hakkı'nın önüne.

"Hışt, dursana Hakkı. Dur ki hele. Bağırma, ne bağırıyorsun?"

Deli Hakkı'nın gözleri fıldır o yana döndü, fıldır bu yana. Köylülerin üstünde bir bir dolaştı. Sıra Kerami'ye gelince biraz oyalandı, gülmek için mi, ağlamak için mi bilinmez, dudakları tuhaf kıvrımlarla büküldü. Sonra bakışlarını askerlerin üstüne çaktı, bıraktı.

"Ne oluyor?" diye homurdandı.

"Anlamazsın işte," dedi Tekgöz Hamdi, "nene gerek?"

Duymamıştı sanki.

"Ne oluyor?"

"Canım şöyle geç de sen..."

Biteviye aynı soru:

"Ne oluyor?"

Tekgöz, kurtuluş olmadığını anlayınca alçak sesle özetledi durumu, iş olsun gibilerden.

"Anladın mı?" diye sordu. "Hepsi bu."

Deli Hakkı, birkaç kere öne arkaya salladı başını.

"Anladım."

Yavaş yavaş sağ elini havaya kaldırdı. Geniş bir daire çizdi boşlukta.

"Aha koyun sürüsü," diye haykırdı birden.

Irkildiler. Askerler kıpır kıpır kıpırdadı. Biri Kerami'nin bileğini yakaladı. Davut Ağaya,

"Gitsek," dedi Yunanca.

"Aha," diye devam etti Deli Hakkı. "Hepiniz, topunuz koyun sürüsü. Bir saat kırıldı diye Kerami'yi kurbanlık veriyorsunuz.

Hay Allah'ım, bana deli diyen şu akıllıların zoruna bak."

Parmağını namlu gibi dikti Tekgöz Hamdi'nin göğsüne dürttü:

"Ülen aklınıza karşı koymak gelmiyor, hadi diyelim ki gücünüz yetmiyor, karşınızda silahlılar var; peki aranızda saatin değerini toplayıp adamın şom ağzına tıkamak da mı gelmiyor aklınıza? Kerami en iyi arkadaşımız, candaşımız değil mi? Karılarınızın feslerine dikili altın çeyrekler başka neye yarayacak?"

Elini hızla yeleğinin cebine attı. İki mecidiye çıkardı, Tekgöz Hamdi'nin avucuna sıkıştırdı:

"İşte bütün param. Helâl hoş olsun."

Döndü. Geldiği kadar hızlı gitmeye başladı. Yine mezkûr çığlıklarını atıyordu:

"Venizelos'un itleri, defolun!"

Tekgöz Hamdi, çakılmış kalmıştı. Bir avucundaki mecideyelere, bir köylüye, bir Kerami'ye bakıyordu. Kerami'nin dudakları kımıldadı:

"Yok ağalar, böyle şey olmaz."

"Mızmızlanma ülen," diye çıkıştı Ahmet Gazi. "Senin için değil, kendimiz için."

Sessizce sıvışanlar oldu. Köşeye bucağa sığınanlar oldu. Ama çoğunluk yerinde kaldı.

"Öyle ya," dediler, "bu çeyrekler ne güne durur? Ziynet esaretten daha mı iyi?"

"Muvafık mıdır arkadaşlar?" diye sordu Tekgöz.

"Muvafıktır," dediler. "Ama bir deli bunca işi nasıl akıl etti?"

"Orasını karıştırma, deli bellersin, veli çıkar, belli mi olur kudret sahibinin hikmeti, hey kurban olduğum."

Tekgöz Hamdi yaklaştı Davut Ağaya:

"Duydun," dedi. Sesi nefretten kısıktı. "Bu seni yumuşatmak için bir gösteri değil. Zaten başında o lenger durdukça yumuşayacağın yok. Bütün köylü kefil. Kerami'yi bırak. Yarın öğlen vakti getirip parayı teslim edelim."

Davut Ağa tereddüt etti:

"Ya getirmezseniz..."

"Pöh, Yunan karakolu emrinde değil mi, hepimizi kestirirsin."

Teminat yeterli görünmedi Davut Ağaya. Gerçi karakol kumandanı her istediğini yapardı, ama nesine lâzımdı. Atını sağlam kazığa bağlamadan niye gidecekti ki? Bunlara iyilik yaramazdı. Otedenberi felsefesiydi. Köylü mü? Ezeceksin. Fakir mi? Elindeki ekmeği de alacaksın.

"Olmaz," dedi kesinkes. "Şimdi getirin parayı. Getirin, alın Kerami'nizi. Madem onca kıymetli."

Yüzünü buruşturdu Tekgöz.
"Kıymetli ya," dedi, "bin Davut eder."
"Ağzını topla."
Köylüler homurdanıyorlardı. Adımlar yavaştan atılıyordu ileriye, ileriye. Ama namlular diklenince yine durdular.
"Olsun," dedi Süleyman Emminin sesi. "İstediği gibi olsun. Yalnız bize bir saat mühlet versin. Gidip getirelim. Buna da hayır diyemez ya."
Fakat Davut Ağada "hayır" boldu:
"Olmaz."
"Hayır demedi," diye yere tükürdü Süleyman Emmi, "canına yandığımın."
Kerami araya girdi:
"Giderim onunla, siz de parayı toplar getirirsiniz."

Bakıştılar. Başka çare de yoktu zaten. Boyun eğdiler.
Davut Ağa, paytak paytak yürüdü Yunan askerlerinin ardından. Kerami, başını dikleştirmişti. Sanki askerler onu değil, o askerleri tutuklamış götürüyordu.
"Kurtaracağız seni," diye bağırdılar arkasından. "Yarın aramıza döneceksin, evelallah!"
Gözden silinene kadar baktılar arkasından. Sonra dağıldılar. Kadınların feslerine dikili çeyrek altınları sökmek, söz vermesi kadar kolay olmayacaktı herhalde.
Mızmızlanacaklar, ağlayıp sızlanacaklardı mutlaka. Karı kısmının canını al, altınını alma. Giderken Tekgöz Hamdi böyle düşünüyordu.
Fakat düşündüğü gibi olmadı. Karısına ezile büzüle durumu anlatınca kadın hıçkırarak başındaki fesi çıkardı, kucağına fırlattı:
"Hepsini al, git kurtar Kerami'yL Hemen şimdi git."
Tekgöz Hamdi'nin tek gözünden yaşlar akıyordu. Kabahati ocağa vurdu.
"Çekmiyor canına yandığımın," dedi, "baca çekmiyor. Duman kaçtı gözüme."
Hüngür hüngür ağlayacak bir kuytu köşe bulmak için kendini evden dışarı attı.

DÖRDÜNCÜ BOLUM

Meryem, Davut Ağanın kızı... Ama babasıyla hiç bir ortak yanı yok. Babasının gözü kara, Meryeminki elâ. Babası şişman, Meryem inadına zayıf. Babasının ağzı bir mağaranın girişi gibi kocaman, Meryeminki minnacık mı minnacık.
Bunlar ilk görünen tezatlar ve baba kız arasındaki sathi denebilecek ayrılıklar. Asıl benzemezlik içerde. Kalbî ve ruhî...
Davut Ağa ne kadar gaddarsa kızı o kadar müşfik, Davut Ağa ne derece acımasızsa, kızı o derece merhametli. Davut Ağanın içinde kalb yerine paslanmış demir külçe, kızınınki ise

baştanbaşa his ve duygu liflerinden örülü...

Henüz on dokuz yaşında. Annesi evi terkedip kaçtığında dört yaşında idi. Bazı şeyleri anlayamıyordu. Bir Fransız mürebbiye tutmuştu babası. Avrupa'daki kızlar gibi yetiştirmekti muradı. Kendince muradına da ermişti. Yahut öyle sanıyordu.

Düşman donanması Çanakkale'ye dayanınca babasının ümitleri sabun köpüğü gibi sönmüş, bel bağladığı İttihatçıların köşeye büzüldüklerini gördükten sonra ise adamakıllı çökmüştü. Bazan yüksek sesle küfrettiğini odasından duyardı. Elinden geldiğince babasını teselliye çalışmıştı. Ama babası bedbindi. Ruhundaki karanlığı, tesellinin ışığı aydmlatamıyordu.

"Kızım, anlamıyor musun, Osmanlı Devleti için artık herşey bitti, tutunduğu bütün dallar kırıldı. Eskiden hudut boylarından zafer haberleri gelirdi, şimdi isyan ve hezimet haberleri geliyor. Dünya bizi sarmış boğuyor, buna karşı hangi kuvvetle çıkılabilir?"

Babasını inandırmaya çalışmıştı. "Bu millet en beklenmedik zamanlarda kendini kurtarmasını bilmiştir, yine kurtarır, yeter ki siz devlet büyükleri mücadeleye hazır olun" diye diye dilinde tüy bitmişti de, babasını direnmeye razı edememişti.

"Anlamıyorsun, daha çocuksun sen, anlayamazsın, herşey bitti" diyordu mütemadiyen.

Ve bir gün kızını vapura attığı gibi İzmir'e kaçırmıştı. Bir süre şehirde oturmuşlardı. Sonra babası köyden bir çiftlik aldığını söyleyerek buraya getirmişti.

Zamanla köy hayatı sarmıştı genç kızı. Tavukları vardı, inekleri, atları vardı. Gününü gün ediyordu.

Üst kattaki odasında oturmuştu Meryem. Fransızca bir kitap vardı kucağında. Ama ne zamandır okuyamıyordu. Gözleri karşı duvarda, öylece düşünüyordu.

Evin alt katı Yunanlılar tarafından karakol yapıldığı günden beri bahçeye sık çıkmaz olmuştu. Yiyecekmiş gibi bakan Yunan askerlerini gördükçe kusacağı geliyordu. Yüzlerini görmemenin çaresi ise aşağı inmemekti. Ama babası bıraksa.

Fikirleri değişmişti babasının. Çok önceleri padişahtan sitayişle bahseden adam, sonra sonra İttihatçılarla işbirliği yapmış, devlet birinci büyük savaştan mağlûp çıkınca da İngiliz taraftarı olmuştu. Kuvvetli bir devletin himayesine girmeden bu devletin yaşaması imkânsız diyordu. Babasının hayalindeki kuvvetli devlet de İngiltere idi.

Şimdi yeni bir düzensizlik vardı fikirlerinde. İzmir'in işgal günü:

"Hah" demişti. "Şimdi büs bütün bittik. Yunanlılarla iyi geçinmekten başka çaremiz yok, İngiltere'nin canı cehenneme."

"Bir kerecik olsun müstakil devlet olabileceğimizi niçin düşünmüyorsun baba?" diye haykırmıştı genç kız. İlk defa bu ka-

dar sert çıkmıştı babasına. Adam bakmış bakmış:
"Deli çocuk, sen bu işlerden anlamazsın" demişti.
Kucağındaki kitabı rastgele karyolanın üstüne fırlattı. Hızlı hızlı,
"Babam yanılıyor" dedi. "Mutlaka bu vatana sahip çıkacaklar bulunacaktır."
Aşağıdan bağrışmalar geliyordu. Merak etti. Pencere önüne yürüdü. Perde açıktı. Odaya ikindi güneşinin ölgün ışıklan giriyordu. Aşağı baktı. Askerler toplanmışlardı. Babası, silindir şapkasını elinde tutuyor, öbür eliyle saçsız başını kaşıyordu.
Birden, askerlerin ortasında dimdik duran genç adamı farketti.
"Allah Allah, kim acaba, burada ne arıyor?"
Köye hiç çıkmadığı için Halime Halanın dışında kimseyi tanımıyordu. Halime Hala, gün aşırı temizliğe gelirdi. Yarm yine gelecekti. Sorardı o zaman.
"Aleyhimize çalışan satılmışlardan mı?"
Bu fikir kafasına geldiğinden daha hızlı çıktı. Çünkü tam o sırada askerlerden biri delikanlıyı itmişti. Boş bulunan Kerami az daha yere yuvarlanıyordu. Dik dik askere baktı. Asker, göbeğini hoplata hoplata güldü.
"Elleri kırılasıca," diyerek dişlerini sıktı Meryem, "gururumuzla eğleniyorlar."
Niçin getirildiğini bilmiyordu. Ama şu gördükleri, delikanlı hakkında iyi not vermesi için yetiyordu. Yunanlıların kötü davrandığı herkes, genç kıza göre saygıya lâyıktı.

Babası, başını örtmesine içerliyordu, ama genç kızın aldırdığı yoktu. İyice örtündü. Sırtına el işlemesi kaim bir de şal aldı. En kaba pabuçlarını ayağına geçirdi. Elinden geldiği kadar çirkinleşmeye çalıştı. Yunanlıların iğrendirici bakışlarından mümkün olduğu ölçüde örtünerek korunmak istiyordu. En iyisi aşağı inmemekti yine, ama merak boyunu aşıyordu. Babasının gelip anlatmasını beklemeyecekti. Öğrenmeliydi. Belki bir yardımı dokunabilir, belki bir haksızlığın önüne geçebilirdi.
Genç kızı daha merdivenlerde iken teğmen Markos karşıladı. Kumral, uzun boylu bir gençti. Yüzü daima güleç dururdu Ama genç kız bu yüzde hep şeytanî bir ifade bulmuştu. Teğmenin bütün gayretleri boşa çıkıyordu bu sebepten. Sempatik görünmek istedikçe davranışlarını ifrata götürüyor, yapmacılıktan kurtulamıyordu.
"Emrediniz matmazel, size ne gibi bir hizmette bulunabilirim acaba?"
Teğmen Markos'un Fransızcası oldukça iyiydi. Sesi de pürüzsüz ve netti.
"Teşekkür ederim teğmen, sadece bahçeye çıkmak istiyorum."
Teğmen, bir Fransız centilmeni kadar nazik, eğildi. Sonra ko-

lunu uzattı.
Meryem, adamın haline az daha kahkahalarla gülecekti. Kendini zor tuttu. Uzatılan kolu da görmezden gelerek yürüdü.
Babasıyla evin giriş kapısında karşılaştı.
"Ne oluyor baba?"
Davut Ağa, belli ki kızıyla karşılaşmayı beklemiyordu. Sıkıntılı sıkıntılı bakındı. Teğmene gözü ilişti. Soruyu geçiştirmek için,
"Nasılsınız teğmenim?" diye sordu. "Akşamki şarabın tesiri geçmiştir umarım."

"Geçti mösyö, geçti. Doğrusu harikulade bir içki idi. Fakat ben yine Türk rakısını tercih ederim."
Meryem'in yüzü kendiliğinden buruşmuştu. İğrendiği mevzuların başında işret hikâyeleri geliyordu. İstanbul'da iken de bu cins konuşmalarla az başı şişmezdi.
"Bana anlatmak istemiyor musun baba?" dedi kararlı bir tonla.
Gözlerini delikanlının üstünden ayırmıyordu. Kuyunun yanında, hâlâ askerlerin ortasında idi. Sırtı kapıya yarı dönüktü. Ter gömleğini ıslatmış, sırt kısmında genişçe gri bir daire meydana gelmişti. Dairenin kenarlarındaki tırtıllar Ege sahillerine şaşılacak derecede benziyordu.
"Niçin getirdiniz?" diye tekrarladı sorusunu. "Kabahati nedir?"
Davut Ağa kızının huyunu iyi bilirdi. Öğrenmek istediğini ölüm pahasına öğrenen bir yaradılışı vardı. Sorularından kaçınılmazdı. Bıktırır, usandırırdı aksi halde. Gece demez, gündüz demez, biteviye aynı soruyu sorardı:
"Kim? Kim? Kim?"
"Öööf," dedi bıkkın bıkkın, "bir köylü işte, ne yapacaksın canım? Aptal köylünün biri."
"Bana hiç de aptal gelmiyor."
Dik dik baktı kızma, genç kız inadına kaçırmadı gözlerini, alev saçtı sanki bakışlarıyla. Sonunda yine Davut Ağa yenildi.
"Peki, peki," dedi isteksizce,"anlatayım istiyorsan. Saatimi kırdı. Hani padişahın babama armağan ettiği altm saat. Armalı saat canım."
"Evet," dedi genç kız, sabırsızca.
"O saati kırdı, parasını öde dedim, ödemedi, aldım getirdim. Saati ödeyene kadar yanımda çalışacak. İyi bir hal çaresi değil

mi kızım? Babanın aklıyla övünmek için işte sana bir fırsat daha. Ama yok, sen beğenmezsin. Şimdi de tutturursun niçin bağışlamadın, bu insanlığa sığar mı, affetseydin ya. Hadi hadi, öyle değil mi?"
Meryem başını salladı.
"Evet, öyle, iyi tahmin ettin."

Davut Ağa hiddetle kollarını salladı.

"Delisin! Ben sokakta mı buldum o saati? Baba yadigârı. Babama da padişah armağanı. Kıymetli mi kıymetli. Kırsınlar da bağışlayayım ha, senden başka hiç kimse böyle düşünmez. İstersen soralım."

Genç kızın bir şey söylemesine bırakmadan konuşulanları anlamadığı halde dinleyen Teğmene döndü:

"Saatimi kıranı bağışlasa mıydım yani, teğmenim?" diye sordu.

Teğmen askerce bir kasılmayla çizmelerinin ucunda yükseldi.

"Suçlu cezasız kalmamalı," dedi.

"Gördün mü?" diye bağırdı Davut Ağa kızının yüzüne. "Bak teğmen de benle birlik. Askerler de. Anlayacağın haklıyım."

"Onu serbest bırakmalarını söyle baba."

Meryem'in sesi buz gibiydi, bakışlarında engin bir öfkenin izleri vardı.

"Bırakayım mı?"

Ayağını hiddetle yere vurdu:

"Derhal odana çık!"

Kerami bu sese döndü. Bir an genç kızla göz göze geldi. İlk bakışta nefret etmesi mi, yoksa hissiz kalması mı gerektiğini kestiremedi.

"Babasının kızı" diye geçirdi içinden.

Davut Ağanın kızından, annesi bir iki kere bahsetmişti. Fakat şimdi ne dediğini hiç hatırlamıyordu. Zaten önemli de değildi. Böyle bir babanın kızından ne hayır gelirdi ki.

Tekrar sırtını döndü. Ama büs bütün. Sırtındaki ıslak yuvarlak bir parça kurumuş olacaktı. Rengi sarıya çalıyordu şimdi.

Meryem, her adımda parçalanarak merdivenleri çıktı, odasına kapandı. Kapıyı da içerden kilitledi.

Kerami hâlâ askerlerin arasında, avluda idi. Askerler etrafında bağdaş kurup oturmuşlardı. Manzara bir güneş saatini andırıyordu. Kerami de zamanı göstermeye yarayan ağaç parçası.

Beş askerden üçünün gözü üstünde idi. İkisi genç kızın oda penceresine bakıyorlardı. Zaman zaman alçak sesle bir şeyler fısıldaşıyor ve gülüşüyorlardı.

Bereket ki delikanlı Yunanca tek kelime bilmiyordu. Yoksa askerlerin genç kız hakkındaki sözlerine dayanamaz, kimin kızı, neyin nesi olduğunu unutur, mutlaka bir delilik yapmaya kalkardı.

İkindi namazı geçiyordu. Güneş devrildi devrilecekti. Kerami hâlâ ikindi namazmı kırmamıştı.

"Namaz kılmak istiyorum," dedi bir dal kadar zayıf askere bakarak, "Namaz, Namaz..."

"Ne diyor?" gibilerden bakıştılar. Biri ayağıyla dürttü.

"Breh, breh," diye bir ses çıkardı alaylı.

Delikanlı, işaretlerle anlatmaya çalıştı derdini. Namaz kılar gibi hareketler yaptı. Yunan askerleri ya anlamadılar, yahut an-

lamaz görünmek daha işlerine geldi. Zayıf olanı mütemadiyen başını iki yana salladı, durdu. Öbürü ayağıyla dürtmekte devam etti.

Sonunda Kerami'nin sabrı taştı, gırtlağını yırtarcasma bağırmaya başladı:

"Namaz kılmak istiyorum. Namaz kılmak istiyorum!"

Teğmen alt katta Davut Ağa ile konuşuyordu, sesi duyar duymaz tabancasına sarıldı, yıldırım gibi dışarı attı kendini. Bir an karakolun basıldığını sanmıştı. Bunu bekliyordu. Gelirken "Türklerin ne yapacağı belli olmaz, tetikte olun" demişti kumandan.

"Ne oluyor?" diye bağırdı.

Bakışları etrafı tarıyordu. Askerlerinden ve Kerami'den başka kimse yoktu civarda. Rahatladı. Tabancayı kılıfına soktu, yanlarına gitti.

"Bağırıyor teğmenim," dedi zayıf asker. "Ne dediğini anlamıyoruz."

Davut Ağa da çıkmıştı.

"Ne istiyorsun be?" diye sordu Kerami'ye. "Rahatın yerinde değil mi?"

"Sadece namaz kılmak istiyorum."

"Bunun için milleti ayaklandırman lâzım değil, kuzu kuzu oturursan başın belâya girmez. Ne istersen yap, dilersen kurtarması için Allah'a yalvar, ama şunu unutma ki saatimin parası gelmeden şuradan şuraya adım atmaya kalkarsan geberirsin."

Delikanlı ürperdi. Karşısında bir adam değil, sanki bir sansar varmış gibi baktı, derin derin.

Davut Ağa sıkılmıştı bu bakışlardan, başını çevirdi, ama bu sefer aynı bakışları kalın ensesinde hissetti. Hiddetle döndü:

"Bakmasana ulan."

"Davut Ağa," dedi genç adam. "Davut Ağa, gün gelir, devran döner, bir hürriyet ateşi yanar, bu ateş büyür, yayılır, müstevlilerle birlikte yardakçılarını da yakar."

"Küstah!"

Davut Ağa dayanamamış, delikanlının yüzüne bütün kuvvetiyle bir tokat aşketmişti.

Kerami, yanağını tuttu, ama delici bakışlarını bir saniye olsun Davut Ağa'mn gözlerinden ayırmadı.

Davut Ağa eve doğru yürüdü. Eşikte bir an durdu. Arkasına bakmadan,

"Namaz kılacakmış teğmenim," dedi. "Köylü namaz kılmadan edemez, bırakın kılsın."

Kaçarcasma girdi içeri, kendini bir sandalyeye attı.

"Biz kılmıyoruz diye kâfir bellemişler, yobaz hergeleler," de-

di kendi kendine.

Meryem pencerede idi. Kendini askerlere göstermemeye çalışarak olup bitenleri seyrediyordu. Delikanlının ilk çığlığında pencereye koşmuş, herşeyi görmüştü. Babası onu tokatlayınca içinden bir şeyler koptuğunu iyiden iyiye hissetmişti. Gözleri buğulanmış, hıçkırmamak için büyük bir gayret sarfetmişti. Ama artık dayanamıyordu. Mendilini ağzına bastırdı, kendini yatağına yüzükoyun attı. Ağladı, ağladı...

Sonra doğruldu. Sanki biri zorlamış gibi tekrar pencereye gitti. Delikanlı kıbleye dönmüş, namaz kılıyordu. Başı, sağ omuzuna doğru hafif inikti. Sırtında artık ıslaklık görünmüyordu.

Baktı, baktı. Eğilip doğrulmasını, secdeye kapanmasını seyretti. Askerler de dikkatle delikanlının hareketlerini takip ediyorlardı. Yüzlerini iyi seçemediği için hislerini anlayamazdı. Ama içlerinde bir parça insanlık duygusu taşıyorlardı ise, mutlaka bu manzaranın tesirinde kalmış olmalıydılar.

Genç kız allak bullak olmuştu. Şimdiye kadar namaz kılan nice insan görmüştü, ama hiç bir şey hissetmemişti. Şimdi, menbamı henüz keşfedemediği tuhaf bir sıcaklığın ruhunu ısıttığını hissediyordu. Delikanlının içinde bulunduğu durumu düşünü-

yor, bu şartlarda ibadetine bunca önem verişine hayran kalıyordu.

Kerami'yi taklit ederek ellerini önüne bağladı. Rükûa, sonra secdeye vardı. Halının yumuşaklığı alnını okşaymca daha beter hislendi. Sandı ki, gaipten uzanan bir el yüzünde geziniyor. Oradan ruhunun derinliklerine uzanıyor, Fransız mürebbiyenin yerleştirdiği Avrupailiği kazıyor, asıl cevheri, özü meydana çıkarıyor.

Titredi, iliklerine kadar yayıldı bu titreme, daha doğrusu ürperiş.

Kaçamak bir bakış attı pencerenin dışına doğru. Kerami ellerini açmıştı. Dua ediyordu. Meryem de açtı ellerini. Fakat ne diyecekti? Hiç bir şey bilmiyordu. Osmanlı payitahtında Avrupa'yı öğrenmişti, Avrupa'yı yaşamıştı.

"Allah'ım," dedi. "Şu dışarıdaki delikanlı ne istiyorsa, öyle olsun. Benim de dileğim aynıdır."

Sükûnet bulmuştu. Rahattı. Şimdiye kadar hiç olamadığı şekilde huzurluydu. Neden? Bilmiyordu. Bunun cevabı yoktu sanki.

Kerami, namazını bitirmişti. Askerlerin arasında oturuyordu. Oturtmuşlardı onu, hayret! Şahsiyetine saygı duyduklarının delili sayılırdı bu. Doğrusu Yunan askerleri için büyük bir meziyet.

Güneş tepeye doğru akıyordu. Birazdan hava kararmış olacaktı. Meryem perdeleri çekti.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kerami kurtarıldıktan hemen sonra, feslere dikili altın çeyreklere bir el daha atıldı. Bu sefer çeyrekler Hafız Murat'ı kurtarmak için yerlerinden söküldü. Tekgöz Hamdi'nin mendiline yığıldı, yığıldı.

Tekgöz, Kerami ile Şeydi Ali'yi de yanma alarak Davut Ağanın evine yollandı.

"Yunan makamlarına şu mendildeki paranın yarısını verse yeter, üstünü mutlaka kendine alakor. Adam altından başka şey düşünmüyor."

Davut Ağa hakkındaki fikri bu idi.

Meryem yine pencereden gördü gelenleri. Kerami'yi tanıdı. Gülümsedi. Eve girdikleri ana kadar da gözlerini ayırmadı üstünden.

Sonra güzelce örtünüp odadan çıktı. Babası köylüleri herhalde karakol olarak kullanılan alt katta alakoymazdı. Merdivenlerde ayak sesleri duyunca yanılmadığını anladı. Mutfağa girdi.

Kahve pişirecekti. Gerçi herşey vesikaya bağlanmaştı ve hele kahve gibi lüks sayılabilecek maddeler bulmak, altın bulmaktan

çok daha zordu, ama Teğmen Markos, hiç bir şeyin yokluğunu çektirmiyordu. Aslında genç kız ona karşı minnet duymalıydı. Babası bile böyle olması gerektiğini kaç kere söylemişti. Ama hayır. Minnet değil, tiksinti duyuyordu. Şeker gibi, kahve gibi ender maddeler temin etmesi, genç kıza karşı aşırı saygılı olması bir şey değiştirmiyordu. Genç kız bütün bunları başka gözle görüyordu. Ona göre, teğmenin davranışı, ceylana tuzak kuran, fakat tuzak olduğunu anlamasın diye türlü hilelerle saklamaya çalışan, avcının davranışından farklı değildi. Netice, ceylanı yakalama arzusunda düğümlenmiyor muydu?

Kahve fincanlarını tepsiye dizerek oturma odası olarak kullanılan eski sandık odasına döndü. Alt katı Yunanlılar işgal ettikten sonra, babası sandık odasının iki yerine pencere açtırmış, oturma odası haline sokmuştu.

Kapıyı açtı. Kerami tam karşısına gelen sandalyede oturuyordu. Göz göze geldiler. Belki bir saniye sürdü bu. İkisi de kızararak bakışlarını indirdiler. Meryem bocaladı. Az daha tepsiyi elinden düşürecekti.

"Kahve yapmıştım baba," diye mırıldandı.

Davut Ağa, "çok mu lâzımdı sanki?" der gibi bir tavırla sehpayı gösterdi.

"Bırak oraya."

Meryem tepsiyi bırakmak için sehpaya doğru yürüdü. Sonra vaz geçti. Köpeğin önüne kemik atar gibi olacaktı sehpaya bırakmak. Ayıptı en azından. Hürmetsizlikti. Ehemmiyet vermediğini sanırlardı.

Tekgöz Hamdi'nin önüne doğru tuttu tepsiyi.

"Hoş geldiniz," dedi önce. "Kahvenizi buyurun."

Tekgöz Hamdi, yegâne gözünü kırpıştırarak genç kıza baktı. Alıp almamakta tereddüt etti. Sonra uzandı. Bu hareket kuca-

ğmdaki mendilin açılmasına sebep oldu. Farketti Tekgöz Hamdi. Telâşla el attı. Fakat bacaklarına hâkim olamadı bu sefer. Mendil kucağından yere kaydı. Altınlar şangırdayarak dağıldılar. Birkaçı yuvarlandı, tâ karşıda oturan Davut Ağanın yanına kadar.

Herkes şaşırmıştı. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Yapışkan bir sessizlik hüküm sürüyordu odada. Genç kız bir altınlara, bir babasına bakıyordu. İlk defa Kerami ile çarpıştı bakışları. Meryem, şimşekler gördü Kerami'nin göz bebeklerinde. Delici şimşekler.

İlk kendini toparlayan Kerami oldu. Sükûnetle topladı altınları. Mendilin içine doldurdu.

"Al," dedi Hamdi'ye uzatarak.

Tekgöz Hamdi'nin şaşkınlığı tedirginliğe dönüştü. Sıkıntıyla kımıldadı. Omuzlarını birkaç kere kaldırıp indirdi.

"Bizim kaşık düşmanının be kızan, ona aidiydim, kaşık düşmanının. Yaman altıncıdır. Babadan kalma işte."

Mendili aldı. İyice büzüp cebine soktu.

"Her neyse," dedi. "Devletimize sahip çıkamadık, altınımıza mı çıkacağız?"

Meryem kimseye birşey sormadı. Anlar gibiydi. Babasının altınlara nasıl baktığını görmüştü. Gözlerindeki ihtiras parıltıları görülmeyecek gibi değildi. Mutlaka bir iş vardı işin içinde. Kerami'yi ne şartlar altında kurtardıklarını genç kız biliyordu. Babasına niçin bıraktığını sormuştu. "Saatin değerini ödediler" demişti babası. "Köylüler aralarmda toplayıp getirdiler."

Çeyreklerden bazılarının kulplarında hâlâ ip parçaları vardı. Bir yerlerden kesildikleri anlaşılıyordu. Herhalde boş yere değildi. Mühim, çok mühim bir işe yaramaları için.

Odasma döndü. Bu sırrı çözecekti.

Köylülerin gittiğini duydu. Pencereden baktı arkalarından. Kerami ortada yürüyordu. Bir ara döndüğünü, penceresine doğru bir göz attığını görünce kalbi yerinden fırlayacakmış gibi hızlı hızlı çarptı.

Fincanları almak için oturma odasına gitti. Babası ayakta idi. Pencereden dışarısını seyrediyordu.

"Kahve getirmen şart mıydı sanki?" diye konuştu azarlar gibi. "Ne anlarlar kahveden. Al işte..."

Çenesiyle sehpayı gösteriyordu. Genç kız baktı. Fincanlardan yalnız bir tanesi boştu. Diğerleri ağızlarına kadar kahve doluydular.

"İçmemişler," diye mırıldandı kırgın kırgın.

"içmezler canına yandıklarım kahveyi sevmediklerinden değil, Davut Ağanın kahvesini içmek istemediklerinden. Sanki

ağulu."

Demek içmemelerinin sebebi buydu. Davut Ağayı kendilerinden saymıyorlardı. Kahvesinden bir yudum almayı bile küçüklük görüyorlardı. Genç kızın içi burkuldu. Burkuldu ne kelime, yandı adetâ.

"Ama niçin?" diye mırıldandı, "ellerimle pişirmiştim."

Ağlaya ağlaya dışarı kaçtı. Hayatında bu kadar kırıldığını hiç hatırlamıyordu.

• • •

Üç gün sonra Hafız Murat köye çıkageldi. Ona bir sürü eziyet ettikten sonra bir sabah kumandanın karşısına çıkarmışlar, bir yanlışlık olduğunu söyleyerek özür dilemişlerdi.

Köylünün sevincine diyecek yoktu. Kadınların başını süsleyen çeyrek altınlar gitmişti, ama hocaları geri gelmişti. Bu onlara yetiyordu.

Fakat Davut Ağa, bulduğu kadarıyla yetineceklerden değildi.

Harp zenginleri üstüne çok şey duymuştu. Amerika'daki iç savaş sırasında keselerini doldurup milyonları vuran çok meteliksizin macerasını dinlemişti. Fırsat bu fırsattı. Ülke öylesine bir çalkantı içinde idi ki, kimin ne yaptığı belli değildi. Soyabildiği kadar soymalı, sonra da buralardan çekip gitmeliydi. Dünyanın neresinde yaşasa olurdu. Yeter ki cebi para dolu olsun ve yeter ki yaşasın. Gerisi vız geliyordu.

Köylülerin getirdiği altınlar iştahını adamakıllı tahrik etmiş bulunuyordu. Ne zamandır bu altınların menbamı keşfetmek için iri kafasını çatlatırcasma düşünüyordu.

Meseleyi genç teğmenle münakaşa etmeye karar verdi sonunda. Bir gece herkes yattıktan sonra teğmeni kahve içmeye davet etti. Mahsus kendi dairesine çıkardı. Alt katın ne de olsa resmî bir havası vardı. Yukarda daha rahat konuşabilecekti.

Eliyle iki kahve pişirdi, birini teğmene uzattı:

"Kusura bakmayınız teğmenim," dedi. "Bu işlerden pek anlamam. İstanbul'da daima birkaç hizmetçimiz olurdu."

"Teşekkür ederim efendim," dedi Markos, "zahmet oldu size."

Teğmenin karşısındaki sandalyeye oturdu, ayak ayak üstüne attı, kahvesinden bir höpürtü çekti:

"Becerememişim," dedi yüzünü buruşturup, "kusura bakmazsınız artık teğmenim."

"Rica ederim beyefendi, doğrusu mahcup ediyorsunuz."

Davut Ağanın aklı fikri söze girmek için müsait bir zemin hazırlamakta idi. Hiç münasebeti yokken,

"Size hizmet zevktir efendim," diye konuştu. "Biliyor musunuz, karım sizin ırktandı."

Gözlerini süzdü:

"Pırlanta parçası bir kadındı doğrusu."

Markos, Meryem'in yatak odasına doğru bir bakış attı, iç geçirdi.

"Biliyorum efendim," dedi. "Karakol olarak sizin evi seçmemizin bir sebebi de bu zaten. Bize karşı olan duygularınız için teşekkürü borç sayarım."

Davut Ağa göbeğini hoplatarak güldü:

"Aman teğmenim, ne teşekkürü, asıl ben size müteşekkirim. Yokluk çektirmediniz. Allah korusun, izmir'i ya ingilizler işgal etseydiler, ne yapardık efendim? Düşünebiliyor musunuz? Hoş onlar da fena insanlar değiller ya, sizin haliniz başka canım, ben şahsen padişahların idaresine Yunan idaresini her zama tercih ederim."

Genç teğmen, dudaklarına kadar götürdüğü fincanı birden çekti. Az daha elinden düşüyordu. Davut Ağanın söyledikleri onun bile havsalasına sığmamıştı.

Neden sonra kendini toparlayabildi. Tabiî görünmeye çalışarak,

"Kızınız hanımefendi pek sizin fikrinizde görünmüyor galiba," dedi. "Bizi istemediğini hal ve tavırlarıyla her fırsatta ispat ediyor."

Davut Ağa aceleyle teğmenin sözünü kesti:

"Katiyen efendim, sakın yanlış anlamayınız. O daha çocuk. Neyin kârlı, neyin zararlı olduğunu anlayacak yaşta değil. Hem ne ehemmiyeti var, değil mi teğmenim? Evin reisi benim ve ben sizden yanayım. Her zaman da sizden yana olacağım."

"Buna doğrusu çok sevindim."

Davut Ağa, yapmacık bir tavırla düşünür gibi yaptı:

"Yalnız kafamı kurcalayan bir mesele var."

"Nedir efendim?"

"Bu köylü, Kerami denen delikanlıyı kurtarmak için bana

avuç dolusu altın verdi, ama nereden buldular? Canına yandıklarım, maden mi işletiyorlar nedir?"

Hafız Murat'ı kurtarması için verilen paradan söz etmeyi yersiz buluyordu. Çünkü o işte teğmenin hiç rolü olmamıştı. Davut Ağa pazarlığı üst seviyede tutmuştu.

Teğmen Markos'un gözlerinin içine bakarak fincanı sehpaya bıraktı.

"Bu para ellerinde bulunduğu müddetçe zararlı olabilirler," diye devam etti. "Öyle ya, silah filan almaya kalkarlar. Bizim millet iki şeye sahip olunca rahat durmaz. Birincisi para, ikincisi silâh. Birincisi olunca ikincisi ardından zaten gelir."

Sustu. Sözlerinin tesirini ölçmek için dikkatle teğmenin yüzünü inceledi. Hiç bir değişiklik yoktu yüz hatlarında, ama Davut Ağa genç teğmenin göz bebeklerinde bir an için yanıp sönen ihtiras ışığını görmüştü.

Ertesi gün karakoldaki bütün askerler, teğmenin kumandasında köyü bastı. Evlere zorla girdiler. Her tarafı, yatakların içlerine kadar didik didik aradılar. Direnenler ölesiye dayak yedi. Ahmet Gazinin bir kolu kırıldı. Kerami'yi bir ağaca bağlayarak kamçıladılar. Süleyman Dayının sakalını kökünden kestiler.

Ellerine geçen sadece on çeyrek altın oldu. Arkalarında kinden bir iz bırakarak tekrar Davut Ağanın evine döndüler. Davut Ağa baskına katılmamıştı. İşleri perde arkasından idare etmeyi menfaatine daha uygun bulmuştu. Bütün gün sigara üstüne sigara yakarak, askerlerin dönüşünü bekledi.

Meryem, kaç kere babasına, askerlerin böyle topluca nereye gittiklerini sordu, ama tatmin edici hiç bir cevap alamadı. Davut Ağa,

"Ne bileyim kızım, Yunanlıların başkumandanı değilim ki ben," demekle yetindi.

Bardağı taşıran son damla oldu bu. Ne zamandan beri hazırlanmakta olan kerami, o gece arkadaşlarını topladı. Merada bir kuytuya gömdükleri silâhları ve cephaneleri çıkardılar. Sildiler, doldurdular; tam on gözü pek yiğit, vurdular dağ yoluna.

Gece alabildiğine karanlıktı. Ay sanki mücadele yolunda daha kolay ilerleyebilsinler diye gölgeye çekilmiş, gençlerin muhtaç olduğu meçhuliyeti vermişti.

Civarı avuç içi gibi biliyorlardı. Ezbere yürümek onlar için zor değildi. Ama kafalarında çözülmesi zor problemler vardı, her birinin.

"Analarımız, bacılarımız, karılarımız ne olacak?"

Kerami dinledi, dinledi. Sonunda:

"Benim de bir anam var, bir babam, bir kardeşim var," dedi. "Eziyet edeceklerdir, ne yapalım? Binlerce ana, binlerce bacı ölüyor şu an. Her biri silaha sarılmış, bakın ki Yunan Aydm'a girebilmiş mi? Dövüşünce başarılıyor demek. Şimdi anayı, babayı düşünecek zaman değil kızanlar, vatanı düşünecek zamandır. Vakıa yüreğimiz yanar, ama unutmayalım ki, Yunanlılar bu topraklarda kaldığı müddetçe her dakika bir başka türlü yanmaya mahkûmuz. Daha sonra döner, ailelerimizi emin yerlere götürürüz. Ama şimdi durmak olmaz; köyünüzü, köylünüzü unutun. Vücudunuzda fani olun, kafanız yalnız millet menfaati konularına yorulsun."

Bu sözler genç yiğitlerin gücüne güç kattı. Basit sözlerdi, ama yürekten düşüyordu her biri. İnanmışlık her kelimeye sinmişti.

Sabah açarken hür dağların hür rüzgârları saçlarında geziniyordu.

"Burada su var," dedi biri. "Abdestlerimizi alalım."

Durdular. Tan yeri kızıla banmıştı. Kerami baktı, baktı. Elini kaldırdı, geniş bir daire çizdi havada:

Bu topraklar düşmandan temizleninceye kadar silahı bırakmak yok. Namazımızı kılalım, ondan sonra oturur, kendimize

mehyrz "e?erİZ" ***** "^ **"* dİSİpUnİ İÇİnde hareket et"

Baş salladılar.

şuurdu1* §İttİk?e aÇlhy°r' k0yU ^ yaV3Ş yaVaŞ ^ dön-

Çalılara tünemiş baykuş vakitsiz misafirlerine önce hayretle baktı sonra gayelerini anlamış gibi muhabbetle selâmladı, iki dera ottu. nrtıı cH*h

defa öttü, uçtu gitti.

ALTINCI BOLUM

Albay Konstantin Papadopulos deri koltuğa gömülmüş, bacaklarını da bir sandalyeye dayamıştı. Sigara dumanıyla ağzını dolduruyor, sonra dudaklarını bükerek dumandan halkalar yapmaya çalışıyordu.

Sekizinci tümende soyadı Mavros olan bir başçavuş tanımıştı. Para için anasını dahi göz kırpmadan ipe çekebileceğini söyleyen bir yamyamdı. Tek marifeti sigara dumanından halkalar yapmaktı. Şaşılacak bir marifeti vardı bu konuda. Hırsızlıkta da mahirdi. Ne var ki bir defaya mahsus şansı yaver gitmemişti. Orduya ait dört adet sten tabancayı bir sivile satarken suçüstü yakalanmış, cezaevini boylamıştı. Şimdi hâlâ içerde olmalıydı. Herhalde orada bol bol halka yapacak vakit bulabiliyordu.

Kımıldadı. Düşündüklerine kendi de şaştı. Şimdi durup dururken Başçavuş Mavros'u nereden hatırlamıştı? Can sıkıntısından olacaktı. Yarım saat önce İstanbul'dan gelen bir şifre hiç de iç açmıyordu. İngiliz istihbaratı, Yunanlıların İzmir bölgesini işgal planlarını ele geçirmek ve bölgedeki milisleri teşkilatlandırmak üzere İstanbul'dan bir casusun yola çıkarıldığını, fakat bütün gayrete rağmen eşkalini tespit edemediklerini, dikkatli olmalarını ve mutlaka casusu yakalamalarını emrediyordu.

Albay, sigarasını kül tablasına bastırdıktan sonra doğruldu. Aldı. Evirdi, çevirdi. Montgomerisinin üst cebine soktu. Düğmelerini tek tek ve itinayla ilikledi. Generalin karşısına çıkması gerekiyordu. Şifre "Müstacel" kaydıyla çekilmişti.

Çekilmişti, ama akşamdan beri albayın masasında yatıyordu. Bir türlü generale gitmeye cesaret edemiyordu. Bu onun en zayıf yanıydı. Kendisinden üst rütbelinin yanına gitmektense ön safta dövüşmeyi tercih ederdi. Adamlarda bir kasılma, bir üstten bakış vardı ki, karşılarında yerin dibine geçiyor, ne diyeceğini, ne yapacağını şaşırıyordu.

Oysa iş mühimdi. Bu plânlar, Türklerin elinde korkunç bir silah olurdu. Şimdiye kadar Yunanlıların "İzmir'i bir askerî ted-

bir olarak geçici bir zaman için işgal ettikleri, işgalin yalnız İzmir'e münhasır kalacağı" şeklinde dünyaya yaydıkları yalanı meydana çıkardı. Venizelos bu durumda küplere binerdi herhalde.

"Gitmeli, generale haber vermeli. Tepeden bakmasa ne iyi olacak..."

Yüzünü ekşitti, başını iki yana salladı.

"Ben general olursam şayet, kimseyi küçümsemeyeceğim, yüksekten bakmayacağım, herkese arkadaşça muamele edeceğim."

Kıyafetinin düzgün olup olmadığını anlamak için aynanın önüne gitti. İnsan aynaya bakınca nedense önce gözlerini görür. Direkt bir uzantıdır bu. Tabiî bir olay.

Albay kendi gözlerinden kendisi ürktü. İrileşmiş gibi geldi gözleri, biraz da kızarmışlardı galiba. Kolay mı, akşamdan beri cesaretini toplamak için devirdiği kadehlerin sayısını kendisi bile unutmuştu.

Vay canına, Türkleri anlamak da zor işti ha! Nereden akıllarına gelmişti taarruz plânlarını aşırmak? Sanki ne yapacaklardı?

Her yerde yenilmişlerdi, bitmişlerdi işte, plân onları kurtaracak değildi ya.

İngiliz istihbaratmdaki subaylar belliydi ki, Yunanlı meslekdaşlarıyla şakalaşıyorlardı. Öyle ya, Türk mukaveti mi kalmıştı ortada? Osmanlı devleti kökten yıkılmış sayılmıyor muydu?

Dün gelen haberi hatırlayınca düşüncelerine kendi de inanmadığını anladı. Haber Seyitköy'den gelmişti. Bir grup genç dağa çıkmışlardı. Yunan taraftarı Davut Ağaya bir mektup yazarak kestiği köy suyunu yeniden akıtmasını istemişlerdi. Aksi halde konağım, içindekilerle birlikte basma geçireceklerdi.

İçindekilerle birlikte. Albay Konstantin Papadopulos, Davut Ağanın evinde bir Yunan karakolu bulunduğunu biliyordu. Demek gençler, "İçindekilerle birlikte" derken Yunanlıları kasdetmişlerdi.

Aynaya dilini çıkardı. Paslıydı dili. Türkiye'nin havası biraz sert gelmiş olacaktı ki, günlerinin çoğunu yatakta geçiriyordu. Bu gidişle Yunan işgal kuvvetleri kendisine bir başka istihbarat kumandanı bulacağa benzerdi. Hastalıklı bir albayı istihbarat gibi mühim bir işte daha uzun müddet tutmak istemezlerdi herhalde. Oysa işini seviyordu. Oldukça da becerikli sayılabilirdi. General Yuvano çok aksi olmasına rağmen, şimdiye kadar tam iki defa tebrik etmişti.

"Yaşlandık canına yandığımın," dedi yüksek sesle. "Bu gidişle general olmak yerine emekli olacağım."

Kapıya yürüdü. Kısa boylu, hafif tıknazdı. Elli yaşlarmda gösteriyordu. Yürürken bir askerin sertliği yerine, bir karaborsacının sinsiliği seziliyordu.

Koridora çıktı. Etraf loştu. Perdeler sıkı sıkıya kapatılmıştı. Koridorun sonundaki kapıya korkarak baktı. O kapı, yaverin odasına açılıyordu. Yaver de kendisi gibi bir albaydı, ama Konstantin ondan çekinirdi. Galiba generale olan yakınlığı yüzünden.

Son bir kere daha kıyafetini gözden geçirdi. Kısa kesilmiş ak saçlarında dolaştırdı parmaklarını. Üç defa kapıyı tıkırdattı.

İçerden bir homurtu gelince hafifçe itti. Önce başını uzattı.

Yaver masasının başında idi. Ciddi görünmek için olacak, burnunun üstüne bir kelebek gözlük oturtmuştu.

"Girebilir miyim?" diye sordu.

"Tabii," dedi yaver, "buyrun."

İlk iki adımını korka korka içeriye attı.

"Generali görcektim de, yatmamışlardır umarım."

Yaver gözlüğünü çıkardı, meslekdaşma ters ters baktı.

"Gece yarısından önce yattığını hiç görmedim. Birşey mi var?"

Gülmeye çalıştı Konstantin.

"Var ya, korkunç bir haber geldi."

"Çenesiyle dipteki kapıyı gösterdi:

"Girebilir miyim?"

Yaver doğruldu. Düğmelerini yokladı, parmaklarıyla taradı bol saçlarım, kapıya yürüdü:

"Haber vermem lâzım," dedi. "Bekleyin lütfen."

İstihbarat kumandanı başını salladı "evet" makamında. Yaver odaya girdi. İçerden homurtular duydu, yalnız bir kelimeyi anlayabildi. Generalin sesi,

"Gelsin," diyordu.

General Yuvano, kapı aralığından albay Konstantin'i gördü. Bitkin halini hemen farketti. İçeri girer girmez,

"Neyiniz var Albay?" diye sordu. "Hasta gibisiniz."

Albay, generalden bu ilgiyi beklemiyordu doğrusu. Az daha selâm vermeyi de unutacaktı.

"Biraz rahatsızım efendim," diye cevap verdi şaşkın şaşkın. "Fakat mühim bir mesaj aldım."

Elini montgomerisinin üst cebine soktu. Çıkardığı kâğıdı saygıyla generale uzattı.

"İngiliz istihbaratından çekilmiştir."

"Hım," etti general. Gözlüklerini taktı. Kâğıdın üstündeki yazıları sonuna kadar dikkatle okudu. Sonra,

"Yakalarız," dedi. "Hiç meraklanmasınlar, gözümüzden bir şey kaçmaz. Limandaki kontrolü sıklaştıracağım. İstanbul'dan nasıl çıktı, hayret! Hiç değilse eşkalini bilseydik. Neyse, bu durumda İzmir'e gelen herkesin inceden inceye sorgusu yapılacak."

O zamana kadar kâğıda bakarak konuşmuştu. Birden başını kaldırdı, albaya baktı:

"Seyitköylü kaçaklar hakkında bir haber var mı?"

"Yok," dedi albay sıkıntılı. "İşleri Davut Ağa denen o adamla şimdilik. Anlaşılan Türk çeteleri bizden ziyade bizimle işbirliği yapan yurttaşlarına içerliyor."

General bilgiç bilgiç başını salladı:

"Öyledir, biz nihayet işgal askerleriyiz, bu bir noktaya kadar hazmedilebilir. Ama bir vatandaşın kendi vatanına ihanet etmesi şüphesiz alçaklığın en alâsıdır. İnsan olarak ben de bu tiplerden nefret ediyorum. Onlardan çok, bize karşı vatanlarını savunanları beğeniyorum. Ama görevim, işgal kuvvetlerine yardım edenleri korumak, direnenleri ezmektir, bu ayrı mesele."

Albay başını salladı:

"Evet, efendim."

"Teşekkür ederim, gidebilirsin."

Albay topuklarını vurdu. Sert adımlarla dışarı çıktı.

"Fena adam değilmiş," diye geçirdi içinden. "Şimdiye kadar hiç bu derece mülayim görmemiştim. Bir hayli değişmiş."

Odasına döndü. Bir sigara yaktı. Düğmelerinin hepsini açtı. Tam dumandan halkalar yapmaya başlamıştı ki, içeri istihbarat subayı daldı. Evet, düpedüz daldı. Buna girdi denemezdi. Adam yürümüyor, adeta arkasında birileri varmış gibi koşuyordu.

Nefes nefese:

"Albayım..."

Albay Papadopulos fırladı koltuğundan, kül tablasına dokundu eli, tabla yere düştü.

"Ne var, ne oldu?"

"Bir mesaj daha aldık."

Albay rahatladı. Basıldıklarını sanmıştı birden.

"Hazırol!" diye gürledi o rahatlıkla. "Kendini babanın evinde mi sanıyorsun?"

Genç istihbarat subayı topuklarını birleştirdi.

"Affedersiniz efendim, o kadar telâşlıyım ki."

Daha bir şeyler geveledi ağzının içinde.

"Esasa gel," dedi albay, "ne diyor mesaj?"

Genç subay elinde tuttuğu kâğıdı uzattı:

"Daha önceki mesajın devamı," diye konuştu. "Türk casusu mükemmel Fransızca ve Yunanca bilirmiş. Fransa'da okumuş. Kırk, kırkbeş yaşlarında. İstanbul'da Kuva-yı Milliyecilerle bir süre çalışmış. Bir gemiyle yola çıktığı sanılıyormuş. Bölge işgal planlarının işgal bitene kadar emin bir yerde, dikkatleri çekmeyecek şekilde muhafazası gerekli imiş. Albayı, galiba İngilizler bu planları koruyabileceğimizden şüpheliler."

"Enayiliğin dik âlâsı," diye homurdandı Albay Papadopulos.

Gözlerini kâğıttan ayırmıyordu. "Şu ingilizlere içerliyorum ki nasıl, bilsen. Kendilerini dünyanm koruyucu meleği sanıyorlar. Başkalarını da aptal yerine koyuyorlar. Neyse, ben bu mesajı da generale götüreyim."

Generalin yanma çıkmaktan eskisi gibi korkmuyordu şimdi.

"İyi adam, neme lâzım," diye söylendi.

"Kim albayım?"

"Tabii ki general. Sanki bir baba."

"Yok canım."

Genç subayın şaşkınlıktan dili sarkmıştı. Duyduklarına inanmak istemez bir hali vardı.

"Kör kör ne daldın yüzüme be?" diye çıkıştı albay. "İyi dedimse iyidir."

"Elbette albayım. Ama daha önce diyordunuz ki..."

"Ne diyordum?"

"Affedersiniz efendim, kart domuz diyordunuz."

Kıkırdadı genç subay, belli etmemek için de elini ağzına kapadı. Bu benzetme çok hoşuna gidiyordu.

Albay Papadopulos, generalden böyle söz ettiğini şu anda hatırlamıyordu. Fakat buna benzer şeyler söylediği de muhakkaktı.

"Çık dışarı," dedi otoriter bir sesle. "Haddini aşma."

Subay toparlandı.

"Emredersiniz efendim."

Az sonra da albay çıktı.

• • •

Davut Ağa aptal bir insan değildi. Yeterince tahsil görmemişti, ama yine de çok tahsilliye hayatı boyunca külahını ters giydirmeyi becermişti.

Oldukça zengindi, izmir'e gelirken yanmda taşıdığı kulplu çekmecenin içinde hatırı sayılır bir servet bulunuyordu. Bu çiftliği satın almak için gerçi birazını harcamak zorunda kalmıştı, ama kısa zamanda harcadığını misli misline çıkaracağından emindi. Daha şimdiden çıkarmış sayılırdı hattâ. Seyitköylü kadınların yazmalarını süsleyen çeyrekler epeydir kulplu kasanın içinde uyuyorlardı.

Babası bir Yahudi dönmesi idi. Tanzimat hareketinin ileri gelen simaları arasında şöhreti ayyuka çıkanlardan değildi, fakat çok şöhretlinin iplerini perde ardından idare etmesini bilmişti. Oğluna isim verirken bile tedbirli davranmış, "İsterse Davit diye değiştirir, isterse Davut olarak kullanır" düşüncesiyle Davut ismini vermişti.

Davut Ağa kurnazlıktan yana babasını oldukça gerilerde bıraktığı kanaatinde idi. Çok bencildi.

O kadar bencildi ki, bir kereste işinde göz göre göre devletin binlerce lirasını çar çur etmiş ve bunu sadece yirmi mecidiye

kazanmak için yapmıştı. Kendi cebine üç kuruş girsin de, diler-
se elinoğlu dünya malını kaybetsin, umursamazdı.

Birinci Cihan Savaşı çıktığında gözünü, kulağını batıya çevir-
mişti Davut Ağa. Paracıklarına kıyarak Fransız gazetelerinden
getirtiyor, bütün savaş haberlerini kızının mürebbisine tercüme
ettiriyordu. İlk zamanlar Alman taraftarı oldu. Sonra Almanla-
rın yenilgiye gittiklerini anlayınca yön değiştirdi. Bununla bir-
likte Türkiye'nin savaşa girmesi için elinden ne gelirse yaptı.
Hangi safta gireceği konusu Davut Ağa için önemli değildi.
Önemli olan savaşa girmekti. Çünkü ortalık bulanacak, bazı
maddeler piyasadan silinecek, karaborsa alabildiğine yeşerme
zemini bulabilecekti. Eh, bu da Davut Ağanın kulplu çekmece-
sine yeni sarı liraların eklenmesi demekti.

Tehlike Çanakkale Boğazına gelip dayanınca bu kasırganın

kendisini de sürüklemesinden korkmaya başladı, ittihat Terak-
kicilerin safında Meclis-i Mebusana girmek için yürüttüğü kıran
kırana mücadeleyi bıçak gibi kesti. Politika ile ve politikacılarla
olan bütün bağlarını bir anda kopardı. Bir gece sabahlara kadar
menfaatinin nerede olduğunu düşündü, sigara üstüne sigara iç-
ti ve ancak sabah horozlar öterken kesin kararını verebildi.

Çiftçi olacaktı.

Politikanın çirkinliklerinden, büyük şehrin gürültüsünden
uzakta, bir köyde hayatını devam ettirecekti. Bu memlekette
kendilerini soyacak akıllıların gelmesini bekleyen insanlar, şe-
hirde olduğu kadar köylerde de vardı herhalde. Biraz da onla-
rın sırtından kazanırdı.

Menfaatma halel gelmeyecek konularda taş kadar hissizdi.
Kerami ile arkadaşlarının dağa çıkması biraz midesini bulandır-
mıştı. Hele suyu serbest bırakması için gönderdikleri mektup,
adamakallı canını sıkmıştı. Sonra düşündükçe emniyette oldu-
ğuna iyice inanmış, umursamamaya başlamıştı. Dağa çıkan
evlâtlar yüzünden analara, babalara, bacılara ve yakın akrabala-
rına yapılan zulmü, işkenceyi gözünü kırpmadan, bazen zevk-
ten ürpererek seyretmişti.

Bu yüzden bir kadınla bir erkeğin öldüğünü duymuştu, ama
teğmene konu hakkında tek soru sormamıştı. Sorup da ne ya-
pacaktı? Köylünün zulme maruz kalması cebine ne beş kuruş
sokuyor, ne beş kuruş alıyordu. Rahatı yerinde idi. Genç teğ-
men Markos doğrusu tam bir aile dostu gibi davranıyor, vesika-
ya bağlı olan çok maddeleri askerî levazımdan tedarik ederek
getirtiyordu. İşin en iyi yanı ise tek kuruş istemiyordu bunun
için.

Genç teğmenin bunca fedakârlığı boş yere yapmadığını bile-
cek kadar gün görmüş bir adamdı. Kızına karşı ilk günden beri
ilgisiz olmadığını seziyordu. Buna mukabil kızının Kerami de-

nen şu dağ adamına muhabbet duyduğunun da farkında idi. Doğrusu ikisinden de aynı ölçüde rahatsız olmuyordu. Teğmenin kızını sevmesi Davut Ağaya göre iyiydi hoştu da, kızının Kerami'ye meyletmesi affedilir gibi değildi. Bir de köylüye karşı duyduğu engin merhamet ve yardım hissi vardı ki Davut Ağa bunu her hatırlayışta yere tükürürdü.

"Neyin eksik be hayırsız kız, ye iç keyfine bak!" diye homurdanırdı.

Davut Ağa odasında yalnızdı. Gecelik entarisiyle pencerenin önünde durmuş, Yunan askerlerinin avluda tembel tembel gidip gelişlerine bakıyordu.

Bir aralık, hepsinin aynı yere toplandıklarını, aynı noktaya bakmaya başladıklarını gördü. Evin duvarı askerlerin baktıkları tarafı kapadığı için Davut Ağa pencereden sarkmasına rağmen neye baktıklarını göremedi. Genç teğmenin de askerlere karışması, bir şeyler olduğu kanaatini uyandırdı. Kendi menfaatma olup olmadığını bir an önce anlamak için,

"Hey teğmenim," diye seslendi aşağıya. "Bir şey mi var?"

Teğmen önce Meryem'in odasından yana bir göz attı, sonra başını Davut Ağanın bulunduğu pencereye kaldırdı. Eliyle selâm verdi:

"Bir araba geliyor da," diye cevap verdi. "Bizimkiler olacak."

"At arabası mı?"

"Yok canım, otomobil."

"Ha... Elbet sizinkilerdir."

Alelacele giyindi. Bir yandan da düşünüyordu. Acaba ne maksatla geliyorlardı? Hoş, bunda maksat aramak pek yerinde olmazdı ya. Bazen şehirdeki küçük rütbeli subayların kafalarına eser, teğmeni olur olmaz zamanlarda ziyarete gelirlerdi. Fakat bunun için hiç bir zaman otomobil kullanmazlardı. Atlı olurlardı.

Avluya inince otomobil sesini duydu. Teğmenin yanma gitti.

"Hayırlı sabahlar," dedi teğmen. "Bak bizimkiler işte."

Davut Ağa arabcfyl g^rdü. Üstü açık bir jeepti bu. Şoför hariç, içinde dört kişi oturuyordu. Şoförün yanındaki herhalde en yüksek rütbelisi olacaktı. Başından kasketini çıkarmış, kır karışık saçlarını rüzgâra vermişti.

Arka koltuktaki üç kişiden biri yine subaydı. Davut Ağa adamın omuzlarında parlayan yıldızlara bakıp anlamıştı bunu. Jeep kapının önünde durunca arkadakJ subayın kucağında duran çelik çekmeceyi fa'1 .etti

Bu çekmece kendi para çekmecesine benziyordu, tabii ona nispetle iki misli daha büyüktü.

Teğmen askerlerini düzene sokmuş, arabanın önünde çakılmıştı. Sağ eli kasketinin ucunda idi. Jeepin dar şoför mahallinden inmeye çalışan şişmanca subaya tekmil veriyordu.

Adam en sonunda inmeye muvaffak olabildi. Üniforması iyice tozlanmıştı.

"İstihbarat kumandanı Albay Konstantin Papadopulos," diye tanıttı kendini, "siz de Teğmen Markos olacaksınız."

Teğmen hep selâm vaziyetinde duruyordu.

"Şeref verdiniz, albayım."

Davut Ağa adamm albay olduğunu anlayınca seğirtti. Hayli yüksek bir rütbesi vardı. Yaltaklanmanın tam sırasıydı.

Fasih Rumcasıyla bir yandan,

"Şerefyab olduk efendim, şerefyab olduk," diye çığlık çığlığa verirken, bir yandan da adamm tombul elini yakalamış, alabildiğine sıkıyordu.

Albay zor hal kendini kurtardı. "Kim bu adam?" der gibilerden teğmenin yüzüne baktı.

"Ev sahibimiz Davut Ağa," diye izah etti teğmen. "Yardımlarını bizden hiç bir zaman esirgememiştir."

Albay neden bilinmez yüzünü buruşturdu. Sonra birlikte geldiği subayı çenesiyle işaret ederek,

"Harita dairesinden Yüzbaşı Alfredos," dedi. "Biz sadece Yüzbaşı Fred deriz. Müsaade ettiği takdirde siz de öyle diyebilirsiniz."

Yüzbaşı çekmeceyi bir askere aktardı, elini kasketinin ucuna değdirip yarım yamalak bir selâm verdi.

"Tabii," dedi. "Fred daha kolay telâffuz edilebiliyor."

Davut Ağa onun da ellerini bir süre avuçları arasına mahpus tuttu.

"Nasılsınız, yüzbaşım?"

"Teşekkür. Söyler misiniz, dilimizi bu kadar güzel nasıl konuşabiliyorsunuz?"

"Çok basit. Karım sizlerden biriydi."

"Ya. Öyleyse sizi de kendimizden sayabiliriz demektir."

Davut Ağa keyifli keyifli güldü.

"Peh, peh," dedi kollarını sallayarak.

Albay Papadopulos teğmeni kenara çekmiş, bir şeyler fısıldıyordu. Teğmen durmadan başını sallayarak albayın sözlerini tasdik ediyordu. Sonra albay tekrar jeepe bindi. İki askerle yüzbaşı Fred avluda kaldılar.

"Gidiyor mu?" diye teğmene sordu Davut Ağa. "Yorgun argın, bir kahvemizi bile içmeden..."

Albayın duyması için soruyu yüksek sesle sormuştu. Muradına da erdi. Albay,

"Başka zaman dostum," dedi, "başka zaman. Şimdi çok işim

Kasketini salladı:

"Zito Venizelos."

Aynı ağızdan karşılık verdiler:

"Zito Venizelos."

Jeep bir manevrayla döndü. Tozu dumana katarak toprak yoldan gözden silindi.

Teğmen Markos, selâm vaziyetinde duran askerlerine döndü:

"Rahat," komutu verdi. Yüzbaşıya,

"Buyrun yüzbaşım, içeri girelim. Güneş şimdiden yakmaya başladı."

Davut Ağa öne geçti:

"Buyrun yüzbaşım, buyrun, eviniz sayın efendim, burasını eviniz sayın lütfen."

"Teşekkürler, teşekkürler dostum. Doğrusu bir Türk tarafından böyle istikbal edileceğim aklımın köşesinden geçmezdi."

"Niçin yüzbaşım? İzmir gibi, ülkenin en güzel şehrini ayaklarınızın altına halı gibi sermedik mi? Düşünürseniz, bunun az buz kadirşinaslık örneği olmadığını anlayacaksınız."

Yüzbaşı kahkahalarla güldü:

"Haksız sayılmazsınız," dedi. "Ama ülkenin en güzel yeri demekle bence mübalâğa ediyorsunuz."

Gözlerinde bir kin ışığı yandı, söndü:

"Dünya güzeli İstanbul var," diye fısıldadı.

Ses tonu teğmeni bile ürpertti. Yüzbaşının ardında bulunduğu için yüzünü göremiyordu. Görebilseydi, kin duygusunun çizgi çizgi belirginleştiği bu yüzden gerçekten ürkmek gerektiğine kanaat getirirdi.

Yüzbaşı Alfredos, yahut adının kısaltılmış şekliyle Fred, sarışın, uzun boylu ve zayıftı. Gözleri çukura kaçmış olduğundan,

ona bir esrarkeş manzarası veriyordu, ilk bakışta dikkati çeken tek nokta, bu çukur mavi gözlerdi. Derinden ve hep araştırıcı bakıyordu. Bir harita uzmanından çok, bir istihkâm subayına benziyordu.

Yüzünde ikinci dikkat çeken yanı ağzıydı. Adamda dudak denebilecek şeyden yalnız bir çizgi mevcuttu. Üstelik ağzı oldukça büyüktü. Davut Ağa görür görmez,

"İşte boğazına kadar ihtiras yüklü bir adam" diye ilk kanaat notunu vermişti.

İki subayın yalnız kalmak istediklerini sezinlenmesine rağmen, çekmecenin içindekini ölesiye merak ettiğinden uzun süre yanlarında kaldı. Ancak yüzbaşı açıktan açığa teğmenle bazı askerî konular görüşeceğini söyleyince özür dileyerek odasına çıktı.

Kızını odasında ayakta buldu.

"O, kraliçe hazretleri uyanabilmişler nihayet. Sabah-ı şerifleriniz hayrolsun efendim. Kahvaltıyı benimle birlikte yapma şerefini bağışlar mısınız acaba?"

Genç kız, babasının esprisini cevapsız bıraktı.

"Kraliçe keyifsiz gibiler, neden?"

Kızının yüzünde hiç bir neşe izine rastlamayınca çaresiz ciddileşti.

"Meri, yüzün çok solgun, uyumamış gibisin. Neyin var?"

Meryem'in yumuşak yüzünde fırtına bulutları oynaştı. Gözlerinde kaba dalgalar yuvarlandı.

"Lütfen ismimi tam telâffuz ediniz baba, adım Meri değil Meryem'dir. Üstelik ismimi kendim seçmiş değilim."

Davut Ağa elini boşlukta salladı:

"Ben seçtim tabii. Niçin seçtim biliyorsun. Gerektiğinde adını Meri şeklinde kullanasın diye. Şimdi tam sırası işte. Madem ki ecnebilerce çevrelendik. Eh, onlara uymak zorundayız."

Babasına meydan okur gibi baktı:

"Neden onlara uyacakmışım? Yurdumuza el koyduktan sonra adımıza da mı el koyacaklar?"

Bir sandalyeye oturdu. Babasına karyolayı işaret etti:

"Lütfen oturunuz baba."

Adam işi şakaya getirmek için,

"Bu sabah çok da ciddisin bakıyorum."

Genç kız duymazdan geldi:

"Baba, araba niçin gelmiş?"

"Duydun demek?"

"Yalnız duymakla kalmadım, gördüm. Adamları nasıl karşıladığını gördüm. Doğrusu baba, hareketlerinizi neden bu derece ifrata vardırdığınızı anlayamıyorum."

Davut Ağa, karyolanın ayak tarafına oturdu. Sigara tabakasını çıkardı. Teğmenin getirdiği subay sigarasından birini dudaklarının kenarına iliştirdi. Yaktı. Üst üste iki nefes çektikten sonra sigarayı ağzından alıp ağızlığa taktı.

"Gerçekten ciddi konuşmak istiyor musun sabah sabah?" diye sordu neden sonra.

"Elbette, hem de çok istiyorum."

"Öyleyse küçüğüm, önce bazı gerçekleri o üslü kafanın içine yerleştirmek zorunda olduğunu anlamaya bak. İşgal altındayız. Bu topraklar üstünde bizim değil, başkalarının hükmü geçiyor. Buna intibak etmeye çalışıyorum, nazarında suç oluyor. Ne yapmam lâzım sence? Şu serseri köylüler gibi silâhımı kapıp da dağa mı çıkayım? Bu yaştan sonra mı? Olacak şey değil. Peki başka? Onlara yardım elini uzatayım mı diyeceksin, bak bu da olmaz işte. Çünkü o takdirde köylünün başına kopan fırtına benim de başıma kopar. Kırbacın altına atamam kendimi. Seni düşünüyorum önce. Ben işgal kuvvetlerine karşı gelirsem, uğrayabileceğin felâketleri hayalinde bir canlandırsana."

Öne doğru abandı, adeta bağırdı kızına doğru:

"Canlandırabiliyor musun?"

Genç kız başını salladı:

"Bana hiç korkunç gelmiyor. Asıl korkunç olan şimdiki durumumuz."

"Şimdiki durumumuz mu? Peh, ne varmış durumumuzda? Gül gibi geçiniyoruz. Evimizde kuş sütü eksik değil. Kimin sa-

yesinde? Türklerin mi? Yoo, ne gezer! Yunanlıların sayesinde.
Sana bir şey söyleyeyim mi, benim kaz kafalı, şımarık kızım?
Ben böyle rahatı İstanbul'da bile görmüş değilim. Feda etmeye
de niyetim yok, senin kaprislerin uğruna, hele hiç."

Meryem hiddetle doğruldu. Yüzü al al olmuş, gözleri öfkeli
pırıltılarla dolmuştu.

Sesi nefretten kısılmış olduğu halde,

"Bana bakın," diye konuştu. "Bu savaş kazanılacak anlıyor
musunuz? Bu savaş mutlaka kazanılacak. Biz kazanacağız. Sa-
nıyor musunuz ki, yaptıkları bunca zulüm yanlarına kalacak?
Allah bunca yetimin ahini yerde kor mu? Bunca uzanan elleri
geri çevirir mi? Yalnız gözyaşı değil, yalnız dua değil verilen,
yapılan şey. Aynı zamanda kitle kitle silâhlanarak dağlara çı-
kanlar var. İstiklâl uğruna ölüme atılanlar var. Yok, bu ateş sön-
meyecek, düşman topraklarımızdan atılıncaya kadar mu meşa-
le fasılasız yanacak ve yakacaktır. Dış düşmanları da yakacak-
tır, iç düşmanları da."

Kendini tekrar sandalyeye bıraktı. Başım avuçladı. Hıçkırarak
devam etti:

"Babamsınız, şimdiye kadar hep boyun eğdim, hürmette ku-
sur ederim diye ödüm çatladı. Lâkin bu hürmeti nasıl devam
ettirebilirim? Her saat, hergün duygularımı tekmeliyorsunuz.
Nefret ettiklerime inadıma evinizi de kalbinizi de açıyorsunuz.

Köylünün suyunu iade etmeniz için ayaklarınıza kapandım,
dinlemediniz. Tehdit mektubu geldi, umursamadınız. Bana kar-
şı duyduğunuzu sandığınız sevginin binde birini milletinize,
vatanınıza karşı duyamaz mısınız?"

Yumruklarını sıktı, dizlerine vurdu:

"Neden? Ama niçin?"

Davut Ağa ağzını açmadan hepsini dinledi. Bazen kızını to-
katlamak gibi bir hisse kapılıp yerinden fırladı, ama kendini
hep tuttu.

"Sözlerin bitti mi?" diye sordu sonunda.

"Hayır, bitmedi daha. Neler çevirdiğinizi biliyorum. Kera-
mi'yi de, Murat Hocayı da para mukabilinde köylüye sattınız."

Sesini perde perde yükseltti:

"Siz para bulsanız beni bile satmakta tereddüt etmezsiniz..."

Davut Ağa bu sözlerle kendini kaybetti. Fırladığı gibi kızını
saçlarından kavradı. Yüzüne kuvveti yetesiye bir tokat aşketti.

"Sus," diye hırladı. Boğulmak üzere olan bir insanın hırıltılı
sesiydi bu ses. "Aptal, serseri. Senin için ne fedakârlıklara kat-
landığımın farkında değil misin? Yarın neyim var, neyim yok
hep senin olmayacak mı? Kimin için çırpmıyorum ben? He, ki-
min için?"

Genç kız dimdik karşısında durdu babasının. Bir silkinişte
saçlarını kurtardı. Yüzü nefretten benek benekti. Bütün kinini
birkaç cümle içinde döktü:

"Nefret ediyorum. Bu evden nefret ediyorum. Evin içindekilerden de nefret ediyorum. Satın alanlarla satanlar yan yana bu evde. Duramam. Alıp başımı gideceğim. Hiç kimse alıkoyamaz beni. Gideceğim, anladınız mı, gideceğim diyorum."

"Cehenneme," diye karşılık verdi Davut Ağa.

Kapıyı çarparak çıktı.

Aşağı salonda yüzbaşı ile teğmen ayakta idiler. Sesleri duymuş olacaklardı. Davut Ağa, şimdilik bir şey söylememeye karar verdi.

"Merhabalar," dedi tabiî olmaya çalışarak. "Ben biraz dolaşmaya çıkıyorum. İsterseniz birlikte gezelim yüzbaşım, size çevreyi tanıtırım."

"Teşekkürler ederim," dedi yüzbaşı. "Yapacak işlerim var biraz. Belki başka zaman."

Meraklı bakışları görmezlikten gelemezdi. Yatıştırması gerektiğini düşündü. Çenesiyle yukarısını işaret ederek,

"Benim kızın sinirleri bozuk," dedi. "Kusura bakmayın, herhalde bağırıp çağırması sizi rahatsız etmiştir."

"Rica ederim," diye mırıldandı teğmen. "Nesi var matmazelin? İsterseniz şehirden doktor istetelim."

Davut Ağa acele ile atıldı:

"Yo, yo, gerekmez. Şimdi iyi zaten. Bir ara kendini kaybeder gibi oldu. Ama çabuk toparladı."

Onu dışarı bırakmamalarını tembihleyip tembihlememekte bir an tereddüt etti. Sonra bunun kuşkuları çekeceğini hesapladı. Meryem'inki de nihayet bir kapristi. Kendisi eve dönünceye kadar bir şeyi kalmayacağından emindi.

Elini sallayarak iki subayı selâmladı. Avluya çıktı. Ahırdan atını çıkardı. Eğerini dikkatle vurdu. Sırtına bindi. Vurdu kırbacı.

"Bu yurttan bana ne?" diye mırıldandı kendi kendine. "Hiç bir zaman öz yurdum gözüyla bakmış değilim ki. Benim öz yurdum..."

Etrafına bakındı. Kuşlardan başka kimsecikler yoktu.

"Karnımın doyduğu, cebimin dolduğu her yer, dünyanın dört bucağı. Özün özü ise..."

Gözlerini güney yönüne çevirdi, uzun uzun baktı.

"Orada, fakat şimdilik bir hayalden ibaret. Altı kollu şamdanın simgelediği, altı köşeli yıldızın pekiştirdiği- Neyse, hadi sevgili atım, deeeh!"

YEDİNCİ BÖLÜM

Ateşin etrafında küçük bir grup oturuyordu. Tüfekleri ateşlemeye hazır, kucaklarında duruyordu. Çoğu dipçiklerini kavra-

mıştı. Dağda hayat belli olmuyordu. Ne zaman nerede bir düşman müfrezesi çıkacağı bilinmezdi. Değil otururken, uyurken bile tetikte olmak gerekiyordu.

Yatsı namazını biraz önce kılmışlardı. Daha önce bir kuzu çevirmesi yemişlerdi. Suskundular. Kimisi yıldızları seyrediyor, kimisi gözlerini ateşe dikmiş, bakıyordu.

Alevler, yumuşak gölgeler düşürüyordu yüzlerine.

Kerami de diğerleri gibi bağdaş kurmuştu. Mavzerinin mekanizmasıyla oynuyordu. Her açıp kapayışta "şırak, şırak" diye ses çıkarması hoşuna gidiyordu.

Yirmi adım ötede bekleyen nöbetçinin sesi, sanki kulaklarına değil, beyinlerine girdi:

"Kim var orada?"

Sıçradılar.

"Ateşi söndürün," diye fısıldadı Kerami.

Tekmeleyerek söndürdüler, ince bir duman tütmeye başladı alevlerin yerinde. Yorgun bir sesin nöbetçiye cevap verdiğini işittiler:

"Benim evlât, Seyitköylü işe yaramaz, Tekgöz Hamdi."

Nöbetçi aldığı emri aynen uyguluyordu.

"Parolayı söyle emmi."

"Parola ateş! Oldu mu oğul?"

"Oldu emmi, buyur, hoşgeldin."

Tekgöz Hamdi dik dik nöbetçinin yüzüne baktı ay ışığında.

"Yahu sen Dilâverlerin Tevfik değil misin?"

"İyi bildin emmi."

Tekgözün kahkahası çın çın öttü:

"Vay köpoğlusu," dedi ardından. "Kızanlık yakışmış sana. On dokuzunu bitirmişsin, öyle ya."

"On yedi emmi. Kerami Efe ile görüşeceksen nah, orada."

Tekgöz Hamdi gösterilen tarafa yürüdü. Sırtındaki heybeyi fırlatır gibi bıraktı yere. Elinin tersiyle alnını sildi:

"Öldürdünüz, bitirdiniz beni keratalar. Bu yaşta dağa tırmanmak, hem de gece vakti. Ey Allah'ım, olacak şey mi? Neylersin ki başa gelen çekilir. Bizim kocakarı diretti de diretti. İlle bu gece gelmeliymişim. Sanki gündüzün köküne kıran girmiş. Neyse... Hay maşşallah, kırkbir kere maşşallah! Tosunlarım, vay tosunlarım! Bakındı, bakındı hele. Şu Kerami, şu Harun, şunu çıkaramadım. Dur bakalım..."

"Mehmet, Hamdi emmi, Mehmet. Hüseyin Ustanm torunu Mehmet."

"Tamam. Hepiniz hurdasınız değil mi? Sağ ve de salim. Öleceğim yahu dinelmekten, böyle mi misafir karşılanır? Bir oturacak yer bile göstermediniz."

"Vakit komadın ki ağam," diye konuştu Kerami. "Geldiğinden beri makinalı tüfek gibi atıyorsun."

Tuttu elini, öptü.

"Saralar getirdin, Hamdi ağam."

"Safa bulduk efe oğlum, sizi iyi gördüğüme sevindim. Amma da gözlerini yıldırmışsınız gâvurların. Geçenlerde bastığınız erzak kolu, dillere destan oldu. Adınız ağızdan ağrza dolaşıyor. Lâkin bu arada işi azıttılar. Dün evlerimizi bir defa daha aradılar. Bir şey bulamayınca köy meydanında cem ettiler topumuzu birden. Köye yeni gelen bir yüzbaşı var. Davut Ağanın evine yerleşmiş o da, öbürleri gibi. Bir nutuk attı ki, sorma. Bize medeniyet getiriyorlarmış, başlarında paralansın."

"Dedin mi böyle, başınızda paralansın diye?"

Tekgöz Hamdi bıyıkaltı güldü:

"Der miyim hiç, sopanın altına yatmanın âlemi yok. Yatarsam bir işe yaramak ki. Ne diyordum?"

"Nutuk attı diyordun," diye hatırlattı kızanlardan biri.

"Sus sen sıbyan," diye şakacıktan çıkıştı Hamdi. "Evet, nutuk attı. Kadınlarımızın bu sıcakta başlarını bağlayarak dolaşmalarına açıyormuş. Çıkardı cebinden karısının resmini gösterdi. Aman, yarı üryan, fasulya sırığı kadar zayıf bir karı. Namusluluğunu da methetti, durdu. Gülüştük aramızda. Bunlar namussuz, Kerami oğlum, bunlar karılarımızın çarşafını soymayı kafalarına koymuşlar."

Kerami dişlerinin arasından,

"Gerekirse kafalarını keseriz," diye tısladı.

"Ağzını öpeyim e mi Kerami Efe, ne de güzel söyledin. Dağ havası yaramış sana, tosunlaşmışsın. Hadi, köydeki düşman karakolunu ne zaman basacağını da söyle bari, söyle ki bir güzel rahatlayım oğul."

"Bilmiyorum ağam, fakat bu işi mutlaka yapacağım. Çoktan yapardım ya, size bir kötülük eriştirmelerinden çekiniyorum. Biz basar çekiliriz, ama köydeki kadınlar, sabiler ne olacak? Yaşlı kocalar nereye gidecek? Çakarlar kazık gibi yere, acımızı sizden çıkarırlar."

"Breh, biz buna razıyız. Don, gömlek geldikleri yere sürdüğünü bir görelim onları, gerisi vız gelir."

"Öyle diyorsun, ama Hamdi Ağam, sonra canm yanmca belâ okumaya başlarsın."

Hamdi Ağa, birden sıçradı yerinden:

"Sus ülen," diye gürledi. "Beni tabansız mı belledin? Güçlüklerden yılacak adam mıyım ben? Size belâ okuyacağım? Vatanını kurtarmak için canlarını sergileyen yiğit evlâtlarıma? Hoşt, köpoğlu."

Kerami, Tekgöz Hamdi'nin haşin tabiatını herkesten iyi biliyordu. Güldü:

"Gazap etme ağam," dedi. "Bir tedbirsiz lâf ettik diye söylenecek söz mü bunlar? Sonra babamın kulağına giderse billah bozuşursunuz."

Hamdi Ağa yumuşadı. Tekrar oturdu.
"Baban iyidir," dedi. "Annen de iyidir. İlk günler hayli eziyet ettiler, ama dayanmasını bildiler. Babanı ağaca bağlayıp dövdüler gözümüzün önünde, burada oğulları bulunan diğer babaları da öyle. Hiç biri gık bile demedi."
"Alçaklar," diye fısıldadı birkaçı. "Alacakları olsun."
Kerami,
"Aydın taraflarından ne haberler var acaba?" diye sordu.
"Dün Yörük Ali Efenin zeybeklerinden Çineli Hacı Süleyman'la karşılaştık. Güzel haberler verdi bize. Şehirler düşmanmsa, dağlar hâlâ hür, dedi. Sonuna kadar mücadele etmeye yeminli

imişler. Efeler birleşerek düzenli birlikler haline geliyorlarmış. Binbaşı Hacı Şükrü Bey kumandasındaki küçük bir müfreze Menderes Köprüsü başında Yunanlılarla müsademeye tutuşmuş. Gâvuru perişan edip kaçırtmış."
Tekgöz Hamdi'nin gözleri daldı birden:
"Yörük Ali'yi tanırım," dedi. "Hem iyi tanırım. Mert, gözünü budaktan sakınmaz bir yiğit."
Kızanlardan Harun,
"Senin de tanımadığın yok ki ağam," diye takıldı.
Tekgöz Hamdi ona döndü:
"Sakalı değirmende ağartmadık evlât. Bir ara cahilliğimiz tuttu. Küçük bir hâdise yüzünden dumanlı tüfeğimizi omuzladığımız gibi vurduk dağ yoluna. Kader, karşımıza Yörük Ali Efeyi çıkardı. O zamanlar Alanyalı Molla Ahmet Efendinin kızanı idi Yörük Ali. İyi dost olduk. Af çıkınca ben düze indim. Yörük Ali dağda kaldı. Sonra duydum ki Molla Ahmet Efe vurulduğunda çetenin idaresini eline almış. Yirmi beşlik bir civan daha, bunca iş ettiğine insanın inanası gelmiyor. Dağdan cepheye ilk inen o oldu. Doğrusu vatanseverliğin icabını yaptı. Kanun kaçağı iken kanun koruyucusu oldu. Çok da dindardır ha. E, Çineli Hacı Süleyman başka ne anlattı?"
"Yunanlılar, Yörük Ali'den çok korkuyorlarmış. Elçiler gönderip, makam, mevki ve albay rütbesi teklif etmişler."
"Ne demiş?" diye heyecanla atıldı Tekgöz Hamdi.
"Ne diyecek? Demirci Efenin dediğini."
"Sende haber vızır vızır be evlât. Biz kör kuyu gibiyiz adeta. Peki, Demirci Efe ne demiş?"
"Demiş ki ağam, Yunan elçisine: 'Bugün yeniğiz diye ümide kapılmayınız. Düşmez kalkmaz ancak Allah'tır. Tekrar silkineceğiz, ölmedik, ölmeyeceğiz de...'"

"Hay ağzını öpeyim onun, demiş ha. Aynen böyle mi?"
"Aynen böyle, ağam. Yörük Ali Efe de böyle demiş, Demirci Mehmet Efe de."
"Demirci Mehmet Efe, Yörük Ali'den de baskındır ha. Dillere destandır adı, hemi de mertliği ve yiğitliği. Dağlara kanun ge-

tirmiştir. Ona hürmeten bütün dağdaki efeler kanunlarına riayet ederler. Sen de efesin madem, bu kanunları bilmelisin. Dağların kanunu beştir yeğen. Bir: İçki yasak. İki: Irz ve namusa göz dikmek yasak. Üç: Soygunculuk etmek yasak. Dört: Vatana ihanetin cezası idam. Beş..."

Durakladı. Bir süre düşündü, alnını kırıştırdı.

"Bulup çıkaramıyorum bir türlü, ihtiyarlık oğul, unuttum gitti."

"Ben hatırlıyorum Hamdi ağam izin verirsen," diye lâfa karıştı Kerami. "Beş: İbadet katiyen aksatılmayacak."

Tekgöz Hamdi gözlerini kırpıştırarak delikanlıya baktı:

"İyi bildin," dedi. "Bakıyorum bellemişsin."

"Belledik sayende ağam. Padişahımız Efendimizin düzenli ordusu toparlanmcaya kadar bu işi azimle yürütmeye yeminliyiz, kolay mı?"

"He oğul, ordu yeniden toparlanabilir mi dersin?"

"Elbette. İstanbul'dan Anadolu'ya durmadan subay geçiriliyor. Padişahımız Efendimiz bu işle bizzat alâkadar oluyormuş, bunu da Çineli Hacı Süleyman'dan duydum. Binbaşı İzzet bunlardan biri. İstanbul'dan gelenlerden yani. Yörük Ali Efe, Çine'de onunla görüşmüş. Silâh ve cephane temin etmiş."

"İnanıyorum Efe," dedi. "Gönülden inanıyorum. Ha, az kalsın geliş sebebini söylemeyi unutacaktım. Bizim köylü Dimitri ile oğlunu bildin mi?"

"Nikola. Sessiz, pısırık bir çocuktur."

"Şimdi görsen. Adeta kuduz köpek kesilmiş eşşoğlu eşşek. Kızlara, kadınlara saldırıyor. Yunan ordusuna gönüllü yazıldı. Şimdi de babasıyla birlikte Rumlardan bir çete düzüp dağa çıktılar. Dün oldu bu iş. Geciktirmeden bildireyim dedim. Zannediyorum onların ilk hedefi sensin. Ayağını denk al. Ekmeğinle beslenmiş bir köpeğin seni ısırmasını istemiyorsan tabiî."

"Demek böyle," diye mırıldandı Kerami. "Şu Yunanlıların yaptıklarına kızmıyorum da, yıllardır içimizde büyüyen yılanlar var ya... Dimitri ile oğlu gibiler hani. Ülen ne istersiniz? Yemedik yedirdik be, geymedik geydirdik. İstesek bir kaşık suda boğmaz mıydık? Yapmadık. Üstelik kendimizden ayırd etmedik. Peki ya, azıcık fırsat geçince elinize..."

"Seciyelerinin, cibilliyetlerinin icablarını yapıyorlar, Kerami Efe," diye araya girdi Tekgöz. "Üzülme sen. Yalnız tedbirli bulun. Sinsi iki yılan dolanıyor etrafında. Civar köylerden de adam almışlardır elbet yanlarına. Baba oğul tek başlarına bu işe kalkışacak kadar yürek taşımıyor bilirsin."

"Canlarına okumak boynuma borç," diye konuştu Kerami. "Hele bir karşılaşalım. Aklıma gelmişken sorayım, Davut Ağa suyu akıttı mı köy çeşmesine?"

Tekgöz Hamdi'nin tek gözü seğirdi nefretten:

"Nerede," diyerek yere tükürdü. "Sıcaklar düşünce üç günden iki güne indirdi. Köylü suyunu dereden getirmek zorunda

kalıyor. Senin mektup pek kâr etmişe benzemez yeğen, nedendir bilir misin? Evinde kalan askerlere güvenir. Dokunamayacağını sanır. Boş ver sen. Biz nasıl olsa yaşayacağımız kadar yaşarız. Ama eziyetle, ama sefa ile. Sanki sefamızın kıymetini bildik mi bunca zaman? Bilsek cefaya maruz kalmazdık. Gurban olduğum Allah istiklâlin değerini esaretle öğretiyor. Şu Davut Ağanın kızı Meryem var ya, pırlanta pırlanta. Bölgedeki efeler resmen ona bağlı çalışıyor şimdi. Giderek düzene giriyor işler.

Ordu toparlanıncaya kadar. Yoksa çetelerle neticeyi almak mümkün değil. Düşmanı yıpratırız, yıldırırız, tedirgin eder, kısmen tahribatlarını önleriz, o kadar. Büsbütün ülkeden atmak için düzenli taarruza ihtiyaç var. Ordu bunu yapmak için toparlanacak. İnan bana."

Öyle içten, öyle candan söylüyordu ki bu şimdilik bir hayal gibi görünse dahi güzel bir hayaldi. Tekgöz Hamdi Kerami'nin dizini okşadı.

"Nereden mi bildim? Halime Halan iki günde bir temizliğe gidiyor konağa. Bilirsin okumuşluğu çokçadır. Say ki hafız. Ne yapıyor aslında tahmin edebiliyor musun? Nereden bilebilirsin. Davut Ağanın kızı bir yandan Kur'an okumasını öğreniyor, bir yandan ibadet etmesini. Hayli zamandır namazını kılıyor. Orucunu kaza etmeye başlamış. Ne dersin bu işe sen?"

Tek gözünü kırptı, ama Kerami farkedemedi. Birkaç dakikadan beri ay bulutların ardına girmişti.

"Her seferinde senden haber sormasını neylemeli ya, gönlü akmış besbelli."

Kerami genç kızı tek bir kere görmüştü. Hatırlayınca yüreği hop etti. Yüzü kızardı. Bereket versin karanlıktı da kimse farkedemiyordu.

"Bırak Allasen ağam," dedi hafif bir sesle. "Bana kalırsa babasının kızıdır o. Başının içinde kimbilir ne dümenler dönüyor."

"Orasını Allah bilir," dedi Tekgöz Hamdi. "Ben velayete ermiş değilim ki içinden geçenleri de bir bir söyleyeyim. Halime Halanın yalancısıyım. Anlata anlata bitiremiyor kadıncağız. Sanki öz kızı, öylesine bağlanmış."

Güldü keyifli keyifli:

"Ben bir ateş düşüreyim de içine, ister yansın, ister sönsün. Oh yahu, rahatlamışım eni konu. İçimi dökme ihtiyacında idim

besbelli. E, geç oldu gayri. Bana bir keçi postu ikram edersiniz umarım. Uykum geldi. İyi kollayın, böyle cıscıbıldak dağ başında postu deldirmek işime gelmez. Sonra köyden kim haber taşır size?"

Kerami yerinden kalktı.

"Şuracıkta güzel bir mağaramız var," dedi. "Rahat edersin sanırım. Gel benimle."

Hamdi saygıyla doğrulan kızanlara,

"Allah rahatlık versin çocuklar," dedi. "Göreyim sizi tetikte olun."
"Allah rahatlık versin," dediler.
Kemal, yambaşmda dinelen Sarı Kerem'in kulağına,
"Korkuyor mu acaba?" diye fısıldadı. "Bunca tembih üstüne tembih."
"Yok canım," dedi sarı Kerem. "Şaka ediyor."
Kerami'nin arkasından mağaraya girdi.
İçerisi karanlıktı. Kerami el yordamıyla yağ kandilini tutuşturdu. Ölgün bir ışık doldurdu mağarayı. Dipteki postekiyi işaret etti Tekgöz Hamdi'ye,
"Sana yatağımdan gayri ikram edecek bir şeyim yok ağam," dedi üzgün üzgün.
Hamdi, postekinin üstüne bağdaş kurdu. Çarığının bağlarını çözmeye başladı. Kerami'ye bakmıyordu. Ama gözlerinin üstünde olduğunu biliyordu. Demindir farkında idi. Delikanlı bir şey söylemek istiyor gibiydi. Nedense tereddüt ediyordu.
"Bana güvenemiyor olamaz" diye düşündü. "Belki köyde tazyik ederler de söyletirler diye çekiniyor. Haklı da. Sopaya dayanmak gerçekten çok güç. Babasının halini gördüm. Fakat bravo ki bravo adama. Tek kelâm etmedi. Etmedi ya, belki de bilmediğinden. En iyisi bilmemek. Yoksa insan beşerdir, acı du-

yunca söyleyiverir. Neme lâzım, söylemezse de hak veriyorum Kerami Efe'ye."
"Ağam!"
Başını kaldırdı Tekgöz Hamdi.
"He yeğen."
"Biliyor musun Yörük Ali'nin kızanı Çineli Hacı Süleyman'dan boşyere söz açmadım sana. Biz dağlarda yeniyiz. Bin türlü hali vardır düşmanın. Henüz kime itimat edeceğimizi doğru dürüst bilmiyoruz."
"Ne vardı?"
"Tesadüfen karşılaşmadık Çineli ile. Gelip o buldu bizi. Maksudu varmış. Haber getirdi."
Tekgöz Hamdi, sırf kulak kesilmişti.
"Nasıl haber?" diye sordu.
"Kerami son bir tereddüt geçirdikten sonra devam etti:
"Halife Hazretleri bu bölgenin Kuvay-ı Milliye'sini tanzim etmek üzere bir teşkilâtçı göndermiş. Binbaşı İzzet Bey diye biri. Aslında binbaşı filan değilmiş ve dahi adı İzzet değilmiş, ama tanınmamak için bu lâkabı almış. Bu zat bütün çetelerin Haziran'm yirmisine kadar (1919 Haziran'ı) Aydın yakınında Koçarlı mevkiinde toplanmalarını istiyor. Yeni silah ve cephane dağıtacakmış. Ondan sonra da Aydm'a yürünecekmiş. Sence bu bir oyun olamaz, değil mi?"
Tekgöz Hamdi tereddütsüz cevap verdi:
"Çineli Hacı'nın ağzından duydunsa doğrudur yeğen. Hiç te-

reddüdün olmasın. Bana sorarsan git derim. Böyle başı boş halde dolaşmak netice vermez. Tertipli hareket etmek lâzım. Kuvvet dediğin vur deyince vurmalı, dur deyince durmalı. Başka türlüsü başarılı olamaz. Küçük, mevziî zaferler kazanılabilir belki, ama kat'î netice asla alınamaz. Oysa Yunan kuvvetlerinin

Aydın'dan atılması için birleşik hareket etmekten başka çare yok. Gel gör ki aklıma takılan bir nokta var. Bazıları Halife Hazretlerinin düşmanla işbirliği yaptığı söylentisini yayıyor. Geçenlerde bir İngiliz tayyaresi kucak kucak yazılı kâğıt attı. Halife bizimledir. Mukavemet eden kâfir olur fiİan diye yazıyordu, Hafız Murat okudu. Sonra öfkeyle yırttı, ayakları altında ezdi. Ona göre bunlar, düşman uydurması, mukavemetimizi kırmak için uydurulmuş yalanlardı. Dedi ki: "Halife, içinde bulunduğu durum icabı kesin tavrını takınamıyor. Kuvay-ı Milliye tarafını tuttuğunu İngilizlere hissettirse, göz kırpmadan bütün ülkeyi bir anda işgal ederler. Padişah tedbire riayet ediyor dedi. Ama zihinlerimiz yine de bulanır evlat. Binbaşı İzzet Bey midir, nedir, hani şu bölge Kuvay-ı Milliyesini tanzime memur zat için Halife Hazretleri tarafından gönderilmiş dedin de içime su serpildi."

Kerami dehşet içinde baka kaldı:

"Müslümanların halifesi gâvurla işbirliği yapabilir mi hiç Hamdi Ağam, sen ne söylemektesin? Böyle olduğunu bilsem Allah şahidimdir, Halifemin tuttuğu yol doğrudur diye gider silâhımı Yunan makamlarına <feslim ederim."

"Al benden de o kadar oğul."

Kerami yerinden kalktı. Gitti, Tekgöz Hamdi'nin yanına ilişti.

"Ağam" dedi. "Asıl korktuğum düşmanla savaşmak değil. Bu savaşın mutlaka kazanılacağına imanım gibi inanıyorum. Asıl korktuğum, s'avaştan sonra bir takım muhterisler türeyip zaferi kendilerine mal etmeye çalışacakları ihtimali. Şimdiden gördüğüm kadarıyla buna heveslenenler var. Padişah iradesiyle Anadolu'ya geçmiş bir takım zevat güç aldığı yeri unutmuşa benziyor. Kendinde bir takım kuvvetler vehmederek, düşman baskısı ve zulmü neticesi her yerde alevlenen hürriyet mücadelesini kendi marifetleri gibi yutturmak isteyenler türüyor. Billahi-

lazim böylelerine de silâhımı çevirmekte zerre tereddüt etmem. Şimdi söyle bana, sence Kuvay-ı Milliye bir kurtuluş teşkilâtı mıdır, yoksa bazı hiziplerin menfaat ve ikbal merdiveni mi?"

Tekgöz Hamdi, delikanlının dizi üstünde tuttuğu elini eline koydu. Sıktı, bastırdı, bastırdı sıktı.

"Kurtuluş, elbette bir kurtuluş teşkilâtı. Altı yüz yıldır fethe uçmuş bir millet öyle bir çırpıda herşeyi terkeder mi sanıyorsun? Düşman gerçi yakında İstanbul'u da işgal edecek. Ama İstanbul'un içinde bir ruh var ki, asla o ruhu kendi menfaatleri için istismar edemeyecekler. Hilâfet ruhundan bahsediyorum.

Sen şimdi davete icabet etmelisin. Korkularında hakikat payi dahi olsa, ki katiyyen zannetmiyorum, bu iş sonra hesap edilecek. Şu an vatan toprakları halâs bekliyor. Ağaçtan düşen yılana sarılır derler, yeğen. Bu söz boşa söylenmemiştir elbet. Az buz kurtuluşumuza-yardımcı gibi görünenleri baştacı yapmamız bundan. Allah şahidimdir, Davut Ağa bile 'yaptıklarımdan pişmanlık duydum' desin, kollarımı açarım. Okumuşluğum, yazmışlığım yok gerçi, ama tecrübelerime dayanıyorum. Şu veya bu sebepten parçalanacak olursak, bundan faydalanacak olan düşmanlarımızdır. Birbirimiz'e düşmemiz onlar tarafından yutulmamızı netice verir. Bu ise hiç bir grubun hesabına uygun düşmez. Şahsi menfaat duygusu ile hareket edenlerin varlığını kabul etsek bile, bunların da menfaati yurdun kurtarılmasından sonra başlar. İkbal, şan, şöhret hırsıyle bile olsa silaha sarılacaklara muhtacız. Şimdiden sen iyi niyetli değilsin, sen şahsî menfaatin için çarpışıyorsun diye bir ayırım yaparsak mahvoluruz."

Daha da sıktı elini:

"Anlatabiliyor muyum yeğen, mahvoluruz dedim?"

Kerami tasdik mânâsına başını salladı:

"Anlamaz olur muyum," dedi. "Bir deyince bin anlıyorum. Anlıyorum da, memleket bu durumda iken şahsî menfaatim

düşünebilecek bir tek insanın dahi var olabileceğine ihtimal veremiyorum."

"Oğul, insanların çeşitli zaafları vardır. Bunlarm başında şöhret hırsı gelir, gurur gelir. Bu hisleri bir anda söküp atmanın imkânı yok. Bazıları zaman içinde tasfiye olur, bazıları hâdiselerle sürüklenir, silinir, bazıları da kabir kapısına kadar insanın ardını bırakmaz. Eh, ne yaparsın, insanları oldukları gibi kabul etmek zorundayız. Son sözüm: Toplantıya iştirak et diyorum. Ama tetikte bulun. Efelik oyun oynamaya benzemez. Fakat tesellim şu ki Yörük Ali çürük tahtaya basmaz. Hele Çineli Hacı Süleyman hiç mi hiç aldanmaz. Bu dağların kurdudur o. Sen yüreğini hoş tut. Bana da izin ver, şuracıkta ihtiyar bedenimin isyanını dindireyim. Bir uyku bastırma bastırdı ki yeğen, dersin ağırbasan."

Olduğu yere kıvrıldı:

"Allah rahatlık versin," dedi. Yumdu gözlerini.

Kerami yaşlı adamın üstüne bir çuval attı.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Bir sel Çanakkale Boğazından içeri akmış, bütün yurt sathına yayılıyordu.

Evleri yıkıyor, ocakları söndürüyor, insanların hürriyetlerini boğuyordu.

Bir su seli değildi bu, insan seliydi. Süngülü, tüfekli insanlar. Merhametsizlikten, duygusuzluktan, acımasızlıktan dümdüz, granit kayalar kadar ifadesiz his körü yüzler. Düşmanca parıltı-

larla parlayan mavi gözler, ela gözler, kara gözler.

"Sel" mütemadiyen akıyordu. "Biraz hürriyet" diye bağıran insanların sesi hıçkırığa dönüşüyordu. Bazen bir kurşun noktalıyordu cümleyi. Bazen bir süngü darbesi, daha teşekkül etmemiş, geleceğin insanını ana karnında mıhlıyordu.

Evlerin bacaları tütmez olmuştu. Bunun yerine yanan yüreklerin dumanı çıkıyordu ağızlardan. Sis basmıştı geleceği, puslu, görünmez olmuştu istikbal.

Bu şartlar altında efeler Binbaşı İzzet Beyin davetine icabet ederek Koçarlı'da harap bir çiftlik evinde toplandılar.

Yörük Ali Efe, Kıllı Hüseyin Efe, Danişnetli İsmail Efe, Kara

Mehmet Efe, Tavaslı Nuri Efe, Dokuzun Mehmet Efe, Hasan Hüseyin Efe, Ortakçılı Mehmet Efe, Mesutlulu Mestan Efe...

Ve yarı resmî askerî birlikler. Eşrafın gayreti, himmeti sayesinde toparlanabilmiş imparatorluk ordusunun artıkları.

Komiser Hamdi Bey müfrezesi, Denizli Yedek Subaylar Müfrezesi, Tavaslı Ömer Ağa komutasındaki Menderes Güneşi Müfrezesi, Duacıllı Molla İbrahim Müfrezesi, Teğmen Kadri Bey Müfrezesi, Sarayköylü Molla Bekir Müfrezesi ve Yüzbaşı İbrahim Bey Müfrezesi. |

Her efenin, yahut müfreze komutanının arkasında onar, yirmişer, nihayet ellişer kişilik cüz'î kuvvetler. Toplam sekizyüz kişi.

Tanıştılar, görüştüler, konuştular. Kerami, Yörük Ali Efe ile ilk orda tanıştı. Baktı, baktı. Kendi yaşında idi. Otuzunda gösteriyordu, ama yirmibeş olduğunu duymuştu. Mert bakışlı, ciddi yüzlü bir adamdı. İnsan, ona bakarken sinsi yüzlerin mevcudiyetini unutuyor, rahatlıyordu. Elini uzun uzun sıkmıştı.

Binbaşı İzzet Beyi de tanıdı. Ortadan uzun boylu, geniş omuzlu, pehlivan yapılı bir yiğitti. Yüzü okumuş adamlara has bir aydınlık içinde bulunuyordu. Güleçti. Müzakere boyunca ne kadar soğukkanlı olduğunu görüp şaştı. Efelerin heyecanlı konuşmalarını kesmeden dinliyor, sonunda sükûnetle o kadar mantıklı bir muhakeme yürütüyordu ki, şaşırıp kalıyorlardı.

Karar oracıkta verildi. Civardaki bazı askerî birliklerin de yardımı temin edildikten sonra nicedir başıboş akıp giden "sel"in yolu kesilecekti. İlk hedef Aydın'dı. İzmir'i kurtarmak şimdilik hayaldi, ama Aydın pekâlâ istirdad edilebilirdi. Yunanlıların Aydın'da bulundurdukları kuvvet hakkında Binbaşı İzzet Beyin bilgisi doğrusu eksizdi. Sanki müfrezeleri kendisi yerleştirmiş gibi harita üzerinde yer işaretleyerek gösteriyordu.

Kerami, Binbaşı İzzet Beyin anlattıklarım kafasından özetlemeye çalıştı:

"Aydm'da Yunanlıların Dördüncü Piyade Alayı ile Sekizinci Girit Alayından bir taburu var. Bir batarya topu, birkaç makineli tüfek, jandarma ve yerli Rum çetelerinden meydana gelmiş

birkaç milis müfrezesi. Toplam rakam üç bin kadar. Sekiz yüze karşı üç bin kişi. Buna mukabil biz kendi topraklarımızdayız ve bu savaşı mutlaka kazanmak için yapıyoruz."

• • •

25 Haziran günü Koçarlı'daki harap çiftlik evine dolu dizgin bir zeybek geldi. Yunanlılar, keşif taarruzuna geçmişlerdi. Derhal toparlanıp hareket ettiler. Az sonra da Yunan müfrezesiyle karşılaştılar. Binbaşı İzzet Bey,

"Kumanda senin Yörük Ali," dedi. "Hadi, göster marifetini."

Yörük Ali itiraz edecek oldu, ama Binbaşı lâfı ağzına tıkadı:

"Bakma binbaşı geçindiğime, asker değilim ben, bildiğin gibi yap. İşin tanzim tarafı benim, sevk senin. Anlaştık mı?"

Yörük Ali Efe atından indi.

"Tepeleri tutalım evvelâ," dedi. "Sonra da çekilir gibi yaparız. Mehmet Efe ile Mestan Efe arkaya sarkmaya çalışsınlar. Kerami kardeşimle ben şu tepeleri tutacağız. Kuvvetin çoğu Kızılçay'a doğru çekilsin. Bölgenin kayalık olması çok iyi. Tuzak işleyecek."

Gülümsedi Kerami'ye:

"Hadi efe kardaş, sen sağdakine, ben soldakine. Al kızanlarını, Allah yardımcın olsun."

"Senin de efe."

Döndü kızanlarına:

"Ardımdan geliniz."

Daha önce vuruşmaya başlamış bulunanlar, durmadan Yunan bölüğünün üstüne kurşun yağdırıyor, göz açtırmıyorlardı. Yunanlılar ne olup bittiğinden haberdar değillerdi. Bir ara Yö-

rük Ali ile Kerami de kesif ateşe başlayınca ortalık cehenneme döndü. Silah sesleri dağlarda yankılanıyordı. Sonra Yörük Ali ateşi seyretti. Kerami de uydu ona. Ağır ağır çekilmeye başladılar.

Yunanlılar mukavemeti kırdıklarını sanarak çembere girdiler. İki uç kavuştu. Düşman bölüğü bir saat sonra dört yandan ateşe tutulduğunu gördü. Son ve ümitsiz bir gayretle yarmaya çalıştı. Ama Mehmet Efe ile Mestan Efe arkadan çevirme harekâtını bitirmişlerdi. İleri giden de, dönen de ölüyordu.

Üç saatlik müsademeden sonra müfreze kumandanı beyaz bayrak çekti. Ardından tüfek sesleri bıçak gibi kesildi. İslâm anlayışı teslim olanlara tetik çekmeye mâni oldu.

Bir araya toplandılar. On kişi kalmıştı topu topu.

Yörük Ali, efelere doğru bağırdı:

"Rumca bileniniz varsa sorun bakalım, kaç kişi idiler."

Binbaşı İzzet Bey öne çıktı:

"Yunanca konuşurum Efe," dedi.

"İşe yarasın bakalım," dedi Yörük Ali, "sor bir yol."

İzzet Bey, Yunan yüzbaşısına:

"Bölüğünde kaç asker vardı?"

"Yüz elli," diye cevapladı yüzbaşı. Gözleri önde idi. Hepsi as-

ker değildi, ama yüz kadarı yerli Rumlardan.
Binbaşı cesetlere bir göz attı:
"Fakat nasıl olur? Hepsi asker elbisesi giymiş."
"Biz giydirdik."
Tercüme etti Yörük Ali'ye. Sadece yere tükürdü o. Sonra:
"Esir almak adetim değil, binbaşım," dedi.
Kıllı Hüseyin Efe tüfeğini doğrulttu, tam yüzbaşının alnına:

"Çekeyim tetiği Yörük Ali, dokuz yaşındaki kızımı öldürdü bunlar."
Yörük Ali tüfeğin namlusunu yana itti:
"Ayıp be," dedi. "Sana yakıştıramadım. Biz kendi hesabımızı görmek için mi silâha sarıldık? Elbiselerini ve pabuçlarını alın. Bunları da serbest bırakın. Yakında Aydın'm içinde hesaplaşırız nasılsa. On eksik, on fazla, bir şey değişmez."
Kerami, bakışlarıyla okşuyordu Yörük Ali'yi. İçi ısınmıştı. Mert de mertti ha, bu kadar olurdu.
Adamlarının don, gömlek Aydın'a döndüğünü görünce, Aydın İşgal Kuvvetleri komutanı Yarbay Siminas küplere binmişti. İntikam sevdasına kapıldı.
"Yüzelli adamımdan on kişi döndü. Bunu Türklere komam. Dünyaya ibret olsun için korkunç bir intikam alacağım. Derhal buraya yüz elli Türk getiriniz. Çıkınız sokağa, önünüze çıkanı tutunuz. Kadın, erkek, çocuk."
Masayı hırsla yumrukladı. Ağzını sonuna kadar açıp sesi yetesiye bağırdı:
"Hemen istiyorum, hemen!"
Subaylar selâma durdular. Sonra da dışarı çıktılar.
"Akim alacağı gibi değil," diye arkadaşının kulağına fısıldadı astsubay Nikola. Bahse girerim bu yüz elli Türk'ü sorgusuz kazığa vurduracak. Yahut üzerlerinde nişan talimi yaptıracak. Pis iş, çok pis iş, nefret ediyorum."
Hitap ettiği adam da astsubay rütbesi taşıyordu. Yüzü dayak yemiş gibi şiş ve kırmızı idi Avurtlarını hoplata hoplata bir kahkaha attı:
"Aldırma canım," dedi sona, "fena mı olur? Bize eğlence çıkar."
"Hadi ordan, ciddi değilsin."

"Yufka yüreğin başına dert açacak bir gün Nikola, o gün yanında olmak istemem doğrusu."
Birden ciddileşti:
"Yahu anlamak istemiyor musun, bu adamlar düşman! Bu memlekete armut toplamaya gelmedik. Savaştayız kardeşim."
"Buna bir diyeceğim yok benim, gerçekten savaştayız."
"Yoksa şakacıktan mı savaşıyoruz sanıyorsun sen?"
"Dalga geçmeyi bırak, savaşı anlıyorum, anlamadığım, durup dururken masum sivilleri öldürmemiz. Şimdi yüz elli kişi topla-

yıp getireceğiz, bunların suçu nedir?"
Tuhaf tuhaf arkadaşının yüzüne baktı öbürü:
"Türk hepsi."
Nikola başını iki yana salladı:
"Türk, evet. Suçları bu."
Arkadaşının kolunu kavradı birden. Kırmızı suratlı astsubay ne olduğunu anlayamadı, tuhaf tuhaf bakmaya devam etti Nikola'ya:
"Hey," dedi, "kıracaksın be, kolumu kıracaksın."
Nikola uykuda gibiydi:
"Geldik, yurtlarını aldık, adamları hürriyetlerinden ettik. Yetmedi; kimini kazığa vurduk, kimini ipe çektik. Önümüze çıkana sövdük, saydık. Bütün bunlardan kurtulmak için silâha sarıldılar diye de kızıyoruz. Silâha sarılanlara kızıyoruz, ama onlara kadar öfkemizi ulaştıramadığımız için elimizin altında bulunan masumlardan çıkarıyoruz hıncımızı."
Daha beter kastı parmaklarını:
"İnsan bunlar da yahu, anlıyor musun? Bizim gibi insan bunlar da. Can taşıyorlar! Bazı umutları, özlemleri var. İzzetlerini kırbaçlıyoruz, hülyalarını kurşunluyoruz, ümitlerini asıyoruz.

Biz bütün bunları yaparken üstelik hiç direnmeden boyun eğmelerini bekliyoruz."
Bakışları bulandı, bulandı:
"Savaşırken bütün bunları düşünemiyor insan. Öldüreceksin, yahut öleceksin. Ne yapmalı? Ölmemek için öldürmeli. Tetiği ilk çeken belki bir saniye, belki bir dakika, belki de yıllarca yaşama şansı kazanıyor. Normal geliyor ateş çemberinde iken. Ama şimdi? Sümsükut her taraf. Nah Aydın, ayağımızın altında. Nah başı önde insanlar. Neftleımi yüzümüze karşı haykıramamanm ızdırabıyla gönülleri buruş buruş insanlar. Bu azap yetmiyormuş gibi tut götür kumandanın huzuruna, uzat kurbanlık koyun gibi. Neymiş? Bir Yörük Ali Efe, yüz kırk adamımızı vurmuş. Savaşırken vurmuş. Mert adammış ki esirleri öldürmemiş."
"Soymuş, ama donlarına kadar soymuş. Ordumuza hakarettir bu."
"Ya onlar açısından düşünsene bir kere. Onların da orduları var. Toplarının kamalarını çıkardık. Türlü hakaretler yağdırdık. Kadınlarını saçlarından sürüdük. İzzetleri var diye düşündük mü? Bunlar hakarettir diye aklımızın ucundan geçirdik mi? Yörük Ah bir iş etmiş, varalım haddini bildirelim, masum insanlardan hınç almak askerce iş değildir arkadaş. Ben anlamam, zorla değil a."
Öbürü alay etmeye çalıştı:
"Hümanizman tuttu, sara nöbeti gibidir canına yandığımın, git şu çeşmeye başını yıka, iddiaya girerim hiç bir şey kalmayacak, ne hümanizma, ne bilmem ne!"

"İnsanlığım tuttu," diye kesti sözünü Nikola. "Vicdanımın se-
sini dinledim. Ben gidiyorum arkadaş. Kumandana bütün söy-
lediklerimi naklet istersen, belki onun da bir vicdanı vardır. Ha-
di, hoşça kal."

Vurdu yan sokağa, bir adım, iki adım, üç adım attı. Şiş yüzlü
astsubay Nikola'yı tutmak için fırladı. Nikola döndü. Elini attı
tabancasına, yarıya kadar çekti. Gözlerinde delice parıltılar, du-
daklarında zehirden acı bir gülüş, alnı kırış kırış ve terli.

"Vururum arkadaş," dedi kısık bir sesle. "Sakın mani olmaya
kalkma. Hukukumuz vardır. Altı aydır arkadaşız. Kimseye de
söyleme ben gidene kadar. Fena olur. Ardından gelenlerden en
az mevcut kurşunum kadarını yere sererim. Kafama koydum,
bu işten iğrendim ben, zorla değil. Savaşı sevmiyorum. Yurdu-
mu korumak için olsa hadi neyse. Saldırıya önce biz uğrasak yi-
ne diyeyim neyse. Fakat bak şuna, düpedüz davetsiz geldik, za-
yıf diye ezmeye koştuk, öbürlerinin himayesi altında parsa top-
lamaya çıktık. İğreniyorum..."

Yere tükürdü.

"Deli misin," dedi kırmızı suratlı astsubay. "Dön geri. Sözleri-
ni duymamış olayım."

Sesini elinden geldiği kadar tatlılaştırdı. Kendini üçüncü kat-
tan atmakla tehdit eden bir çocuğa çikolata vadeden baba tav-
rıyla:

"Emir kuluyuz Nikola, emir kuluyuz kardeşim. Git dediler
mi gideriz. Sormadan, düşünmeden. Düşünsek bu iş yürümez.
Ordunun nizamı bozulur. İyice muhakeme ettikten sonra insan
tetiğe dokunabilir mi? Hadi, hadi, uzun etme. Git çeşmenin altı-
na önce serinle. İlle de şunlardan tut getir diyen yok sana. Ana-
sını sat, başkaları yutsun götürsün yarbaya. Bulamadık, deriz.
Yalan mı yok memlekette? Kıvırırız bir şeyler."

Yüreğinin derinliklerinde fırtmalar kopuyordu astsubay Ni-
kola'nın. Kırmızı suratlı arkadaşı bunu anlayamazdı. Kendisi de
doğru dürüst anlayabilmiş değildi çünkü. Bir tuhaf histi, asker-
likte yeri olmayan bir duygu idi. Ne zaman gelmişti, şimdi mi,
eskiden mi? Niçin gelmişti? Yarbayın şu kararı yüzünden mi,

yoksa senelerin birikintisi mi? Doğru muydu davranışı, yanlış
mı? Önemsemiyordu bütün bunları. Ortamı alabildiğine iğrenç,
alabildiğine çirkin buluyordu. Silâhsız insanların, henüz dünya-
yı tanımaya fırsat bulamamış bebelerin katledildiğini görmüştü.
"Amca, amca" diye Yunan askerine doğru avaz avaz bağıran üç
yaşında bir çocuğun o asker tarafından süngülenmesini seyret-
mişti. O an ne duyduğunu hatırlamıyordu. Fakat içinden bir
şeylerin koptuğunu hissetmişti galiba. Vicdan köprüsü müydü
kopan? Simi yeniden mi kuruluyordu o köprü? Kalpten beyne
doğru uzanan duygu damarı, mahiyetini bilmediği bir sihirli
merhemle onarılmıştı sanki.

"Yapamam," dedi boğuk boğuk. "Israr etme. Vururlarsa vursunlar arkamdan. Ben de vuracağım."

Girdi ara sokağa. Adımlarını hızlandırdıkça hızlandırdı. Gözden silininceye kadar arkasından baktı kırmızı suratlı arkadaşı. Çakılmış gibi durdu sokağın başında. Koşup yakalaması gerektiğini düşündü. Bağırıp yakalatmalıydı en azından. Yahut çekip tabancayı vurmalıydı. Hiç birini yapamadı. Sadece kuruyan dudaklarını diliyle ıslattı. Döndü geriye:

"Körkütük oluncaya kadar içeceğim," dedi. "Başka türlü kederimi bastıramam."

Bir göz daha attı arkadaşının uzaklaştığı sokak içine doğru, bir tekme savurdu.

"Deli." dedi. "Sanki gittin diye herşey düzelecek!"

Gürültülerle dönünce askerlerin silah tehdidi altında götürülen bir sürü insan gördü. Türkçe bağırıp çağırıyorlar, askerlerden küfürlü cevaplar alıyorlardı. Yüzlerine korku, dehşet ifadesi kazınmıştı sanki.

"Yoo, hepsinin değil, şu yaşlı adamın gözleri alev alev. Tanıdım, doktor o, bir arkadaşımın gözlerini tedavi etmişti. Gençleşmiş gibi, cesaret, metanet ve kin kazınmış yüzüne. Şunun bakış-

lan ise donuk. Herşeye hazır gibi. Fakat ne yapabilir? Silâhsız. Üstelik on silah çevrilmiş üstüne, ateşe hazır."

İç çekti:

"Yarbayın kurbanlıklarından bir kafile," diye homurdandı. Nikola gidince herşey düzelecek değildi ya."

"Defol" der gibi elini salladı. Askerlere doğru bağırdı:

"Heey! Kaç kişi var orada?"

"Bilmem astsubayım," diye cevap verdi bir onbaşı. "Sayıyla değil ki, sürüyle!"

Aralarına karıştı.

• • •

Mahzen rutubetliydi. Kekremsi bir koku her tarafa sinmişti. Küçük, demir parmaklıklı, pencereden süzülen güneş ışığı perişan yüzleri, korku dolu gözleri yarım yamalak aydınlatıyordu.

Tam yüz elli Türk bir saattir sinir törpüleyen bir bekleyiş içinde idiler. Kâh herkes susuyor, mahzeni derin bir ölüm sessizliği kaplıyordu. Kâh endişeli, tedirgin, titrek sesler çıkarıyordu, kâh herkes aynı anda konuşmaya başlıyor, gürültü ayyuka çıkıyordu.

Demir parmaklıklı küçük pencerede bazen bir Yunan askerinin öfkeli yüzü peydah oluyordu. Ekseriya sövüyorlardı. Bazıları ise bir elini parmaklıkların arasından uzatarak çirkin işaretler yapıyordu.

Çocuklu kadınlar da vardı aralarında. Bebelerini göğüslerine sıkı sıkıya bastırmışlardı. Dudaklarında ya ince bir dua, yahut öfkeli lanet kıpırtıları. Yüreklere hapsolan intikamın yüzlere çizgi çizgi derinlemesine kazınmış hali.

Birkaç yaşlı kadın, kendilerine oturacak kadar bir yer bulmuş,

yorgun kemiklerini dinlendiriyorlardı. Bahtiyar sayıyorlardı kendilerini. Böyle dar bir mahzende oturacak yer bulmak az şey değildi.

Kimse niçin toplandıklarını bilmiyordu. "Korkutmak, gözdağı vermek için" diyenler olduğu gibi, "kıtır kıtır kesecekler" diyenler de vardı.

Mestan Ağa, son fikre iştirak etmiyordu. "Bunlar da insan yahu, hiç böyle şey yaparlar mı?" diyor, kendini avutmaya çalışıyordu. Fakat kendisi de pek inanmıyordu sözlerine. Onca insanlık dışı şeylerini görmüştü ki işgalden bu yana.

Görmüştü de fikrini değiştirmiş miydi? Ne gezer. Hâlâ "Biz kendi kendimizi çekip çeviremiyoruz, kendimize sahip olamıyoruz, hazır gelmişken yuları ellerine verelim, rahat ederiz" fikrini savunuyordu.

Bu yüzden ne yirmi yaşındaki oğlunu cepheye göndermişti, ne kendi gitmişti. Ne de hayli servetine rağmen yurt savunmasına üç kuruş bağışlamıştı. "Benim sokağa atacak param yok, böyle maceralar için de oldukça yaşlı sayılırım," karşılığını vermişti, yardım talep eden Kuvay-ı Milliye mensuplarına.

Kuvay-ı Milliye'nin kara listesinde idi Mestan Ağa. Biliyordu, ama aldırmıyordu.

"Bunların bir şey yapacağı yok, gönül eğlendiriyorlar işte, kendilerini oyalıyorlar."

Şimdi bir köşede düşünceye dalmıştı. Arada başını kaldırıp lâf yetiştirmeyi de ihmal etmiyordu:

"Bunlar da insan yahu."

"Kuvay-ı Milliye maceracılarına destek olmasaydınız, başımıza bunlar gelmezdi."

"Sizin çıranıza yandık."

Kendisine kötü kötü baktıklarının farkında idi, sadece omuz silkiyordu.

Kapı aniden açılınca sesler boğuklaştı, sonra da kesildi. Hem bir rahatlama, hem bir korku hissettiler. Ümit ile endişe karışımı bakışlarını kapıdan yana çevirdiler.

Once dört asker girdi. Süngü takılmıştı tüfeklerin ucuna. Soğuk soğuk parlıyordu.

Arkalarından Yarbay Siminas gözüktü. Evvelâ fırlak göbeğinin hemen üstüne taktığı üç madalyaya gitti gözler. Oradan yüzüne doğru yükseldi.

Kalın dudaklarında tuhaf kıvrımlar meydana gelmişti. Gerçekten bir gülüş müydü bu, yoksa müstehzi bir tebessüm mü, anlayamadılar. Her fırsatta insan sarrafı olduğunu iddia eden Pehlivanzade Doktor Cemal Bey bile yarbayın yüz ifadesinden, kendileri hakkındaki fikrini kestiremedi.

Yanında sivil giyimli, kasketli yerli Rumlardan biri vardı. Arkasında ise bir sürü asker dizilmişti. Kapıyı tutmuşlardı.

Bir süre bekledi Yarbay Siminas. Sanki önündeki manzarayı içine sindirmek istiyordu. Ayrı ayrı bakıyordu kurbanlarının yüzüne. Korku ifadesi görünce dudağmdaki kıvrımlar biraz daha artıyor, sırıtığı yanaklarına doğru biraz daha genişliyordu. Bir ara Doktor Cemal Bey adamdaki dudakların genişliğine şaşmaktan kendini alamadı. Aynı zamanda,

"Bu adamın niyeti hiç iyi değil" kararını verdi.

Önünde duran birkaç kişiyi dirsekleyerek ileri çıktı. Süngüler karnına değene kadar yaklaştı yarbaya. Askerler kötü kötü baktılar. Biri sert sert homurdandı. Doktor anlayamadı ne dediğini:

"Yarbayım," dedi, "niçin topladmız bizi?"

Yarbay, bıyıklarına el attı. Adamdaki cesarete hayret etmiş gibiydi. Yavaş yavaş yanındaki sivile döndü. Başıyla Doktoru işaret ederek,

"Ne diyor bu?" diye sordu.

"Niçin topladığınızı soruyor."

"Ha," dedi yarbay, "demek merak etmiş. Sor bakalım, buradakilerin hepsi merak ediyor mu?"

"Tabiî," dedi Doktor Cemal Bey, "herkes merak ediyor, lütfeder de söylerseniz memnun olacağız."

"Memnun olacaklarını hiç sanmam," diye güldü yarbay. "Ama şu halleri dokundu bana. Yüz kırkını affedeceğim. Yalnız aralarından on gönüllüye ihtiyacım var."

Yerli Rum tercüman sözleri aktarır aktarmaz Mestan Ağa ileri fırladı. Yarbayın bir iş buyuracağını sanıyor, herkesten evvel gözüne girmek istiyordu.

"Ben varım!"

Yarbay tercümana sormadan Mestan Ağanın ne demek istediğini anlamıştı.

"Ölmek için acelesi mi var?" dedi bıyık burabura.

"Ölmek için acelen ne?" diye soruyor yarbay.

Mestan Ağanın rengi attı, badanalanmış bir duvar kadar beyaz, ama alabildiğine dehşet dolu.

"Ben... ben," diye kekeledi. "Ölmek... ben."

"Ya," diye sırıttı yerli Rum tercüman. "Sen ölmek, iyi bildin."

Yaklaştı iyiden iyiye Mestan Ağaya:

"Mestan Ağa," dedi bozuk bir Türkçe ile. "Beni tanıdın mı?"

Mestan Ağanın aklı uçmuştu, değil onu, karşısına öz oğlu çıksa tanıyacağı şüpheli idi. Mel mel başını salladı iki yana.

"Nasıl tanımazsın Mestan Ağa? Ayıb ettin, az buz hukukumuz var. Düşün bir yol. Geçen sene gelin ettiğin kız var ya, hani Halime kız canım. Çeşme başında bir lâf attım diye. Hatırlamıyorsun öyle mi? Kasaba meydanında meydan dayağı çektirdiğini unuttun ha? Gâvuroğlu gâvur diye bağırdığını da mı unuttun? Tanır gibi oldun değil mi? Gözlerinden anlıyorum, boşuna anlamaz görünme. Aptal numarası da yapma, ne hinoğlu hin olduğunu bilirim. Bak bana, Burgucu Vasso'nun oğlu

Hristo değil miyim?"

Yarbayın sinirine dokundu tercümanın izin almadan sohbete dalması. Bastonunu hızlı hızlı döşemeye vurup tıklattı.

"Ne oluyor?" diye homurdandı.

Hristo gürültüye döndü. Yalvaran gözlerle yarbaya baktı:

"Yarbayım, bir küçük hesabımız var da bu gönüllü ile izin verirsen."

"Zamanı değil," diye kestirip attı yarbay. "Önce benim hesabımı halledeceğiz. Dilersen onu kendine ayır."

Hristo, albayın ellerine sarıldı:

"Beni ihya ettiniz efendim, ihya ettiniz."

Bir red işareti yaptı yarbay, yanmağız,

"Ayır onu," dedi.

Hristo Mestan Ağayı kenara sürükledi:

"Burada bekle, seni kurtarmaya çalışıyorum, sesini sakın çıkarma."

Dudaklarmdaki sadist gülüş sözlerini yalanlıyordu ya, Mestan Ağa bunu fark edecek halde değildi. Korkulu bakışlarına minnet dolmuştu.

Hristo, Mestan Ağa ile uzun süre oynaşmayı sonraya bırakarak yarbayın yanına gitti.

"Ayrılsınlar," dedi yarbay kızgın kızgın, "bunlarla kaybedecek vaktim yok. Ölmek isteyen on kişi ayrılsın. Aynen tercüme et."

Hristo'nun leş gibi içki kokan ağzından ölüm fermanını duyunca gayri ihtiyarî gerilediler. Fakat nereye kadar gerileyebilirlerdi? Dört duvar arasında idiler. Kapı, parmakları tetikte askerler tarafından tutulmuştu. Tam bir kapanın içinde idiler. İnsan kapanının. Ve bu kapandan kurtulmak, ancak bir talih eseri olurdu.

Ölümün soğuk eli, mahzendeki tutukluları enselerinden kavramış, bastırıyordu. Buz gibi bir his, yüreklerini soğutmuştu. Yaşayan ölüler gibiydiler. Aynı his donukluğu ve belki de aynı belirsizlik.

Doktor Cemal Beyin alnında ter, boncuk boncuktu. Elini kaldırıp silmeye mecali yoktu. Ama alışkanlık. O halde iken bile yarbayın yüz ifadesini okumaya çalışıyor, bir şakacılık, bir aldatmaca arıyordu. Boş gayret. Yarbay, hep o sinsi gülüşüyle süzüyordu kalabalığı. Kasabın, mezbahaya götürülen koyunları süzmesi gibi.

Ter damlaları alnında daha beter kabardı. Sonra yavaş yavaş akmaya koyuldular. Çözülmenin arkası çabuk geldi. En üstten akmaya başlayan damlacık, alttakileri beraberinde sürükledi. Minnacık birkaç dere meydana geldi yüzünde. Bazıları korkudan alabildiğine açılmış ağzına doğru aktılar, ağzı tuzlu mayiin tesiriyle kendiliğinden buruştu. Ne yaptığının farkında olma-

dan, bir alışkanlık, yahut içinde bulunduğu engin şaşkınlığın eseri, önüne doğru tükürdü.

Yarbayın sağ bacağı öbürüne nisbetle ileri atılmıştı. Çizmeleri pırıl pırıldı. Doktorun attığı tükürük, pırıl pırıl çizmenin tam ucuna düştü.

"Vire!" diye bir çığlık attı yarbay.

Sağ bacağını öbürünün yanına çekti, esas duruşa geçer gibi bitiştirdi. Doktorun tükürüğü beyazdı. Siyaha boyalı çizmenin burnunda güvercin pisliği gibi duruyordu.

Yarbay Siminas şaşkınlıktan kurtulur kurtulmaz askerlerine bir şeyler söyledi. Çok kızdığım anladılar sadece. Sadece tercümana bağırdı.

Hristo yarbayın ayaklarına kapandı bir anda. Öpeceğini sandılar, ama başka bir şey yaptı. Cebinden çıkardığı beyaz bir mendille yarbayın çizmesini iyice sildi.

Aynı anda iki asker, fırlamışlardı. Yaptığı işin hâlâ farkında değildi doktor. Kollarına girip sürüklemeye çalıştıklarında anlaşılmaz bir şeyler söyledi. Direndi gitmemek için. Başaramayınca arkasmdakilere baktı imdat isteyen gözlerle. Hiç birinde hareket göremedi. İsteseler bile kurtaramayacaklarını biliyordu. Kendi sürüklenirken ne olur, ne olmaz diye düşünen askerlerden altısı kalabalığın önüne baraj çekmişlerdi silahlarıyla. Durmadan tehdit kelimeleri bağırıyorlardı.

Kapının yanına kadar sürüklediler. Yarbayın sert emriyle durdu askerler, ikinci sert emri gelince yere yatırdılar adamı.

Ardından üçüncü sert emir geldi.

Bir asker daha yardıma koştu, bacaklarından bastırdı. Öbürü pabucunu dayadı Doktor Cemal Beyin gırtlağına. Üçüncüsü ise kaldırdı kasatura takılı tüfeğin namlusunu havaya.

Kadınlar çığlık çığlığa bağırdılar, erkekler başlarını başka tarafa çevirdiler. Tüfeği kaldırmış Yunan askeri bile yumdu gözünü. Mazgallı pencereden giren güneş ışınları sert çelikten süngüyü parlattı.

Sivri çeliğin eti yırtmasından hasıl olan tüyler ürpertici hışırtı, Doktor Cemal Beyin son hırıltısına karıştı.

Cesaret edip bakanlar, Doktoru başı yana düşmüş, gözleri dehşetle tavana dikilmiş olarak bir kan deryasının içinde yüzer buldular.

Birkaçı yüksek sesle söylemeye cesaret edemediğini içinden söylediler:

"Katiller."

Daha tedbirsiz, yahut daha cesur olanlar, mırıltı halinde aynı kelimeyi tekrarladılar.

Yalnrz biri tutamamıştı kendini. Getirildiği andan beri sessiz, sakin duruyordu köşede. Ne söze karışmış, ne fikrini açıklamış-

ti. Gözlerinde yırtıcı pırıltılar, yüzünde ruhunun derinliklerinde kopan müthiş fırtınanın izleri, birden çağladı:

"Alçaklar!"

Başlar ona döndü. Ne cesaret! yüzde yüz ölüme koşmaktan başka mânâsı olmayan ne yersiz bir hareket...

Böyle düşünenler de oldu. Fakat ekserisi takdir etti içinden. Kalabalığın hissiyatına tercüman olduğu için sessizce kutladılar. Farkında olmadıkları bir zorlammm tesiriyle açıhp yol verdiler.

İlk sıraya kadar gelebildi ancak. Orada asker barajına tosladı. Üç süngü aynı anda girdi karnına. Vurmak için kalkan yumruğu yanına sarktı. Bir şey söylemek için açılan ağzı—mutlaka lanet okumak için— kanla doldu. Oradan çenesine doğru aktı, damla damla yere indi.

Herkes yere düşmesini beklerken, o umulmadık bir güçle kollarını kaldırdı. Sapladığı yerden süngüsünü çekmeye çalışan askerin gırtlağına geçirdi takallüs etmek üzere parmaklarını. Şuurla değil, ihtimal öc alma duygusunun getirdiği bir fikr-i sabitle sıktı, sıktı. Ölüm anında bu kuvvet! Yıkılması gereken bir ağır yaralıda böylesine öldürücü güç!

Asker, tüfeğini saplı olduğu yerde bırakmak zorunda kaldı. Can derdine düştü. Ellerini kavradı adamın, mengene gibi parmaklarını açmaya çalıştı.

Fakat gittikçe gevşemiyor, aksine sıkılıyordu. Hırladı. İrileşen gözlerinde yıldızlar uçuştu.

Yarbay Siminas, vaktinde kendini toparlayıp,

"Yıkın!" emrini vermemiş olsaydı, Yunan askeri süngülediği adamla birlikte can verecekti.

Arkadaşları yeniden kaldırdılar süngülerini. Rastgele sapladılar. Bir, üç, beş, on...

Nihayet parmaklarında bir gevşeme oldu. Bacakları büküldü. Önce diz çöktü, ardından kapaklandı. Ağzına dolan kan yere boşaldı, kızıla boyandı döşeme. Kalkmak ister gibi bir hareket daha yaptı. Şüphesiz bu durumda doğrulmasına imkân yoktu. Ama askerler korkmuşlardı bir kere. Üç süngü üç yara daha açtı vücudunda. Ağzı bir açıldı, bir kapandı.

"Hıh," diye bir ses geldi gırtlağından.

Kasıldı, kasıldı. Sonra aniden gevşedi.

"Hoh," dedi yarbay. Sanki adamın ölmesini bekliyordu bunu demek için.

Kravatını gevşetti. Terini kuruladı. Sıcak da amma bastırmıştı.

Biraz güneşten, biraz da korkudan galiba. Yoo, böyle tek tek boğazlamak olmayacaktı. Burada bulunması da gittikçe tehlikeli olmaya başlıyordu. Az evvel kuzu gibi duran adamlar tuhaf

bakmaya başlamışlardı. Türkler tekin insanlar değildi. Ne yapacakları hiç bilinmezdi. Şu adam meselâ, şu vücudunda belki yirmi süngü yarası bulunan adam. O haliyle askelerini de peşinden sürüklemeye kalkmıştı. Ya asker yerine kendisinin boğazına sarılsaydı.

Elini boynuna götürdü mihaniki bir hareketle. Kapıya döndü.

"Gidelim," dedi. "Başka bir planım var."

Askerler geri geri giderek yarbayı takip ettiler. Kalabalık bir anda dalgalandı. Birikim yumruk gibi genizlerine tıkanmıştı. Bir feryatla söktüler attılar:

"Alçaklar!"

Arkalarından yumruk salladılar, tekme salladılar.

Çocuklar ağlamaya, kadınlar bağrışmaya başladı. Ama demir kapı yine de üzerlerine kapandı. Coşku demine gelmişlerdi, lâkin yarbay tam vaktinde mahzenden çıkış kararı almıştı.

Cesetlerin başına üşüştüler, ikisi de ölmüştü. Yüzleri sıcacıktı. Gözlerini indirdiler. Muntazam bir şekil verdiler. Bir de "Fatiha" okudular ruhlarına. O kadar. Kendi canlarından doğan endişe daha fazlasını yapmaktan alıkoydu onları. Zaten ne yapabilirlerdi? Şu fare kapanında ellerinden gelen, hep hep bu kadardı.

"Bize ne yapacaklar?"

Kimse sorunun sahibini araştırmadı. Nasılsa kimsenin verecek cevabı yoktu. Yahut vardı da o meşum sözü ağzına almak istemiyordu.

"Pencere demirlerini sökelim."

Ümitle atıldılar pencereye. Yüz el birden uzandı. Kavradılar. Çekeceklerdi. Belki can havliyle koparacaklardı da. Fakat pencere önünde kaç asker bekliyordu kimbilir? Ellerin demirleri kavradığını görmüşlerdi. İnsafsızca tekmelediler. Kahkaha sesleri içerden duyuldu. Parmakları ezilenler üfleye üfleye çekildiler geri.

"Namussuzlar, bütün delikleri de tutmuş."

Bir anne üç aylık çocuğunu uyutmaya çalışıyordu, insanlar toplanırken sokakta değildi. Değildi, ama askerler yeterli sayıyı bulamayınca evlere dağıldılar. Yavrusuyla birlikte sürüklemişlerdi onu da. Mühim olan yarbayın istediği sayıyı tutturmaktı. Çocuklu kadmmış, yaşlı nine imiş, kimin umurunda? Sanki olanları ve olacakları anlamıştı. Uyumak istemiyordu bebek, süt bulanığı gözlerini açabildiği kadar açmış, annesinin yüzüne doyumsuz bir iştiyakla mıhlamıştı.

"Ninniii, uyusun da büyüsün ninniii."

Yaşlı bir nine, kendi yaşındaki diğer nineye avucundaki parayı gösteriyordu.

"Kefenlik akçem, helâl paramla gömüleyim diye sakladım."

Genç gelin, iffet duygusuyla yüzünü kızartarak kayınpederi-

ne kocasından bahsediyordu:
"Yörük Ali Efenin çetesine girdiğine göre yakında bizi kurtarmaya gelir baba."
Ve kapı gıcırdayarak açıldı.
Korku ile ümit iç içe kapı ağzında yığıldı.
Makineli tüfeğin kara namlusu uzanınca ümit söndü, pus duman oldu yürekler.
"baba!" diye kayınpederine atıldı genç gelin.
Ninni söyleyen annesinin sesi canhıraş feryatlara dönüştü.
Kefen parasını gösteren yaşlı nine, makineli tüfeği pek bir şeye benzetemediği için sordu yanındakine:
"Kız, nedir o?"
Kulakları sağır eden tıkırtı başladı.
"Taka... taka... tak..."
Yaşlı kadın, sıktı avucundaki parayı, sıktı...
Öldüğü zaman sağ eli yumruktu. Bir Yunan askeri küfrede ede açtı elini. Parayı görünce gözleri ışıldadı.
"Kısa günün kârı," dedi. Attı üst cebine.
Mahzen barut kokuyordu.

*

DOKUZUNCU BÖLÜM

Apostol, Fransa'da tahsilini bitirip, cebinde eczacı diplomasıyla Aydın'a döndüğünde beş parasızdı. Cin gibi zeki idi. Diploması da vardı. Kendine güveniyordu. Borç alarak bir eczane açacaktı. Aksilik, o sırada yakasına yapıştı. Gözlerine musallat olan bir ağrı bütün çalışma şevkini kırdı. Annesinden kalma birkaç dönüm araziyi de satarak parasını kendini tedavi ettirme ümidiyle Rum doktorlara aktardı.
Fakat hastalık gerileyeceğine ilerliyordu. Gözlerinden biri tamamen kör olmuş, öbürü de hemen hemen kör olmak raddesine gelmişti.
O sıralarda Hızır gibi yetişen bir Türk binbaşısı, Apostol'un haline acıyıp Doktor Pehlivanzade Cemal Beyin adresini vermemiş olsaydı, Apostol şimdi köşede dinlenir olacaktı.
Son bir ümitle binbaşının bahsettiği doktoru bulmuş,- sihirli merhemleriyle gözünün biri kurtulmuştu. Vaktinde gelseydi öbür gözünü de kör olmaktan Allah'ın izniyle kurtaracağını söylemişti doktor.
Doktor, babacan tavırlı, dindar, merhametli bir insandı. Yaşı

yetmişe yaklaşmıştı. Miralay emeklisiydi. Zaman zaman askerlikten kalma bir huşunetle görünüyordu, ama ekseriya gülüyordu.
İki kızıyla birlikte oturuyordu. Oğlu yoktu. Karısı ise Apostol onu tanımadan iki yıl önce vefat etmişti.

Hastaların çoğunu ücretsiz tedavi ettiğine Apostol şahit olmuştu. Hattâ bazılarına ilâç parası verdiğini de görmüştü. Zaten kendisine de aynı şekilde davranmıştı ya, "Para mühim değil, mühim olan insanlık" demiş, ilâcını kendi cebinden almıştı.

Tedavi bitene kadar doktorla içli dışlı olmuşlardı. Çok geceler doktorun evinde misafir kalıyor, sofradaki ekmeğini paylaşıyordu.

Bir gün Apostol'a niçin bir eczane açmadığını sormuştu. Öyle ya, Aydın'da eczane yoktu. İlâçlar ehliyetsiz aktarlarca yapılıyordu. Bazen de İzmir'e kadar gidip getirtmek gerekiyordu. Eğer bir eczane açılsa, hem halk için, hem de doktorlar için, hem de eczacı için iyi olacaktı. Apostol madem Parislere kadar gidip şu işin ilmini bellemişti, mutlaka bu ilmi kullanması lâzımdı. Yoksa mesleğine ihanet etmiş sayılacaktı.

O zaman Kör Apostol — Aydınlılar onu böyle adlandırıyorlardı— mazlum ve masum bir tavırla beş parasız olduğunu, hattâ doktorun yardımı olmasa dilenmek zorunda bile kalabileceğini, bu halde iken eczane açmayı düşünemeyeceğini söylemişti.

Doktor Pehlivanzade Cemal Bey adetâ hiddetlenmişti:

"Zengin sayılmam, ama dostlarım var, bir eczane açmak istediğimi söylersem bana yardım ederler, bu yardımları sana aktarırım, borcun olur, kazanınca ödersin."

Apostol böyle bir fırsatı kaçırmanın aptallık olacağını düşünerek razı olmuştu. Daha doğrusu razı olur görünmüştü. Aslında sevincinden kalbi göbek atıyordu.

Doktorun evinin bitişiğinde bir yer kiralanmış, ilâç getirtilmiş ve "Aydın Eczanesi" kurulmuştu.

Doğrusu çok iyi iş yapıyordu. Kurulduğundan bu yana henüz iki sene geçmiş olmasına rağmen Kör Apostol hem borçlarını tasfiye etmiş, hem de hatırı sayılır bir meblağ biriktirmişti.

Sağ olsundu doktor. Hastalarını gönderiyordu. Apostol'un işbilirliğini de hesaba katmak lâzım geliyordu pek tabiî. Eczanesinde kuş sütü eksik değildi. İzmir'de bulunmayan bazı ilâçları bile ne yapıp yapıyor, bazen res. tî, daha ziyade kaçak yollardan temin ederek müşteriyi memnun ediyordu.

Görünüşte tam bir Osmanlı dostu idi. Padişah uğruna can verebileceğini doktora yeminlerle temin etmişti kaç kere. Hele İtilâf Donanmasının Çanakkale'ye dayandığı günlerde ateş püskürmeye başlamıştı.

"Namussuzlar" diyordu. "Bizden ne istiyorlar Defolsunlar geldikleri yerlere, yoksa biz defetmesini biliriz."

Herkes samimi sanıyordu bu sözleri. Oysa Kör Apostol her birini riyanın çukurundan kova ile çekerek Türklerin yüzüne karşı sıralamak için kullanıyor, arkalarından ise için için alay ediyordu. Ellerini ovuşturarak, tek gözünü kırpıştırıyor ve,

"Arslanlarım bir gelsinler de, elbet hesabı tutarız, namussuz Türklerle" diyordu.

Aydın işgal edildiğinde Yunan Siminas'ı yolda karşılayan yerli Rumların başında eczacı Kör Apostol da vardı. Ağzı kulaklarına varıyor, Fransa'dan getirdiği geniş kenarlı fötr şapkayı elinde evirip çevirerek temennalar yağdırıyordu.

Haberi Doktor Cemal Beye verdiklerinde yaşlı adam ak sakalını avuçlamış, uzun uzun düşünmüş, ama yine de inanmak istememişti:

"Apostol Rumdur gerçi, ama bize bizden yakındır. Ne de olsa bu toprakların çocuğu."

iyimserliğin bu derecesine kızları karşı çıkmışlardı. Büyük kızı Ayşe,

"Babacığım" demişti. "Bunlara itimat caiz değildir. Apostol sandığınız kadar iyi bir dost değildir. Kardeşim Gülsüme dün eczaneye gittiğinde olmadık sözler etmiş."

"Ne demiş?"

"Sevdiğini söylemiş."

Doktor uyanır gibi oluyordu.

"Söylemiş ha!"

"Evet. O kadarla kalsa iyi."

Kükremişti yaşlı doktor.

"Bundan öte namussuzluk mu olur? Bizim ekmeğimizle büyüdü, namusumuza göz dikti."

"Ah babacığım. Neler dememiş ki. Yakında arkadaşları gelince bizi koruyacakmış onlardan. Ama bir şartla. Gülsüme..."

"Sus!.." diye gürledi doktor, lâfını kızının tıkadı. Duymaya tahammül edememişti sözün gerisini. Odasına kaçmıştı.

Ve rutubetli mahzende, kan deryası içinde yatan cesetler arasında idi şimdi doktor Pehlivanzade Cemal Bey. Son pişmanlık dallı budaklı koca bir çınar gibi gırtlağına tıkanmış, ancak son nefesiyle birlikte çıkmıştı. Ne kadar yanıldığını görmüştü, ama bir faydası olmamıştı. Belki doktor olduğunu söylese, kumandana yalvarsa kendini kurtarabilecekti. Hiç değilse kızları için yapması gerektiğini düşünmüştü. Fakat yapamamıştı. Belki de yalvaranların akıbetini gördüğü için, belki de yarbayın ve yanmdakilerin yüz ifadelerine kazınmış intikam yazılarını okuduğu için yapmamıştı.

• • •

Katliam mahzendeki ile bitmedi. Kan gören sırtlanların gözü dönmüşlüğü ile Yunan askerleri ve subayları sokaklara daldı-

lar. Evlerin kapılarını kırarak yağma ettiler. Az buz itiraz cümlesi mırıldanmaya yeltenenleri tek kurşunla yahut bir süngü darbesiyle susturdular.

Akşam olmuştu, ama kin sönmemişti. Ellerinde meşaleler tu-

tan yerli Rumların kılavuzluğu ile Yunan askerleri yağmaya devam ediyorlardı. Herkes kahredici bir korkuyla evine çekilmiş, kapılar sıkı sıkıya kapatılmıştı. Fakat kapalı kapılar dipçik darbelerine fazla mukavemet edemiyordu.

Henüz saldırılmamış evlerde ise öldürücü bir bekleyiş vardı. Sıranın ne zaman kendilerine geleceğini bilmeyen, fakat en alçakça, en aşağılık muamelelere maruz kalacakları endişesiyle bekleyen insanlar. Süngü bir kere delerdi, kurşun bir defa öldürürdü, lâkin bu her dakika, her saniye ayrı, öldürücü darbeler vuruyordu yüreklere.

Yağmur yağıyordu. Saçaklardan dökülen su sesine sık sık silâh sesleri de karışıyordu.

Doktorun evi, tam bir ölüm sessizliğine gömülmüştü. Arada, iki kardeşten birinin hıçkırığı yırtıyordu sessizliği. Yüzleri kadar solgun bir ışık huzmesi dalgalanıyor, ağlamaktan kızarmış gözlerinde masum halkalar meydana getiriyordu

Babaları dönmemişti. Başına gelen korkunç felâketi kesin olarak bilmiyorlardı, ama hemen ona yakın şeyler tahmin ediyorlardı. En azından tevkif edildiği hükmünde müttefiktiler. Yine de bu ihtimal ölümün yanında bir teselli kaynağı oluyordu.

Kapı fıkırdayınca ürperdiler. Küçük kız Gülsüme, fırladı sandalyeden:

"Babam mı acaba?"

Hemen ardından Ayşe de fırladı. Kızkardeşinin sorusuna müsbet cevap vermedi. Babasının kapı tıkırdatışı bir başka türlüydü. Tanıyordu. Gelen babası olamazdı.

"Yunanlılar mı yoksa?"

Kendi kendine sordu. Kızkardeşini korkutmamak için sesini çıkarmadı.

"Yandaki odaya geç küçüğüm," dedi. "Ben bakarım."

Endişe, korku, panik...

"Kim geldi dersin abla?"

Omuzundan hafifçe itti kardeşini, yandaki odaya soktu.

"Korkma," dedi, "cesur ol kuzum. Türk kızısın, asker çocuğusun."

Genç kız göz kapaklarını indirerek "evet" mânâsına bir işaret yaptı. Ayşe, kapıyı kardeşinin üstüne örttü.

"İçerden kilitle kuzum, ben aç demeden de sakın açma."

Çarşafını sırtına geçirdi, dış kapıya gitti.

"Kimsiniz?"

Mülayim bir ses, mülayim, fakat muhteris:

"Hürmetkarınız Eczacı Apostol, küçük hanım."

Ayşe, alışkanlıkla kol demirine attı elini. Bu adamın her tıkırdatışmda kapıyı açmaya öylesine alışıktı ki, kendini zor tuttu. Kızkardeşine söylediklerini hatırladı. Eli kol demirinde kala kaldı.

"Ne istiyorsunuz mösyö? Babam evde yok."

"Biliyorum küçük hanım, ben de ondan haber getirmek için

rahatsız ediyorum ya zaten..."

Rahatsız etmek. Bu kelime, şimdi genç kıza ne tuhaf, ne kadar yabancı geliyordu. Evlerin basıldığı, insanların sokak ortasında kurşunlandığı, kadınların saçlarından sürüklene sürüklene öldürüldüğü bir meşum gecede rahatsız etmek!

Babası bahis konusu olmasa katiyen kapıyı açmazdı. Kurnaz tilki hesabını çok iyi yapmıştı. Zorlamadan içeri girmenin belki de yegâne formülünü kullanıyordu.

Kapı açılır açılmaz içeri daldı.

Sanki bahsedecek çok mühim şeyler olmuyormuş gibi,

"Aman ne berbat bir hava bilseniz küçük hanım," dedi. "Yağmur başladı, hem de gök delinmişçesine yağıyor."

Genç kız peçesini indirmişti. Apostol için için güldü. "Bakalım şu kara çarşaf seni kurtarabilecek mi genç tavuğum," diye düşündü İlgisini çekmek için,

"Çok yoruldum bugün," dedi. "Sabahtan beri babanızın peşinde koşturup durdum, canım çıktı, ama değdi doğrusu."

Ayşe sabırsızlıkla atıldı:

"Ne yaptılar babama? Lütfen mösyö, anlatın, babam sağ mı? Nerede?"

Kör Apostol, ilk adımı başarıyla atmıştı. Plânını inceden inceye uygulamaya kararlıydı. Sabahtan beri tasarlamış, iyice geliştirmişti.

"Çok yorgunum dedim a küçük hanım, bir acı kahve içmeden konuşacak halim yok. Hem burada kalmaklığım lâzım. Yunan askerleri aç sırtlanlar gibi evlere saldırıyor, ne var ne yok götürüyorlar."

Oturma odasına yürüdü. Her zaman doktorun oturduğu koltuğa attı kendini. Mahsus seçmişti. Sanki evin efendisi olduğunu göstermeye çalışıyordu.

"Evet." diye devam etti. "Burada bulunmak zorundayım. Sizi korumak boynuma borç. Ne olsa babanızın ekmeğini yedik, hamiyyetinden istifade ederek bugünkü seviyemize geldik."

Güldü:

"Gözümüzü de ona borçluyuz zaten."

Ayşe ayakta duruyordu. Yalvaran gözlerle bakıyordu peçenin altından.

"Bütün bunlar çok iyi mösyü Apostol, ama babama ne oldu, onu söyleyin?"

Eczacı ciddi bir tavır takındı:

"Meraklanmaya hacet yok," dedi. "Tutuklamışlardı. Kumandana yalvardım. Dilim damağım kurudu, fakat başardım sonunda. Babanızı yaralılara bakmak için alıkoydular."

Genç kız hayretle:

"Ama babam göz doktoru?"

Apostol'un canı sıkıldı. Plânın bu tarafı aksıyordu, iyi hesap-

lamamıştı. Bir çıkış aradı, bulunca gülümsedi.

"İyi ya," dedi. "Gözünden yaralananlar, hastalananlar da var. Hem doktor doktordur. Yaradan anlar. Böyle ateş içinde iken göz doktoru, kulak doktoru diye ayırmazlar."

Ayşe'nin yüzünde şüphe bulutları oynaştı.

"Ciddisiniz değil mi, mösyö? Babam sağ!"

Apostol, bütün inandırıcı gücünü kullanarak:

"Ah, bunu da nereden çıkardınız? Sağ ve sağlam. Bu gece gelemiyor, hepsi bu. Yörük Ali'nin berbat ettiği askerleri tedavi edecek. İşinin sabaha kadar sürebileceğini söyledi."

Bacak bacak üstüne attı.

"Şimdi lütfen bir kahve yapın da azıcık toparlanayım."

Ayşe binbir tereddüt içinde mutfağa doğru birkaç adım atmışken aniden durdu, kararlı bir tavırla,

"Mösyö," dedi. "Biz burada iki genç kızız. Aramızda kalmanız itikadımızca mahzurludur. Babamdan haber getirmekle yüreğimize su serptiniz, müteşekkiriz. Ancak gitmekliğiniz lâzım."

"Ama sizi korumak istiyorum," diye mırıldandı Kör Apostol. Bu sebeplenmeye aklı yatmamıştı.

Genç kız hemen bir çare buldu:

"Surdaki kanapeyi sofaya taşırsanız mesele hallolur, biz de- kapımızı kilitler uyuruz. Bu bir ricadır mösyö."

Apostcl hiddetle fırladı koltuktan. Sert bir karşılık verecekken kendini tuttu. Mi eyi bu kadar çabuk çıkarmamalı, menfur niyetini açığa vurmamalıydı. Gerçi plânına bu ayrıntıyı sokmamış, daha doğrusu böyle olacağını aklının ucundan geçirmemişti, ama kurnazlığı imdadına yetişti.

"Tabiî," dedi "Kanapeyi kapı önüne taşır, sizi her türlü tehlikelerden korumak için gerekirse uyumadan sabaha kadar beklerim. Keyfinize bakınız. Ben burada iken kimse dokunamaz."

Anlayışlı bir tavır takınmakta mahzur görmedi:

"Dininizin icaplarına, örfünüze, an'anenize bağlılığınız beni çok duygulandırdı. Mutfağın da, kahvenin de yerini biliyorum. O işi kendim görürüm. Lütfen beni aklınızdan silin, istirahatınıza bakın."

Ayşe minnetle,

"Çok teşekkür ederim mösyö," dedi. Anlayış göstereceğinizi biliyordum. Ne de olsa aramızda yetiştiniz."

"Tabiî efendim, kendimi Osmanlı sayıyorum ben. Arada bazı tutarsız lâflar ettiysem kızgınlığıma verin. Ne yapayım, beni hâlâ horlayanlar var. 'Kör Apostol' diye arkamdan alay edenler var."

Bu sözler Gülsüm'e söylediklerini affettirmek içindi. Genç kız muhatabının samimiyet derecesini kestiremedi.

"Elbette," dedi sadece. "İyi geceler mösyö."

Kızkardeşinin yanına gitti. Kapıyı üst üste iki defa kilitledi.

Kızkardeşini kucakladı sonra.

"Endişeye mahal yok kuzum. Babamız sağ ve salim, mösyö Apostol da bu gece burada kalacak. Hadi uyumana bak."

Öğleden beri süren yürek yakıcı korkunç bekleyiş sona ermiş, iki kardeş sükûnete kavuşmuştu. İki yavru kuzu gibi birbirlerine sarılarak yatağa girdiler. Fakat kapı ağzındaki çoban köpeği Ayşe'nin sandığı gibi kuzuları korumayı değil, yemeyi düşünüyor, bir yıldır tasarlayıp da nail olamadığı iğrenç emeline ulaşmanın yollarını arıyordu.

Bulunca hırladı, sırıttı, tek gözünü kırpıştırdı. Sessizce kapıyı açarak sokağa çıktı. Yağmur ona vız geliyordu.

• • •

Eczacı Kör Apostol ertesi sabah Paris'te bulunan Fransız dostuna şu mektubu yazdı:

"Azizim Jan,

Önceki mektubumda bahsettiğim o nadide çiçek vardı ya? Hani velinimetim ahmak doktorun küçük kızı, hatırladın mı? Eski kurt seni? Ağzının suyu akmaya başladı, değil mi? İtiraza kalkışma, biliyorum. Yalnız ben değil, bütün Paris biliyor. Doktorluk mesleğini ne yolda kullandığını da.

Hadi canım, gülme. Dinle bak, sana neler anlatacağım. Mektubumu okuduktan sonra eminim ki ilk vasıtaya atlayıp geleceksin. Gel dostum. Gerçekten senin için bulunmaz bir yer oldu burası. Tabiî bizim Yunanlılar sayesinde. Her istediğimiz oluyor. Ama kuzum, Türk kızları Paris'tekilere hiç benzemez. Yırtıcı birer kaplan her biri. Yan bakmaya gör, gözünü oyarlar. Bu da işin zevkini arttırıyor tabiî, ne dersin?

Benim küçük kuşum Gülsüme'ye gelince; hepsinden bir başka türlü. İki yıl önce gözlerimi tedavi ettirmek için babasına gittiğimde henüz çarşafa girmemişti. On üç yaşında var, yoktu. Beline kadar inen sarı saçları, bakarken efsunlayan gök mavisi gözleri ona bir peri kızı edası veriyordu. Çocuk yaşta olmasına rağmen itiraf edeyim ki, beni daha o zaman büyülemişti. Aradan geçen iki yıllık süre, içimdeki yangını körüklemeye yaradı.

Çarşafla gördüğüm ilk günü hiç unutamam. Hayatımın en bedbaht gününü yaşadım desem yalan söylememiş olurum. Çünkü güvercinimi kafese sokmuşlardı. Bir daha o sarı saçları, o yosunlu gözleri göremeyecektim. Evet dostum, göremeyecektim. Çünkü bu çarşaf dediğim elbise öyle acaip ki, sen imkânı yok tasavvur edemezsin. Baştan ayağa kadar sarar kadınları. Tırnağının ucunu göremezsin. Bu kadarı yetmez de yüzlerine peçe denen bir perde asarlar. Alışana kadar çektiğim azabı yalnız ben biliyorum.

Neyse; bütün bunları yazıyorum ki Gülsüme'ye karşı duyduğum derin arzuyu anla ve yaptıklarım için bana hak ver.

Şimdi aziz dostum Jan, artık esasa geliyorum. Yani o yağmur-

lu geceye, dün geceye.
Dün babaları öldürülünce fırsat bu fırsat diyerek evlerine gittim. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Babalarından haber getirdiğimi söyledim Bana kapıyı açtılar. Kendilerini koruyacağımı vaadettim.
Doktorun büyük kızı Ayşe, teklifimi kuşkuyla karşıladı, ama yine de kabul etti. Ancak sofada yatmam şartını koştu. Bir erkekle aynı odada bulunmanın dinî itikadlarma aykırı düştüğünü bildiğim için fikrine hürmetkar göründüm. Kanapeyi dış kapı önüne taşıdım.
Fakat burada bir kapı köpeği sadakatıyla beklemeye hiç mi hiç niyetim yoktu. Yıllardır gözlediğim fırsat çıkmıştı ve bu fırsatı değerlendirmeye iyice kararlı idim. İki koklanmamış çiçek birkaç adım ötede dururken, burada pinekleyip yatamazdım.
Sokağa fırladım. Koşar adım karargâha gittim. Todoraki isimli tanıdık bit yüzbaşı vardı. Para ve kadın konusunda en az senin benim kadar muhteris bir adam. Bu ortak yanımız yüzünden vaktiyle iyi dostluk kurmuştuk. Durumu anlaünca ağzmın suyu aktı. Paris'te Lamartin sokağındaki sefil odamızda geçirdi-

ğimiz öğrencilik yıllarını hatırlıyorsun değil mi? Kadın konusu açılınca gözlerimin alev alev ışıldadığını söylerdin. Gülüşürdük. Yüzbaşının gözleri de öylesine parlamıştı işte.
Yanımıza iki de asker alarak doktorun evine geri döndük. Dış kapıyı zaten açık bırakmıştım. Ama kızların odasına girmek için kapıyı kırmak zorunda kaldık.
İki güvercin birbirlerine sarılmış ağlaşıyorlardı. Evde eşya nanıma ne varsa almamız, ama kendilerine ilişmemiz için yalvardılar. Ben teminat verdim. Yana yakıla Yunan askerlerine mani olamadığımı anlattım. İnanıp inanmadıkları umurumda bile değildi artık. Gözüm dönmüştü.
Yüzbaşı Todoraki, sandığımdan da zalimmiş. Yalvarmalarına aldırmadan Ayşe'yi sille tokat yan odaya sürükledi. Askerleri de dışarda beklemek üzere savdı.
Korku dolu, dehşetle irileşmiş gözlerle yüzüme baka kalan güvercinimle odada yalnız kalmıştım, kalbim göğüs kafesimi parçalayacakmış gibi vuruyordu. Nefesim değdiği yeri yakacak kadar sıcaktı. Genç kızın titreyen sesiyle yalvardığını duyuyordum da, ne dediğini anlayamıyordum. Galiba ben de bazı karşılıklar vermiştim, şimdi ne dediğimi hatırlamıyorum.
Yüzümden niyetimi okumuş olmalı. Mesih şahittir, onu öldürmek gibi kötü bir fikir beslemiyordum. Sadece istifade edecektim. Gerekirse evlenmeye bile hazırdım.
Önüne diz çöküp bunları anlattım ona. Nefretle yüzü gerildi. Suratıma tükürdü. Birden fırlayıp kendini kapıya âttı. Yakaladım. Fakat öyle vahşiyane karşı koydu ki, az daha herşeyi unutup boğazını sıkacaktım. Bağırıyor, tepiniyor, tırmalıyor, bazan

da fırsat buldukça dişlerini bileğime geçiriyordu.

Kolunu kıvırıp arkasına büktüm. Acıyla bağırmasına rağmen öbür elini çalıştırdı. Yüzümü bir kedi maharetiyle tırmaladı. Kan içinde kaldım. Gözüm dönmüştü. Kolunu daha beter bük-

tüm. Çat diye bir ses duyuldu. Canhıraş bir ince feryat testere ağzı gibi zikzaklar yaparak kabardı. Güvercinimin bir kanadı kırılmıştı.

Azizim Jan, yüzünün ekşidiğini, beni suçlayıcı bir tavır takındığını görür gibi oluyorum. Ama dostum, suçlamadan önce içinde bulunduğum halet-i ruhiyeyi bir düşünsene. Eminim o zaman bana hak vereceksin.

Ne müthiş andı o, deliye dönmüştüm. Dayanamadım, babasının öldürüldüğünü bağıra bağıra söyledim.

Duyduğu andaki yüz ifadesini ömrüm oldukça unutamayacağım. Iztırapların en müthişi suratına kazınmıştı bir anda. İnledi. Bayılacak sandım. Fakat bayılmadı, tekrar yalvarmaya koyuldu. Namusunu bağışlamamı istiyordu. Biraz insanlığım var ise ona son bir iyilik yapıp öldürmeliymişim. Küçük çılgın! Cesedin ne işime yarar benim? Allah'ın huzuruna tertemiz çıkmak istiyormuş. Tıpkı bizim Meryem Ana gibi, aziz dostum.

Bilmem ki yerimde sen olsan ne yapardın? Bu kıza, para mukabili cennet anahtarı dağıtan ciddi tavırlı papazlarımızın bile tahammül edemeyeceğine yemin ederim. Ben nasıl tahammül ederdim?

Kararımın kesinliğini bakışlarımdan okumuş olmalı. Birden yüzü değişti, yaralı bir dişi kaplan kadar vahşi kükreyişlerle üstüme atıldı. Ama zararlı çıkan kendisi oldu. Bu sefer de öbür kolunu kıvırdım. Güvercinimin kanadı da kırılmıştı, ama hâlâ tekmeleriyle iş görüyordu.

Yandaki odadan da çığlık sesleri geliyordu. Yüzbaşı işini beceriyor olacaktı. Bir ara yaptığım işin çirkinliğini düşünmedim değil, fakat bu hissi çabucak içimden söküp attım. Ben yalnızca hayvani hislerimi tatmin etmiyor, Türklerden de intikam alıyordum. Gerçi iyilikten başka bir şey görmemiştim, ama olsun. Bizansımızı tarihten silenler bu milletin ataları değil miydi?

Çılgmlaşmıştım besbeter. Tekme, yumruk, tokat... Neresine rasgelirse orasına yapıştırıyordum. Ne mümkün, bir türlü gücü bitmiyor, Türk muharipleri kadar inatla dövüşüyordu.

Bir ara kendimi bütünüyle kaybetmiş olacağım. Bıçağımı çektiğim gibi kalçalarına doğru sapladım. Kaç kere kaldırıp indirdim, bilmiyorum. Yere yuvarlandı. Etrafında bir kan gölcüğü meydana geldi. Üstüne atıldım.

Mektubun bu safhasını yazmakta gerçekten zorluk çektiğime inan aziz Jan, ama yazmalıyım. İçimi birisine boşaltıp hafifle-

mek ihtiyacındayım. Sırrımı bir dostumla paylaşmazsam patlayacağımı hissediyorum.

Yandaki odadan bir el silah sesi duyunca kendime geldim. Dehşetle irkildim. Kollarımın arasmda tuttuğum sadece bir cesetti. Gözleri donuklaşmıştı. Kinle, nefretle, tiksintiyle hâlâ yüzüme bakıyordu.

Evet Jan, evet aziz dostum. Anladığın gibi, Türk kızının canlısına sahip olamamıştım. Gök mavisi gözleri donuk, cansız parıltılar saçıyordu. Korktum. Bağırdım. Kapıya atıldım panik içinde. Fakat beni bir sürpriz bekliyordu. Evin büyük kızı Ayşe ile yüzyüze gelmeyeyim mi? Üstü başı yırtılmıştı. Her tarafı kanlıydı. Sol eliyle kapanmaya çalışıyor, sağ elinde tuttuğu yüzbaşının beylik tabancasıyla göğsümü nişanlıyordu. Bir yandan da tuhaf sesler çıkararak inlemekte idi.

Tam vaktinde toparlanıp kendimi yere attım. Bir saniye gecikmiş olsaydım eğer, bu mektubu sana ahiretten yazmak zorunda kalabilirdim.

Tabanca patladı. Mermi başımın birkaç santimetre üstünden geçti. Vızıltısı hâlâ kulaklarımda.

Sofada bekleyen iki asker silâh seslerine koştular. Genç kızı oracıkta kurşunladılar. Tetiği bir daha çekmeye fırsat bulamadı. Ağır yaralı haliyle yerde kan gölü içinde yatan küçük kardeşi-

nin yanma doğru yürüdü. Orada yere kapaklandı. Kızkardeşini öpe öpe can verdi.

Sonradan öğrendim ki Ayşe, Yüzbaşı Todoraki'nin tabancasını kapmış, bir mermide onu öldürmüştü.

Bu hadise katliamın ertesi gün de devam etmesine vesile teşkil etti. Şimdi sokaklar cesetlerle dolu. Birazdan bu şehir kokmaya başlayacak. Ama ne gam, ben burada olmayacağım ki.

Eşyalarım bağlandı bile. Bir at arabası dışarda hazır bekliyor. İzmir'e gidiyorum. Benim için orası daha emniyetli. Bu mektubu sana oradan göndermenin bir çaresini bulacağım.

Yollar efelerle dolu imiş. İşgal kuvvetleri kumandanı Yarbay Siminas gitmememi tavsiye etti, ama kararın kesin. Gideceğim. Siminas içimde kaynaşan fırtınadan habersiz.

Efelere yakalansam bile ne çıkar? Bazılarını tanıyorum. Beni hararetli bir Osmanlı taraftarı sanıyor ahmaklar. Kefalet ederler. Hattâ İzmir'e Yunanlılar aleyhine casusluk yapmaya gittiğime bile inandırabilirim onları. Türkler o kadar saf oluyorlar ki azizim Jan, bizden birinin burada zengin olmaması için kafasında akıl yerine sütlâç taşıması lâzım.

Kâğıt üstünde de olsa içimi döktüm, biraz rahatladım. Dışardan makinali tüfek takırtıları geliyor. Bizimkiler işlerini hızlandırmış olacaklar. Merak ediyorum, acaba bu akşama kadar Aydın'da tek bir tane Türk bırakırlar mı?

Eh, artık satırlarıma son vermeliyim. Az önce yardımcım Lazar gelip herşeyin hazır olduğunu bildirdi.

Hadi şimdilik hoşça kal. Mektubuma belki de İzmir'den devam ederim. Gerçi orada Gülsüme yok ama, nice Gülsüme gibiler var.

Zito Venizelos ve Zito Kör Apostol.

Orevuar azizim Jan, orevuar."

Kâğıtları birbiri üstüne dizdi. Ortadan katladı. Çantasına tıktı. Son bir defa daha göz gezdirdi odasına. Selâmlar gibi kaldırdı elini, tek gözünü kırptı.

"Gene geleceğim," diye mırıldandı. "Şimdilik sen de hoşça kal odam."

Sokağa çıktı. Yardımcısı arabacı yerine oturmuş, kendisini bekliyordu. Yanma atladı.

"Hadi," dedi. "Kırbaçla bakalım Lazar."

ONUNCU BOLUM

Güneş ışık yerine ateş saçıyor. Yollar yabanî çiçeklerle bezenmiş. Aydın dağlarının tepesinde ipek yumağı gibi ak bulutlar hâlelenmiş. Arada çıkan hafif bir rüzgâr, efelerin göğüslerinden süzülüp vücutlarını serin kollarıyla sarıyor.

Öbek öbek toplanmış, aralarında konuşuyorlardı. Bazıları tüfeğini temizliyor, bazıları hançerini taşlara sürterek parlatıyordu. Arada memleket havaları mıraldananlar da vardı. Bir çardak altında üç kızan öğle namazını cemaatle kılıyorlardı. Nöbette olduklarından Yörük Ali Efenin imamlığına yetişememiş olanlardı bunlar.

Binbaşı İzzet Bey Kerami'yi bir kuytu yere çekmişti. Alçak sesle ne zamandır konuşuyorlardı. Kerami'nin gözleri parlıyordu, bir müjde almışcasma.

"Her taşını ayrı ayrı bilirim Seyitköy'ün," diye devam etti konuşmasına Kerami. "İnsan köyünü bilmez mi? Bize bütün köylü dost. Dimitri ve oğlu Nikola'dan başka. Onlar zaten eşkiyalığa çıkmış. Ha, bir de Davut Ağa var. Büyük farmasonlardan. Öyle derler. Dönme mi, Rum mu belli değil. Lâkin kızı iyiymiş.

Tekgöz Hamdi söyledi. O da Davut Ağanın evinde temizlikçi olarak çalışan Halime Haladan duymuş. Karakol'olarak kullanılıyor ev. Bir teğmen ve on kadar asker var."

"O kadar mı."

"Evet, o kadar. Durun bakalım. Tekgöz Hamdi söylediydi, son günlerde bir yüzbaşı gelmiş yerleşmiş.

Binbaşı İzzet Bey güldü.

"Biliyorum," dedi. "Sen bahsetmeyince bana yanlış bilgi verildiğini sanmıştım. Buna imkân yok oysa."

Arada bir yabancı adamlar Binbaşı İzzet Beyi görmeye gelirlerdi. Nerede olursa olsunlar bulurlar, uzun uzun konuşurlardı.

Haberi onlardan getiriyor olacaklardı. Üstelemedi:

"Davut Ağanın geçmişi hakkında söylenenler hiç iyi şeyler değil. Fakat bugünkü davranışıyla uyuşuyor. İşgal Kuvvetleriyle tam bir işbirliği halinde. Köylü tiksiniyor ondan. Evini basmak içiri yalvardılar, yapmadım. Yapamazdım. O takdirde bütün köyü yakarlardı."

"İyi etmişsin," dedi Binbaşı İzzet Bey. "Herşey berbat olurdu yoksa."

Kerami anlayamadı.

"Herşey mi?"

Binbaşı tümseğin üstüne konan serçeye doğru bir taş attı. Kuş korkuyla kaçtı.

"Ürkütmemekte fayda var," diye konuştu sonra. "Şu Aydm'ı kurtaralım, İzmir'e gideceğiz. Davut Ağanın evine yerleşmenin bir yolunu bulacağım. Yahut en azından kızıyla temas kurup bizimle işbirliği yapmasını sağlayacağım. Bölge işgal plânlarının oraya nakledildiğini haber aldım. Bu plânları mutlaka ele geçirmeliyiz."

Kerami Efe bir Yunan askerinden aldığı tabancanın kılıfıyla oynuyordu.

"Çok zor iş," diye mırıldandı.

Binbaşı İzzet Bey, elini Kerami'nin dizine bastırdı.

"Hangi iş zor değil ki Kerami Efe?" dedi. "Daha işin başında zorluklar var. Yurdu düşmandan kurtarma meselesi. Baş koymadık mı bu yola? Ölümden perva etmez, fakat hizmet için yaşamak zorunda olduğumuzu unutmazsak zorluğun sözü mü edilebilir?"

Kerami, Binbaşıya takdirle baktı, baş salladı:

"Haklısınız, benim vazifem ne olacak?"

"Köylüyü iyi tanıyorsun, hepsi dostun. Genç kızla buluşturacaklar seni. Hiç konuştun mu kendisiyle?"

"Sadece uzaktan gördüm."

"Fena. Nasıl karşılayacağını bilmiyoruz. Ama önce duygularının kimin tarafında olduğunu tespit etmeliyiz. Halime Hala demiştin değil mi, şu temizlikçi kadın?"

"Evet."

"Genç kızın ağzını yoklar, lâf almaya çalışır. Hazırlar onu. Bizden yana olduğunu anlayınca da seninle buluşturur."

Dağlara doğru uzattı bakışlarını.

"O plânları istiyorlar," diye devam etti. "Çok mühim. Yunanlıların emelini, Megola Idea emelini dünyaya anlatabilmek için."

Kerami merak ettiği şeyi sormadan edemedi:

"Bir şey öğrenmek istiyorum binbaşım. Bu plânları İstanbul hükümeti mi istiyor?"

Binbaşı cevap verip vermemekte bir süre tereddüt etti. Fesini kucağına alıp evirdi, çevirdi, sonra,

"Şu kadarını bilmen yeter," diye konuştu. "Her kurtuluş hareketinin başında Halife Hazretleri bulunuyor. Dolaylı şekilde

tabiî. Hislerine kapılıp senin benim gibi silâh elde yola düşse, herşey mahvolur. İtilâf Devletleri bütün yurdu işgalleri altına alır, kıpırdatmazlar bizi. Padişah kendi özel tahsisatından para vererek işe yarar kurmayları Anadolu'ya aktarıyor."

Biraz düşündükten sonra ilâve etti:

"Sen iyi dostsun Kerami Efe. Endişemi açacağım. Acaba diyorum, bu kurmayların arasından biri, yahut birkaçı aşırı ihtirasına mağlûp olup istiklâl mücadelesinin pekiştirdiği beraberlikten istifade ile kendi sultalarını kurmaya kalkarlar mı?"

"Böyle birini mi tanıyorsunuz, binbaşım?"

Binbaşı toparlandı, menfî mânâda başını salladı:

"Olmaz canım," dedi. "Olmamalı. Benimki kuru bir endişedir inşallah! Öyle diyelim."

Elini Kerami'nin omuzuna attı:

"Ne olursa olsun yiğidim, şimdi birinci vazifemiz Din-i Mübini korumak ve yurdu kurtarmak. İslâmm izzetini yüceltmek için gerekirse can vermek. Başka bir şey düşünmenin sırası değil."

Birden efeler arasındaki kaynaşma dikkatlerini çekti. Herkes ayağa kalkmış fırlamış, tüfekler hazırlanmıştı. Yörük Ali'nin gür sesi tepelerden dönüp yankılandı:

"Toplanın ha!"

Kerami:

"Ne ola ki?" diye sordu binbaşıya. "Sarıldık mı?"

Binbaşı İzzet Bey,

"Yanlarına gidelim," demekle yetindi.

Efeler Yörük Ali'nin etrafına birikmişti. Gözlerinin içi gülüyordu Yörük Ali'nin. Dudakları kıvrık kıvrık olmuştu. Kahkahasını zor tutuyor gibiydi.

"Bir at arabası geliyormuş," dedi umursamaz bir tavırla. "Bir sürücü, bir yolcu varmış üstünde. Neyin nesi bilmiyoruz. Hey Molla İbram!"

Molla İbrahim, kalabalığın arasından karşılık verdi:

"Buyur kurban."

"Al kızancıklarını karşı çık bakalım, tut getir buraya. Bizimkilerdense Aydm'dan haber sorarız. Yok, yerli mikroplardan ise..."

Biraz durdu:

"Hırpalamadan getir," diye bitirdi sözlerini.

Molla İbrahim kolunu dikti yola doğru:

"Yallah kızanlar," dedi. "Ardımdan gelin."

Altı kızan Molla ibrahim Efenin peşine takıldı. Koşar adım yola indiler.

Bir saat kadar sonra geri geldiklerinde yanlarında iki adam

vardı. Molla ibrahim, Yörek Ali'ye tekmili patlattı:

"Getirdim efe, yerli Rumlardan, al hayrım gör."

"Hayırları olsa kendilerine olacak," diye diş gıcırdattı Yörük Ali.

Adamların önüne dikildi. Dik dik baktı.

Genç olanı zangır zangır titriyordu, ama öbüründe korkunun kırıntısı yoktu.

"Kim derler size len?" diye gürledi Yörük Ali.

Yaşlıca olanının tavrındaki umursamazlık, canım sıkmıştı.

"Eczacı Kör Apostol," diye cevap verdi aynı kendinden emin tavırla. "Eczacılığımı Paris'te kazandım, körlüğüm ise bir hastalıktan yadigâr kaldı. Ya sana kim derler yiğidim?"

Yörük Ali Efe şaşmış kalmıştı.

"Korkmuyon mu len?" dedi o şaşkınlıkla.

"Niçin korkayım yiğidim? Kötü bi şey yapmış değilim ki. Yarası olan gocunur, benim yaram yok. ömrüm boyunca Osmanlı saydım kendimi. Hem yardım ettim, hem yardımlarını gördüm. Bu vatana, bu millete ihaneti düşünenem. Düşünenin Allah bin belâsını versin."

Tek gözünü efelerin, zeybeklerin, kızanların içinde dolaştırdı. Güldü keyifli keyifli,

"Şu Rüstem'in oğlu Malik, şu Göçmen Sermet'in Resul, şunu da tanıdım ya adını hatırlayamıyorum."

Döndü Ali Efeye:

"Kızancıklara sor bakalım efe, beni nasıl tanırlar?"

Yörük Ali sormadan biri atıldı:

"Tanırım efe," diye girdi söze. "Eczanesi var bizim Aydın içinde. Bize dosttur. İşgal başlamadan Padişahımız Efendimize bağlılıklarını sunduğu söylentisi bütün şehre yayılmıştı."

"He ya," diye tasdik ettiler öbür iki kızan.

Yörük Ali'nin gözü tutmamıştı adamı. Dağ adamlarına has bir hisle bazı şeyler sakladığını seziyor, kestirmeye çalışıyordu. Aradığını bulamadı. Adamın yüzü dostça idi. Tek gözünde sevgi pırıltısı denebilecek işaretler vardı.

Bakışlarını Apostol'un yanındaki gence çevirdi. Delikanlı, efenin granitleşen bakışları altında iyice sarardı, titremesi arttı.

"Bu oğlancık niye titrek böyle Apostol efendi?" dedi. "Yarası olan gocunur dersin, öyle ya, bir yarası olmalı gocunacak."

Kör Apostol hiç istifini bozmadı. Delikanlıya yandan bir bakış fırlattı, sarı dişlerini göstererek güldü.

"Bilmez gibisin efe," dedi, "gençler bilmez gibisin. Zo adınız dillere destan, bizim takım şanınızdan ürküntü peydahladı Oğlancığın korkusu bundan."

Delikanlıya:

"Dost bunlar vire Lazar, hepten dost, korkma."

Aynı sırıtık dudaklarında olduğu halde kızanların topuna birden,

"İyi oğlan ya, biraz tabansız," dedi. "Yığıldı yığılacak fukara. Ama kabahat sizin. Namınız her yeri tuttu. Adınız Atina'daki Yunan'm içine bile korku saldı."

Yüzüne acı bir ifade geldi.

"Kırkını gerilerde bırakmışım ben," diye devam etti. "Bacaklarım sızlar. İzin verin de oturayım azıcık ağalar, anlatacaklarım da var size. Kötü haberlere hazırlayın kulaklarınızı."

Kerami de kuşkuluydu. Yanındaki duran Binbaşı İzzet Beye,

"Bu adam tekin değil," diye fısıldadı. "Rahat tavırları içimi bulandırıyor. Yapmacık gibi. Size öyle gelmiyor mu?"

İzzet Bey daha dikkatli baktı adama.

"Galiba haklısın," dedi.

Apostol oturmuştu. Çantasını kucağına almış, kollarını da üstünde kavuşturmuştu.

"Aydm'dan kaçtım," diye başladı yalana. "Çünkü nefesim sıkışıyordu. Eşşekoğlu eşşek Yunanlılar önlerine çıkan Türkleri süngülüy orlar."

Acımsı ifade arttıkça arttı yüzünde.

"Sizin bastırdığınız askerlerin sayısı kadar adam toplayıp bir mahzene kilitlediler dün. Verdiler kurşunu, verdiler kurşunu."

Gözler biren camlaştı, tehlikeli pırıltılar gözbebeklerinde noktalandı. Kalbden kalbe bir intikam köprüsü uzandı.

Kerami boğulacak gibiydi, bir adım yaklaştı adam:

"Anlat," dedi emredici tonda.

"İğrenç yiğidim, mide bulandıracak ölçüye varan alçaklıklar.

Anlattıklarımla kalsalar iyi, sokakara, evlere dağıldılar. Kestiler, doğradılar masum insanları. Doğradılar, kestiler. Yürek çatlar yiğitlerim, demirden olsa yine çatlar. Çat eder ikiye ayrılır. Lâkin Yunanlılarda insanlığın kırıntısını aramayın; ak sakallı kocaları, kambur nineleri ağaçlara sallandırdılar. Aydın durulacak gibi değildi, ne yapsam, merhamet dilenmek için kumandanın eşiğine yüz sürdüm, kovdu beni. Beş defa gittim, en sonunda 'Tek gözünü de ben çıkarırım' diye tehdit etti."

Apostol ağlıyordu. Tek gözünde yaş sicim sicimdi. Yardımcısı Lazar neredeyse tereddüte düşecekti. Bir an ustasının doğru söylediğine inanır gibi olmuştu. Sonra Aydm'da gördükleri yeniden gözleri önüne gelince fikrini değiştirdi. Ustasına hayranlıkla baktı. Amma da iyi rol yapıyordu ha!

Dağ adamları ise kımıldamadan onu dinliyorlardı. Samimi olduğuna çoğu inanmıştı. Yörük Ali Efenin gözlerinde son tereddüt bulutları, Kerami'nin yüzünde ise kararsızlık ifadesi vardı. İzzet Bey, adamı daha iyi görebilmek için öne çıkmıştı. Gözünü kırpmadan bakıyordu.

Sustuğunu görünce,

"Devam ediniz," diye teşvik etti. "Herşeyi öğrenmek istiyoruz. Katliam dün mü oldu? Hâlâ devam ediyor mu? Yangın çı-

kardılar mı? Bütün teferruatıyla anlatın."
Kör Apostol, oyunun iyi netice verdiğini görerek için için oradakilerle alay ediyordu. Ama yüzünde hep o muztarip ifade kazınmıştı.
"Türklere bir yardımım dokunmayacağmı anlayınca şehri terkettim. Eczanemi, işimi olduğu yerde bıraktım. Şehirden uzaklaşırken bazı yerlerin yandığını gördüm. İçim kan ağlıyor ya, elimden ne gelir? Belki İzmir'de minnettar olduğum Türk milletine karşı duygularımı hizmet şeklinde ifade etme imkânı bulurum diye düşündüm. Lâkin sizi gördükten sonra kararımı de-

ğiştirdim. izin verirseniz yanınızda kalacağım. Yunanlılarla, yerli Rum hainleriyle dövüşmek için. Kendimi ancak böyle teskin edebilirim."
Bu sözler son tereddüt bulutlarını da sildi, götürdü.
"Alacakları olsun," diye tısladı Yörük Ali Efe. "Yanlarına korsam namert olayım."
Yumruklar sıkılmış, gözler şehir istikametinde uzanan yolda düğümlenmişti. Yürekler intikam çığlıkları atarak vuruyordu.
Yalnız İzzet Bey... Hâlâ hiç kımıldamadan Apostol'u tetkik etmekle meşguldü. Son sözleri herkesin tereddüdünü dağıtırken, aksine onunkileri arttırmıştı. Bir Rum bu kadar Osmanlı taraftarı olamazdı. Adamın içtenmiş gibi görünen halinde, tavrında, yürekten koptuğu sanılan gözyaşlarmda, muztarip ifadesinde bir mübalâğa vardı:
Dayanamadı sonunda:
"Şehirden çıkmana nasıl izin verdiler?" diye sordu.
Binbaşı İzzet Beyin bu sorusu hepsinin üstünde soğuk duş tesiri yaptı. Basit bir soruydu aslında, ama anlatılanlara herkes kendini öylesine kaptırmıştı ki, sormak kimsenin aklına gelmemişti.
"Öyle ya Apostol efendi," dedi Yörük Ali, "nasıl izin verdiler? Kendilerinden olmadığını bile bile kaçmana niçin göz yumdular?"
Kör Apostol sarardı. Yardımcısı Lazar, tekrar titremeye başladı. "Şimdi çuvallar bizim usta" diye geçirdi içinden. Kurşunun acısını alnının ortasında hissetti, gayri ihtiyarî elnini alnına götürdü. Ustasının sanki sesini duyana kadar soğuk terler döktü.
"Haklısınız," diye başlamıştı Kör Apostol. "Yerden göğe kadar hakkınız var sormakta. Öyle ya, madem ki ben Yunan dostu değilim, neden bıraktılar? Ellerimi kollarımı sallayarak şehri

terketmeme niçin müsaade ettiler? Bunu soruyorsunuz değil mi efendim?"
Binbaşı adamın zaman kazanmak istediğini sezmişti. Şüpheleri yoğunluk kazanıyordu. Soruyu duyunca yüzünün sararması, Lazar'm tekrar titremeye başlaması herhalde boşuna değildi. İşin içinde iş olmalıydı.

"Dinliyorum," dedi.
"Yalnız, evvelâ bir sigara sarmama izin verin, tiryakilik neylersiniz?"
Ancak o zaman Binbaşı İzzet Bey Apostol'un önüne çömeldi.
"Bana bak cellat yamağı bildiklerini dos doğru anlat, yalana filan kaçma, doğduğuna pişman ederim. Haydi başla."
Apostol kurtuluş olmadığını anladı. Beli herşeyi dos doğru anlatırsa canını bağışlarlardı. Bütün kabiliyetini diline vererek anlatmaya başladı.
Konuştu, konuştu, konuştu...
Güneş batana kadar konuştu
Ulu ağaçlar baş dikmişti. Tepelerindeki kuşlar hazin ötüyordu.
Dinlediler, dinlediler.
Bitkin bir tavırla Kör Apostol susuncaya kadar dinlediler.
Efeler bir araya geldi, meseleyi görüştüler...
"Bu adama ne ceza verelim?"
Görüşme on dakika kadar sürdü. Ölesiye korku ve endişe içinde akıbetini bekleyen ve herşeye rağmen bağışlanmayı uman Apostol'a kararı bildirdiler.
"Suç işlemekte kullandığın uzuvların kesilecek."
Tüyleri diken diken oldu, tek gözünde ölümün donukluğu peydahlandı.

"Ama ben..." diye inledi. "Kafamı kullandım."
Binbaşı İzzet Beyin sesi buz gibiydi.
"Neyini kullandmsa," dedi.
Apostol ayaklarına kapanma için fırlamak istedi, beceremedi. Çok sıkı bağlamışlardı. Hıçkırıkla sarsıldı.
"Affediniz, kulunuz, köleniz olurum. Bağışlayın. Neyim var, neyim yok veririm. Arabada para dolu bir çekmece var, sizin olsun. Herşeyim sizin olsun. Hizmetinize gireyim. Ölene dek ayağınızı yıkar, köleniz olurum."
"Hükmü infaz edin," diye emretti Binbaşı İzzet Bey, duygusuz bir sesle. "Sonra da bacaklarından bir ağaca asm."
"Yardımcısını ne yapacağız?"
"Ganimettir, ayak işlerimizde kullanacağız."
Yarım saat geçti.
Dağ adamları hazırdılar artık. İntikam köprüsü gönüllerden fışkırıp Aydm'daki düşman karargâhına ulaşıyordu. O köprüden ölüm pahasına yürüyeceklerdi.
Akşamla birlikte yola düştüler. Kör Apostol'un başsız cesedi ayaklarından asılı olduğu gibi kaldı.
"Kurtlara ziyafet çıktı," dedi kızanlardan biri.
"Yo," diye itiraz etti öbürü. "Bu soysuzun leşini yemeye tenezzül etmezler."
Bilenmiş, sivriltilmiş bir kılıç, doldurulmuş bir tüfek, ateşlen-

meye hazır birtop namlusu gibi Aydın istikametine uzandılar.

ONBÎRİNCİ BÖLÜM

"Güzel ellerini, o Venizelos'un itlerine tetik kesen parmaklarının ucunu öpeyim; o gez, arpacık nişan bakan gözünü de. Ah benim yağız efem, ah benim tosun oğlum ah!"

Kerami'nin annesi bir yandan tasa ayran koyuyor, bir yandan keni kendine söyleniyordu. Oğlundan haber almıştı bu sabah. "Aydm'da Yunan domuzlarını berbat ettik ana, yeniden bizim köyün dağlarındayız, yakında elini öpmeye geleceğiz" diye haber göndermişti. Sevincine payân yoktu. Sanki gençleşmiş, sanki güçlenmişti.

"Tosunuma ayran, tosunuma yağlı da yağlı yemek. Oooh benim koçum, ellerin dert görmesin evlâdım. Bir perişan etmiş ki Venizelos'un itlerini, bir perişan etmiş ki. Haberi getiren sığırtmaç ne demişti bana: 'Sürüm sürüm sürmüşler gâvurları Aydm'dan aşsa, sürüm sürüm.' Bacakları kopasıca kefereler. Benim tosuncuğuma, benim kızanıma dayana mı bilirsiniz siz?"

"Hatun, hararetten bunaldım" diye seslendi kocası, "getir artık şu ayranı."

Dolu tası götürdü, yaşlı adama uzattı. Ellerini belinin üstüne koydu kabadayıca. Boyun kıvırdı.

"Koçumu diyordum, koçumuu," diye uzattı. "Gâvuru tepelemiş ki ne tepeleme. Sürmüş ki ne sürme. Dönmemecesine gayri. Arkaya bakmamacasma hepten. Koçum benim, kızancığım."

Yaşlı adam ayranı dikti, sonra beyaza kesmiş bıyıklarını elinin tersiyle sildi.

"He ya," dedi. "Hepten sürdü."

Güldü karısına, sıcacık.

"Bir yaman kadınsın ki, bir yamansın sen. Görmüş gibi anlatırsın da içim gider."

"He ya, görmüş gibiyim."

Büzüldü, büzüldü gözleri. Dikildi kapıya, kaldı:

"Aha şurada say ki, dersem görüyorum efendi. En önde koçum gidiyor; elinde karabinası. Belinde tabanca, sarığı çözüm çözüm başında, buruk buruk. Kirli biraz da, anacığı yok ki dağ yerinde, yıkasın. Kaçım kaçım gâvur, bağıra, çağıra. Biz ettik siz etmeyin, canımızı bağışlayın Kerami Efe, kulun, kölen olalım, diye diye. Dişleri kenetlenmiş koçumun, gömleği terden yapış yapış atılıyor. Basıyor tetiğe, basıyor. Bas oğul, ak sütçüğüm ak pak olsun içinde; helâl hoş olsun bas! Yık gâvuru, çamura ser. Kanlarıyla yıkansın cinayetlerinin kiri, yık ki, ellerine sağlık kızancığım, güzel ellerine, tetik çeken parmaklarına."

Kocasının dudaklarında derin bir sevinçle karışık tebessümü içine çekmek istercesine soludu yaşlı kadın.

"Sen gül," dedi. "İstersen bunadığımı söyle. Gördüm gibi biliyorum. Say ki gördüm. Hepten."

Boş ayran tasını aldı. Oğlu için dua ede ede götürdü, bıraktı mutfağa.

Dışardan bir ses geldi, uğursuz bir ses:

"Osman Çavuş, içerde misin?"

Kadın kala kaldı orta yerde, Kerami'nin babası dudaklarını ısırdı, ellerini bastırdı dizlerine, doğrulmaya çalıştı.

"Burdayım," dedi bir yandan da, "ne istiyorsunuz?"

Oğlu dağa çıktığında yediği dayaklar beline oturmuştu. O günden beri bir ağrıdır çöreklenmişti zincir kemiğinin tam ortasına. Doğrulurken de, otururken de bıçak saplamışlar gibi oluyordu.

Ohlaya ohlaya vardı kapıya, açtı, yaşlı bir çınar gibi dineldi eşikte.

"Neydi Davut Ağa?"

Yanında iki de asker vardı Davut Ağanın. Fötr şapkası yüzünü gölgeliyordu.

"Yüzbaşının selâmı var," diye başlar başlamaz Kerami'nin annesi patladı top gibi:

"Başına çalsın," diye bağırdı. "Var öyle söyle, benim için dedi ki de, başına çalsın selâmını. Bize bizden olanların selâmı yaraşır."

Osman Çavuş karısını sert bakışlarla azarladıktan sonra tekrar Davut Ağaya döndü:

"Evet, de hele, ne istiyor?"

Davut Ağa yerdeki gölgesine bakıyordu.

"Bana ne kızıyorsunuz?" dedi ürkek ürkek. "Elimden ne gelir? Sizin gibi alelade bir köylüyüm. Haber götür derler götürürüm."

Osman Çavuş avluya doğru bir adım attı. Davut Ağanın hem sesi, hem sözü tuhafına gitmişti.

"Hele hele," dedi merakla Osman Çavuş, "hangi dağda kurt öldü Davut Ağa?"

"Kurt filan öldüğü yok Osman Çavuş. Şu haber işte. Şu canım, Aydın'ın basıldığı haberi. Yüzbaşı diyor ki kökten yalan, hepten uydurma, kanıp manıp da bir delilik etmeye kalkmasınlar diyor."

"Başka?"

"Analarından emdiğini burunlarından getirtirim, diyor. Ayaklarını denk alsınlar diyor."

Osman Çavuş ofladı.

"Burnumuzdan gelecek süt kalmadı dersin, yapabildiğini zaten yaptı, dersin. Oldu mu Davut Ağa? Dersin ki Osman Çavuş bir ihtiyar deli, genç olacaktı da gösterecekti dersin."

Askerler tetikte idiler. Kulakları dikilmişti. Anlamadıkları halde dikkatle dinliyorlardı.

"Der misin ha, Davut Ağa? Cesaret edebilir misin?"

"O nasıl söz Çavuş? Size bir kötülük erişir. Benden hıncını çıkarma, komşuyuz şunun şurasında. Bütün evleri dolaş böyle böyle de, dediler, geldim. Sizin sözlerinizi yetiştireyim diye gelmedim."

Yaşlı kadın yine dayanamadı:

"İşin bitti madem, ne duruyorsun?"

Davut Ağa kasketini oynattı sıkıntıyla. Büsbütün eğdi başını.

? "Kadın kısmisi kocasının olduğu yerde konuşmamalı," dedi kızgın kızgın. "Bilir bilmez dalmamak söze. Bizim işimiz er kişilerle. Hadi Çavuş, kal sağlıcakla."

Gider gibi yaparak durdu, yaşlı kadının "Gidi domuz seniii" dediğini duymazdan geldi.

"Ha Osman Çavuş," dedi mütereddit. "Unutuyordum az kalsın. Yüzbaşı dedi ki, oğlun köye möye gelirse fena olur. Eve alırsanız, yalnız siz değil kim alırsa yakılır, bilsinler de dedi."

Askerlere bir baş işareti yaptı. Yuvarlana yuvarlana uzaklaşırken Kerami'nin annesi birikmiş bütün kinini makineli takırtıları gibi gönderdi ardından.

"Satılmış köpek, aşağılık deyus, Yunan çömezi tilki, boyun boşun devrilsin inşallah, ağaçlara taşlara gecesi..."

Osman Çavuş yumruğunu sıktı, tırnakları etine batmcaya kadar. Öfkeli öfkeli söylendi:

"Şu savaş bir kazanılsın da, şu iş bitsin de Davut Ağa. Bir bitksin de hesaplaşalım senle. Gâvur izmir'e ayak basar basmaz lengeri kelleye oturtmak neymiş, cevabını ver şeriat mahkemelerine? Sallan sallan darağacında... nenniii!"

Davut Ağanın yüzünü hayalleyip yere tükürdü:

"Tüh sana! Asılası köpek. İdam sevmem aslında. Bir kere görmüştüm İzmir'de, yüreğime ineyazdı. Fakat seni sallanırken bir görsem Davut Ağa, bir görsem var ya, yağ bal olur içim, yağ bal."

• • •

Kerami'nin tekrar Seyitköy dağlarına döndüğü haberi Davut Ağanın karakol olarak kullanılan evine gelince yüzbaşı ile teğmeni bir endişedir almıştı. Yüzbaşı Davut Ağayı çağırtmış, yanma iki asker vererek köylüye göz dağına salmıştı. Teğmen Markos ise dört asker ayırarak Seyitköylü Rum eşkıya Dimitri'ye göndermek üzere hazırlamıştı. Askerlerden ikisi yolu biliyordu. Defalarca gidip gelmişler, hangi köyü basmaları gerektiği, nasıl davranmaları icap ettiği yolunda Yunan makamlarının talimatlarını Dimitri'ye taşımışlardı.

"Söyleyin gözünü dört açsın. Kerami Efeyi nerede bulur, kendisinin bileceği. Mutlaka kellesi gelmeli. Yoksa kendi kelleleri gider. Anlaşıldı mı asker?"

Birine söylüyordu, ama cevabı hepsi verdi:

"Anladık teğmenim."

"Şimdi gidin, yollarda eğleşmeyin, canınıza okurum. Çavuş Vasilyos, bütün harekâttan sen mesulsün. Hemen dön ve rapo-

runu bana ver."

"Emredersin teğmenim."

"Toz olun."

Dağlara doğru vurdular.

Meryem pencereden bu kaynaşmayı seyrediyordu. Başında tertemiz, bembeyaz bir örtü vardı. Halime Haladan aldığı dersleri alçak sesle tekrarlıyor, sûreler mırıldanıyordu.

Merak etmişti olanı biteni. Bir fevkalâdelik vardı mutlaka. Karakol kolay kolay telâşlanmazdı. Hele Yüzbaşı Alfredos gibi buz heykeli birinin babasına heyecanla bir şeyler anlatması kanaatlerini perçinliyordu.

Askerler avludan dağılıncaya kadar baktı. Sonra seccadeyi serip öğle namazına durdu. Birazdan Halime Hala gelmiş olacaktı. Ondan birkaç haber kırıntısı alabileceğini umuyordu.

Namazını bitirdi. Göz yaşlarıyla süslediği duaları Allah'ına sundu. Vatanının, dininin, Türk askerlerinin selâmeti için, dağlarda vatan aşkına çarpışan yiğitlerin zaferi için el açtı, göz sildi.

Kapısı hafiften fiskeleninceye kadar.

"Halime Hala," diye seslendi kapıya doğru.

"Benim kızım."

Her zamanki gibi derin bir haz, engin bir iştiyakla atıldı kapıya. Karanlık tablonun tek aydınlık noktası Halime Hala ile yalnız kaldığı dakikalardı. Anlattıklarını içer gibi dinliyor, öğrettiklerini adeta yutuyordu.

Sarıldı ihtiyar kadına.

"Hoş geldin Halime Hala, öyle özledim ki seni, yıllardır görüşmemişiz gibi."

Halime Hala girmeden önce koridora kaçamak bir göz attı.

"Haberler iyi Meryem kızım," dedi yavaşça. "Aydın tekrar bizim olmuş."

Genç kız uçtu, kanat çırptı sanki göklerde. Bir sevinç sardı, bir

heyecan sardı, bir yürek çarpıntısı sardı dört yanını. Tiki tak, tiki tak. Elini kalbine bastırdı.

Yaşlı kadın telâşlandı birden, genç kızın yüzü ak aktı. Gözlerinden iri yaş damlaları yuvarlanıyordu.

Omuzlarından sarstı.

"Kendine gelsene kız, hay ağzım tutulaydı, sevincimden aceleye getirdim. Hah şurada su var. Otur şöyle en evvelâ. Haah..."

Gitti, kâseyi yarıya kadar doldurdu, kızın ağzına dayadı.

"İç güzel kızım, iç tatlı güvercinim, bu ne böyle? Sevinç, ama nasıl sevinç? Delicesine. Haklısın. Umulmadık müjde tıkatır insanı. Allah göstermesin öldürür bile, keder gibi sevinç de öldürür."

Meryem toparlanmıştı. Yüzü düzeliyordu yavaştan.

"Anlat ne olur Halime Hala," diye yalvardı. "Aydın sahiden geri alındı mı? Oh Allah'ım, bu ne büyük, ne yüce bir lütuf."

"Alındı, alındı ki nasıl alındı. Herkesin bilmediği kadarını biliyorum bu köyde. Bir ben, bir de Tekgöz Hamdi. Gözümün bebeği ile görüştü dün akşam. Kerami Efe yeğenimle. Kurban olduğum yiğit."

Gözlerini süzdü, tavana dikti. Birkaç dua mırıldandı. Genç kız sabırsızlıkla çırpındı. Kerami'nin adı geçince elinde olmadan yüzü kızarmış, bakışlarını bir haya perdesi örtmüştü.

"Anlatsan ya," dedi, hislerini gizlemeye çalışarak.

"Elbet anlatacağım kızım. Sevincime ortak bulamazsam çattadak çatlarım billahi- Dinle. Yörük Ali Efe arkadaşlarını almış ardına, vurmuş Aydın yoluna. Geçtiği köylerden kadınlı, erkekli bir kalabalıktır takılmış. Kiminin elinde kazma, kiminin elinde tırpan. Yallah Aydın'a taarruz. Askerî birlikler de katılmışlar aralarına. Coşkun bir sel olmuş bizimkiler. Kadın efeler de varmış aralarında, erkeklerin yanıbaşmda.

"Millet zulme karşı bir ayaklanış ayaklanmış ki kızım, değil Venizelos'un itleri, yeryüzünün bütün gâvurları birleşse karşı durabilecekleri yok; Çağlamışlar çağıl çağıl. Çarpışa çarpışa 29 Haziran akşamına kadar Aydm önüne gelmişler. Sabah erkenden vermişler kurşunu, vermişler kurşunu. Venizelos'un itleri tutunamamışlar. Arkalarına bakmadan tabana kuvvet etmişler. Efeler Aydm'a girmişler kızım. Anlı, şanlı bir giriş girmişler Aydm'a, darısı izmir'in başına. Yörük Ali Efe şehrin üç minaresini bayraklarımızla donatmış. Kaçarken Yunan domuzlarının çıkardıkları yangınları söndürmek ilk işleri olmuş. Sonra öldürülen şehidleri gömmüşler. Bir mahzen bulmuşlar. Yüz elli Müslümanın cesedi varmış içinde. Venizelos'un itleri oraya doldurup basmışlar kurşunu meğer. Bunu görünce efeler bir iyice bilenmişler. Dayanmışlar hırslı hırslı sokaklara. Önlerine çıkan Rumları kırmak niyetiyle. Rum kızları korkuyla Türk efelerinin önüne diz çökerek bağışlanmalarını dilemişler. Kerami Efe oğlum ne dese beğenirsin bunlara?"

"Kalkın," demiş. "Bizim kadınlarla işimiz yoktur. Dayılarınız Yunanlılar sizi bırakıp neden kaçtılar? Korkmayınız. Biz onlar gibi ırz ile oynayan namussuzlardan değiliz."

Meryem kendini tutamayarak el çırptı:

"Yaşasın!" diye bağırdı.

Heyhat, haber Seyitköy'e gecikerek geliyordu. Halime Hala sevinçle bunları anlatırken Aydın yeniden el değiştirmişti. Bilmiyorlardı.

Efelerin şiddetli taarruzuyla şehri terkeden Yunan İşgal Kuvvetleri komutanı Yarbay Siminas vakit geçirmeden İzmir'den yardım istemiş, Tire'deki Yunan alayı derhal emrine gönderilmişti. 3 Temmuz günü saldırıya geçtiler. Yörük Ali Efe ile Kıllı Hüseyin can pahasına direndiler. Kanlı bir savaş oldu. Tutunamayacaklarını anlayınca yavaş yavaş Menderes Köprüsüne doğru çekildiler. Yunanlılar bir gün süren bu kanlı savaşın so-

nunda tekrar Aydm'a girmeyi başardılar. Fakat daha ileriye gidemediler. Menderes Köprüsünde öyle bir göğüslenip göğüslendiler ki, yüzgeri Aydın'a kaçmak zorunda kaldılar.

Hınç alev alevdi Yunanlılarda. Bu alev civar köyleri de kısa süre içinde sardı. Yangın sinir törpüleyen hışırtılarla yaladı şen evleri, viran etti.

Ne Meryem'in haberi vardı bundan, ne Halime Hala'nm. Aydm'ı Türklerin elinde sanıyor, müjdenin tadını içlerine sindiriyorlardı.

"Böyle böyle kızım benim," diye bitiriyordu konuşmasını Halime Hala. "Kerami Efe oğlum Tekgöz Ağana hikâye etti. Kendi yaptıklarını hep geçiştirdi, boğdu. Arkadaşlarını övdü, büyüttü. Hele Yörük Ali Efeyi. Yüceltti, yüceltti. Allah'ıma bin şükür, bugünleri de gördük."

"Bin şükür," diye tekrarladı Meryem. Diz çöktü seccadenin üstüne. Işıl ışıl dua meşaleleri yaktı, sundu Allahına.

İki gün sonra yeni bir bayrama girdi köy yeri. Dağdan esen serin rüzgâr müjde üstüne müjde taşıdı.

Dimitri ile avanesi Kerami Efeyi bastırmak için yola çıkmışlar, fakat Kerami vaktinde haber alarak Dimitri'nin çetesini basmıştı. Oğlu Nikola için öldü diyorlardı. Müsademede başından vurulmuş, leşi köpeklere atılmış.

"Oooh, ellerine sağlık Kerami oğlum, ellerine..."

Bundan bir gün sonra yeni bir müjde daha.

"Hey ağalar, analar, duyduk duymadık demen. Dimitri oğlunun acısıyla kıvrana kıvrana komşu köyü vurmuş. Kerami Efenin uçan kuştan haberi var evelallah! Yıldırım gibi düşmüş Dimitri'nin tepesine. Hem ne zaman? On kadar köylüyü meydana toplayıp kurşuna veriştireceği zaman. Dimitri ile avanesini yakalamış kıskıvrak. Dimitri yalvar yakar olmuş:

"Aman efe ayağının türabı olayım, ben ettim, sen etme. Kuşça canımı bağışla, kölen olurum."

"Dinlemeseydi Efe oğlum, yılanın sözü kaç para."

"Dinlemez, dinler mi hiç? Çağırmış köy imamını, çağırmış muhtarı, çağırmış yaşlıları. Ne etmemiz icap eder? diye sormuş. Şeriatın hükmü nedir? Bu adam ekmeğimizi yediği halde aleyhimize bunca iş işledi."

Köyün imamı ak sakallı Derviş Mehmed almış sözü.

"Velâkin oğul, burada hiç birimizin şeriat adına hüküm verme selâhiyetimiz yoktur. Savaş kazanılıp şeriat mahkemeleri işlemeye başlayıncaya kadar bir yere kapatalım. Hükmü kadı efendiler versin."

"Olur mu böyle? Oracıkta boynunu vuracaklardı ki, oooh, ömürlerine dua edecektim."

"Hocadan iyisini mi bileceksin? Nitekim Kerami de bilemedi. Öyle olsun, dedi. Dimitri ile avanesini bir sağlam bodruma ka-

pamışlar. Bu belâ da böylecene def oldu."

Fakat sevinçler kursakta kaldı. Aydın'm tekrar Yunanlılarca
işgal edildiği haberi gülle gibi gönüllere düştü. Gülen dudaklar
kasıldı, yanaklar çukur çukur oldu, yumruklar sıkıldı. Bir sus-
kunluktur çöktü tekrar.

Tek kişi hariç. Davut Ağa. Bu adam köylü sevinince üzülür,
üzülünce keyiflenirdi. Aydın'm yeniden işgal edildiğini duyun-
ca derinden "oh" çekti. Otuz üçlük kehribar teşbihini şaklattı.
Sigarasının dumanını üst üste savurdu, dağlara doğru.

Halime Hala duraksayarak girdi Meryem'in odasına. Hali pe-
rişandı. Çökmüş, yaşının çok çok ötesine kadar ihtiyarlamıştı.

"Neşemizi ciğerimize sapladılar, gördün mü kızım? Benim
çakırgözlü kızım, kınalı kızım, gördün mü? Yeniden daldılar
Aydm'a, gözleri çıkasıca, ayakları kopasıca."

Meryem'in gözleri ağlamaktan kızarmıştı. Yaşlı kadını kucak-
ladı.

"Üzülme anam," dedi. "Benim yüreği yanık anam, üzülme.
Ana ettim seni kendime, bu köyü beşik ettim, duygularımın be-
şiği. Hele otur. Hele konuş, açılırsın biraz. Anlat neler oldu?
Tek duyduğum Aydın'm elimizden çıktığı. Daha başka?"

Ağlamaya başladı Halime Hala. Hıçkıra hıçkıra, doyuncaya
kadar.

"Daha ne olsun kızım? Dünya geçti başımıza, güneşimiz bat-
tı. Karanlıkta boğazlanıyor gibiyiz. Yine bir ümit kızım, bir ümit
ki sönmesi imkânsız. Ölürsem ardımdan ahrete götüreceğim
onu da."

"Bana da söyle, birkaç gün öncesine kadar dolu dolu ümittim
ben de. Şimdi onların yıkıntıları altında kaldım. Ümidin büyük-
lüğü nisbetinde hüsran olurmuş meğer. Ah Halime Hala, ku-
zum karanlıklar ortasında bir ışık yakacaksan acele et, mum gi-
bi erimeden söyle."

"Anadolu'da asker toplanıyormuş kızım, kınalı kızım. Silah
sevkediliyormuş İstanbul'dan, inebolu'ya, Sinop'a, İzmit'e, Sam-
sun'a. Padişahımız Efendimizin ordusu toparlanmaya başlıyor-
muş. Vatansever siviller bir yandan, canını dişine takmış asker-
ler bir yandan giriyorlar savaşa. Kongre denirmiş, Hafız Mu-
rat'tan öğrendim, kongre, Sivas'ta, Erzurum'da toplanıyormuş,
kararlar almıyormuş. Alınıyormuş ki şöyle şöyle hareket edile-
cek. Böylece düşman yurttan temizlenecek."

Derin bir nefes aldı, kısa bir süre dinlendi.

"İşte böyle kızım," diye başladı tekrar. "Hareket hızlanıyor.
Ümidim bu. İzmir'de de teşkilâtlanma sürdürülüyormuş, Tek-
göz Hamdi anlattı. Çok haberler var onda kızım, çok. Bazan içi-
mizi ısıtıyor, bazan gönlümüzü karartıyor."

Genç kız Halime Halanın anlattıklarından fazlasını bilmek is-
tiyordu.

"Halime Halam, senden birşey istesem yapar mısm?"
Sevgiyle genç kıza baktı:
"Can iste kızım, can, öz kızımın özüsün sen, yapabileceğimi iste yalnız."
"Tabiî yaparsın. Hamdi Ağamla beni görüştür, konuşmak istiyorum onunla. Etrafım düşmanla çevrili. Senden başkasının yüzünde dostluk izine rastlamıyorum. Ne olur bana bu iyiliği yap."
"İyi ama kızım, seni köy yerine salarlar mı?"
Bu da vardı, ama bir kolayını bulurdu. Babasına tek bir kere tebessüm etse herşey yaptırırdı. Son günlerde araları düzelir gibiydi.
"Ben hallederim, merak etme," dedi. "Sen Hamdi Ağamla buluştur beni."
Gülümsedi Halime Hala, elini tuttu.
"Gel daha zorlusunu yapalım şu işin kızım."
"Nasıl?"
"Kerami oğlumla görüş, sana tafsilatıyla anlatsın."
Genç kızın bakışlarında tereddüt görünce üstelemedi:
"Yok, olmaz," dedi. "Kerami dağda, senin için inecek değil ya, en iyisi Hamdi ile görüştüreyim."
Halime Halanın tereddüt sandığı noktalar hicap noktalarıydı. Genç kız Kerami'nin ismi her geçtikte pembeleşiyordu. Mahiyetini kendisi de anlayabilmiş değildi ve bazan yadırgıyordu bunu.
"Şey halam," dedi, "gerçekten onunla görüştürebilir misin?"
"Hamdi ile mi, elbette ya."
"Efe ile demek istedim."
Halime Hala şaşkın şaşkın:
"Al! Bir lâf ettim diye. Dur kızım dur hele. İyice baksana yü-

züme, baksana a canım! Bu yanaklarmdaki allık ne böyle? Ellerin niçin titriyor?"
Tatlı tatlı güldü.
"Anladım, geç kaldım, ama yine anladım."
Sarıldı boynuna:
"Kızıım," diye uzattı. "Kınalı, nazlı kızım. Dağ arslanı kafese girmez, sen kafes kuşusun. Söyle bana, sen Kerami'yi şimdiye kadar hiç görmüş müsün?"
Genç kız başını önüne indirdi.
"Birkaç dakika," dedi. "Uzaktan."
"Bilirim ben, neler de neler bilirim. Sevgi bağı Tiflis'ten Maçin'e uzanır, uzak dediğin olsa olsa birkaç metre."
"Evet Halime Hala, evet evet, birkaç metre, kapı eşiği ile avlu arasındaki mesafe."
Halime Hala keder yükünü atmış gibiydi. Neşe bulutlarının orta yerinde uçuyordu şimdi. El çırptı:
"Görüştüreceğim elbet, mutlaka görüştüreceğim. Evinde ku-

zu kuzu otur, haber getirmemi bekle."
Birden duraksadı. Meryem telâşla sordu:
"Birşey mi var?"
"Baban," diye fısıldadı. "Bütün köy nefretle bilenmiş babana. Kerami de galiba."
"Davut Ağanın kızıyla konuşmak istemez, öyle ya."
"Yoo, onu demedim. İster, isteyecektir. Senin sözün edilmiş dağda. Kerami oğlumla Tekgöz arasında."
"Ne demiş? Aman halam..."
Halime Hala bakışlarıyla genç kızı azarladı:
"Kuş kadar aklım var, onu da sen karıştırma. Sıraylan. Yalnız Kerami hizmet ehlidir. Kendini vatanına adamıştır. Evleneceği kızın yurduna karşı bigâne kalmasına tahammül edemez. Edemez ya pırlanta kalbli kızım, edemez."

Meryem fırladı, kalktı:
"Evlenmekten söz eden kim? Ben Kerami ile görüşmeyi vatanıma hizmet yollarını aramak için isterim. Gâvur evimin içinde, babam bir başka âlem. Ne yapabilirim, nasıl faydalı olabilirim? Ellerim kollarım bağlı, sadece senden gelecek haberlerle sevinmek, yahut üzülmek beni bunaltıyor. Kendimi güçlü hissediyorum. Aydm'da efelerle birlikte savaşan kadınlardan neyim eksik? Belime bir tabanca, boynuma bir fişeklik, ver elini hür dağlar. Herşeyi göze alabilirim. Böyle atıl durmak yakıyor içimi. Her gün birkaç kere ölüyorum."
Halime Hala dikkatle izliyordu genç kızı. Görevle gelmişti. Kerami öğrenmek istiyordu Meryem'in asıl niyetini. Gerçekten dindar, gerçekten vatansever miydi? Yoksa gönül eğlendirmek için mi vatanseverlik oynuyordu? Tekgöz Hamdi ile haber salmış. Halime Haladan bunu katiyetle öğrenmesini istemişti.
Artık yaşlı kadında hiç bir tereddüt izi yoktu. Meryem'in samimi olduğuna inanıyordu. Yüzde yüz inanıyordu.
Birden ellerini yakaladı. Yüzüne, gözüne sürdü.
"Benim kızım, fidan boylum, baban ruhunu satmış, ananı bilmiyorum, bırakıp kaçtığına göre iyi anne değilmiş. Fakat sen nereden doldurdun içini? İyi ki çekmedin onlara, iyi ki. Cevherini korudun. Ellerine sağlık. Getireceğim haberi bekle. Yarın gece veya öbür gece. Aman dikkat. Uçan kuşun haberi olmamalı."
Gözlerinin kapak içlerinde yaş damlaları parladı:
"Güven bana anam," dedi. "Bana güven, öz kızınmışım gibi."
"Güveniyorum. Kendim kadar, kendimden de çok. Güvenmesem yapar mıydım? Koçumun hayatını tehlikeye sokar mıydım?"
Ürperdi genç kız:
"Tehlike mi, ne tehlikesi hala?"

"Saf kızım, gül kızım."

Saçlarını okşadı.
"Masum kızım, Kerami'nin köye geleceğini düşmanlar öğrense bir taburla karşılarlar onu. Kan revan içinde korlar. Dilim dilim doğrarlar da, kanmayıp etini bile yerler belki."
Meryem, duyduğu dehşet yüzünden geriledi.
"Allah silsin," diye inledi.
Kafasını toplamaya çalıştı. Düşündü biraz.
"Öyleyse kalsın hala," dedi. "Bu tehlikeyi göze alamayız. Ya duyulursa. Ya bir taburla onu karşılayıp kan revan içine korlarsa. Ne yaparım ben, ne yaparız hala?"
"Hiç tasa çekme. Benimkisi söz gelimiydi. Kimin haberi olacak? Allah herşeyi duyan ve gören, kurban olduğum. Ondan başka bir sen, bir de ben. Ya sen konuşursun duyarlar, ya benim gıybet edeceğim tutar haberdar olurlar. Yemin ederim bugünkünden sonra yazmamı ağzıma bağlayıp gezeceğim. Yok öylesi iyi değil. Küçük bir çakıl taşı koyarım ağzıma, söyleyecek gibi olursam yeminimi hatırlayayım diye. Senin de kimseye bir şey anlatmayacağını biliyorum. Başka nasıl öğrenebilirler?"
"Gözetliyorlarsa?"
"Kerami avanak değildir. Kerami uçan kuştan haber alır. Derviş midir, ermiş midir sonra, verecek cevabım yok. Ama bu böyle. Kendisini takip etsinler de haberdar olmasın, mümkün değil. Dimitri köpeği basmak istemişti de nasıl basılmıştı tersinden? Kerami oğlum esen yelden de haber alır. Tasa etme, hiç üzme kuşçuk yüreğini. Haberimi bekle. O zamana kadar benimle gezmek için babanı kandırmaya bak. Gelince elim boş dönmek istemem. Anlaştık mı kınalı kınalı kızım."
"Anlaştık güzel anam, haberini sabırsızlıkla bekleyeceğim."
Kapıya yöneldi yaşlı kadın. Döndü kucakladı:
"Allah'a emanet ol güzel yavrum, büyük Rabbime."

"Allah'a emanet ol Halime Halam, yüreklerimizdeki acıyı dindirecek olan yüce Allah'ıma."
Merdiven trabzanlarma tutunaraktan aşağı indi. Aldı süpürgeyi eline, önce ıslattı. Davut Ağanın tavsiyesiydi süpürge ıslatmak, böyle yaparsaymış toz kalkmazmış.
Masanın başında yüzbaşı ile sohbete dalmıştı Davut Ağa. Yaşlı kadın onu görünce her zaman yaptığı gibi ince bir tükürük attı süpürgeye.
"Defolsa gitse ya," diye söylendi. "Kızı bıraksa, kendisi cehennem olsa ya, iiit! Lenger başlıklı domuuz!"
Halime Hala da fötr şapkaya "lenger" diyordu, bütün köylü gibi.
"Lenger başlıklı domuuuz! Çekse gitse ya!"
Sesini duydu:
"Halime Hala, bizim sofu kız nasıl? Uçacağa benzer mi?"
Halime Hala için için güldü. Belini doğrulttu.
"Yakındır uçması," dedi. "Ya sen kaçmaya hazır mısın?"

Biraz alçak sesle sordu ya mutlaka duymuştu Davut Ağa. Yoksa sararmazdı. Bir gün kaçmak zorunda kalabileceğini düşünüyor olmalıydı.
"İyi ettim," dedi kendi kendine. "Biraz da onun yüreği korkuyla çarpsın, şeytan çarpasıca..."
İki saat sonra işi bitince köye geldi. Doğru Tekgöz Hamdinin evine indi. Olanı biteni anlatırken uçan bir genç kız kadar neşe doluydu.

ONÎKÎNCİ BÖLÜM

Binbaşı İzzet Bey, karanlığın içindeki bakışlarını çekti, aldı. Pencerenin önünden ayrıldı. Gitti, Tekgöz Hamdi ile Kerami Efenin yan yana oturdukları kanapenin karşısındaki sandalyeye ilişti.
"Yorgun bir milletiz dostlarım," diye devam etti konuşmasına. "Sürekli savaşlarda yıprandık. Bu işgal, doğrultmaya çalıştığımız belimize karabasan gibi çöreklendi, daha beter eğdi. Buna rağmen başımız dik, yüreğimiz pek, itilâf devletleri bu topraklar üstünde sürekli hâkimiyet kuramayacaklar. Yorgunuz, doğru, ama ümitsiz değiliz. Yine bu topraklarda bu millet hükümran olacak. Başka türlüsü mümkün değil. Millet toparlanıyor, birlikte zulme karşı ayaklanıyor. Kuvvetler birleşerek büyüyor. Şimdiye kadar hep hezimet haberleri duyardık, artık arada bir de olsa zafer müjdeleri geliyor."
Tekgöz Hamdi'nin karısı bir tas ayranla içeri girmişti. Tası Binbaşı İzzet Beye uzattı:
"Ananın ak sütü gibi oğul, iç helâl hoş olsun. Kuvvetine kuvvet katsın. Bir serinle, yine konuşursun."

"Sağol ana," dedi Binbaşı gülümseyerek. Ayran tasını başına dikti, içindeki yangını söndürmek istercesine sonuna kadar içti.
Geri uzattı tası, bıyıklarını elinin tersiyle sildi:
"Sağol," dedi tekrar. "Ellerin dert görmesin. Ayran çok nefisti."
Tekgöz Hamdi'ye gülümsedi:
"Anamın kıymetini bil Hamdi Ağa, böyle ayran çıkarmak benim diyen kadınların bile harcı değil."
Hamdi Ağa, karısının az evvel çıktığı kapıya kaçamak bir göz attı.
"Söz aramızda beyim, ama dırdırcının biridir."
Gülüştüler.
Kısa bir sessizlik oldu. Yatsı ezanını duydular. Hafız Murat davudi sesiyle yalnız Tekgöz Hamdi'nin evindeki sessizliği değil, köydeki ölüm sükûtunu da yırttı. Saygıyla toparlandılar.
"Azizallah Celleşanühü," diye mırıldandılar.
Sonuna kadar dinlediler. Kerami Efe,
"Bu ses susmamak," dedi, daha çok kendi kendine konuşur gibi. "Minarelerimize çan takılmamak."

Binbaşı İzzet Beye çevirdi bakışlarını:

"Bir şey duydum binbaşım, Yunan makamları ezanı Türkçe okutalım diye müftü efendiyi tazyik ederlermiş. Bu ne cüret! Bu ne korkunç şey! Cinayet! İbadetteki ilahî süruru ve huzuru bozmaya müteveccih bir cinayet."

Binbaşı acı yemiş gibi yüzünü ekşitti:

"Maalesef bizden destekçi de bulmuşlar. Yedi kıtaya boy salmış İslâm kardeşliğini yetersiz bulup ırkçılık esasına dayanan bir Türkçülüğü icad ettiler. İbadetlerin Türkçe yapılması yolunda teşebbüsleri var. Bunlar dilimizin Kur'an harfleriyle yeterin-

ce yazılamadığını iddia ediyorlar. Kur'ân harflerini bırakıp Lâtin harfleriyle yazıp okumamızı istiyorlar. İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar da aynı akımı körüklüyor."

Başını iki yana salladı, ellerini çaresizlikle açtı:

"Anlamıyorum. Biz dağlarda ölüm-kalım savaşı verirken bir kısım zevat oturmuş, olmadık hesaplar yapıyor. Yunanlıların Megalo İdea emeli ülkenin temellerine kazma sallıyor, umurlarında değil."

Tekgöz Hamdi:

"Kusura kalma beyim, ne emeli buyurdunuz, anlayamadım."

"Megalo İdea, dedim."

"Yine anlayamadım beyim. Afedersiniz, serde cekalet gırtlağı geçmiş."

"Estağfurullah," dedi Binbaşı. "Megalo-İdea demek, eski Bizans topraklarında bir Yunan devleti kurma ideali demektir. Hattâ daha geniş: Doğu Roma İmparatorluğunun ihyası."

"Ya! Venizelos'un itleri bunun için burda demek. İslambol'u alıp Bizans'ı kuracaklar. Akıllarına turp suyu böylelerinin. Devletlerinin daha düne kadar bir Osmanlı sancağı unutmuş gibidirler. Hatırlatmak boynumuza borç."

Kandil ışığı yegâne gözünün içinde oynaşıyordu. Bıyıkları dikleşmiş, ker biri sanki bir Yunan askerini boğmak için kementleşmişti.

"Mücadeleyi fikir plânında da yürütmek gerek," dedi Binbaşı. "Bu yüzden Yunanlıların Megalo İdea plânlarını elde etmeye muktacız. Bir ahmaklık ettiler, onu Atina'daki kasada tutacaklarına, askerlerine, subaylarına moral olması için galiba, eski Bizans bayrağıyla birlikte buraya getirdiler. Burnumuzun dibinde şimdi. İstikbaratımıza göre Davut Ağanm evinde saklanıyor. Bir ele geçirirsek, Yunanistan itilaf devletlerinin desteğini kay-

bedecektir. Onları şimdiye kadar Türkiye'yi istilâ emeli taşımadığına inandırmış Venizelos. Bu oyunu bozabiliriz. Murahhaslarımız yakında Londra'ya gidecek. Ellerinde böyle bir dokümanın bulunması çok iyi neticeler doğurabilir. Yunanistan, İtilâf devletlerinin desteğinden mahrum kalırsa bizim kuvvetle baş edemez, def olur gider, yahut bu topraklarda boğulur. Ken-

di bileceği artık."
Saatini çıkarıp baktı.
"Hafız Murat yatsıyı kıldıktan sonra gelecekti, değil mi Hamdi Ağa, neredeyse gelir."
Saati yelek cebine yerleştirdi.
"Fakat Davut Ağanın kızından bir haber yok. Nerede kaldılar acaba? Halime hala başaramamış belki de."
"Mutlaka gelecek," diye teminat verdi Hamdi Ağa. "Kız vatana hizmette vazife almak için tutuşuyor, Ne yapar yapar, babasından izin koparır."
"Ya Yunanlılar mani olurlarsa?"
Kerami'ye baktılar. Genç adam haklıydı Karakoldakiler şüphelenebilirlerdi. O takdirde başka bir yol denemek gerekecekti.
Binbaşı İzzet Bey, bu yolu tek kelime içinde çizdi:
"Saldırırız!"
Bir sessizlik daha oldu. Avludan köpek havlamaları geldi. Üç adam aynı anda doğruldular. Binbaşı ile Kerami'nin elleri tabancalarına giderken Tekgöz Hamdi kapıya yürüdü.
"Hamdi Ağa."
Tekgöz Hamdi'nin gergin yüzü birden yumuşadı. Tetikte bekleyen arkaşlarına,
"Hafız Murat," dedi. Kapıyı açtı.
"Gel bakalım Hafız, ezanın içimizi burdu, bir yanık okudun ki."

"Neylersin," dedi Hafız Murat. "İçimizin yangını sesimize vuruyor."
Selâm verdi, önce Binbaşıyı, ardından kerami'yi kucakladı. Geçti, oturdu yanlarına.
Haber sordu, kendi duyduklarını nakletti. Sonra zindanda bulunduğu günleri anlattı.
"Tek şey istediler benden, sarığı çıkarıp şapka giymemi. Etmediklerini komadılar bunun için. Sank düşmanlığı heriflerde o hale gelmiş ki, sanki teey Atina'dan bunun için kalkıp gelmişler. Bunca canı bunun için vermişler, bunun için almışlar. General odasına aldı beni. Bir saat nutuk çekti. Şapkanın medeniyet olduğunu, giymeyi kabul edersek sür'atle kalkınacağımızı söyledi, durdu. Dedim ki: Kalkınma kafayı çalıştırmakla olur, şunu bunu kafaya geçirmekle değil. Yobaz, diye bağırdı alı al, moru mor; zindana attırdı tekrar. Paranın yüzü sıcak gelmese beni bırakacakları yoktu."
Binbaşıya sokuldu.
"Binbaşım, işkence gördüm. Belden yukarımı soyup çıpiak vücudumda sigara söndürdüler. Cerahat tuttu yaralarım. Ama şimdi hepsi tedavi oldu. Sigara yanıkları da, kırbaç izleri de silindi çok şükür de, yalnız silinmeyen..."
Elini kalbine bastırdı:
"Her hatırlayışta şuramı sızım sızım sızlatan bir yara var. Söz yarası. General, tekliflerini kabul etmediğimi duyunca kızgın-

lıkla şöyle bağırmıştı: Bu savaşı kazansanız da kaybetmiş sayılırsınız, çünkü sizi büyüten geçmişi yok edeceğiz."
 Bakışları yalvarıyordu Binbaşıya, sesi iyiden iyiye titremeye başlamıştı:
 "Binbaşı, söyleyiniz, bu konuda bir bildiğiniz var mı? Generalin dediği doğru mu? Silâhla kazansak dahi ruhen kaybedecek miyiz?"

 Binbaşı tedirginlikle kımıldadı. Aslında bu soruyu zaman zaman kendi kendine de sorardı. Bazı belirtiler görüyor, kulağına bazı haberler çalınıyordu. Fakat buradakileri telâşa düşürmenin âlemi yoktu. Önce yurt toprakları kurtarılmalıydı.
 "Yok öyle şey," dedi.
 Doğru mu, yanlış mı söylediğini kendisi de kestiremiyordu. Zaten sesi pek inandırıcı olmamıştı. Hafız Murat'ın istediği ölçüde kesin değildi cevap. Başını indirdi. Tam o sırada kapı vuruldu.
 Fırladılar. Tekgöz Hamdi yine kapıya seğirtti.
 "Kimsiniz?" diye fısıldadı.
 "Benim," dedi bir kadın sesi.
 Tekgöz Hamdi'nin aklı Hafız Murat'ın sorusunda çakılı kalmıştı. Sesin sahibini bulup çıkaramadı bir anda:
 "Sen kimsin?" diye sordu tekrar.
 Gelen cevap kızgındı:
 "Allah'ın cezası kör belâ, aç şu kapıyı, kırdırma bana. Aç ki bak..."
 Hamdi keyifli bir kahkaha salıverdi. Çekti kapı kolunu. Halime Haladan önce sesi içeri daldı. Fırtına gibi hem de:
 "Adam olmuş. Halime Halasının sesini tanımazdan gelir. Çekil, dinelme kapı ağzında. Gül kızım var yanımda."
 Hamdi, odadakilere müsbet bir baş işareti yaptı. Halime Halanın arkasındaki zarif, ince silueti farketmişti. Kerami, yüzünün kızarıklığını göstermemek için başını indirdi. İzzet Bey hafiften tebessüm etti.
 Meryem'in peçesi inikti. Benekli ipek bir çarşaf vardı sırtında.
 "Hoş geldin kızım," dedi Tekgöz Hamdi.
 Meryem başını hafifçe indirdi yalnız, karşılık vermedi.

 Halime Hala, kendini Kerami'ye doğru attı.
 "Ah benim şahin oğlum, tosunum. Gözlerime ışık geldi, içim bir şenleniş şenlendi. Sürüm sürüm ettin gâvurcukları, duyunca yüreğime kaşık kaşık yağ aktı."
 Duraladı birden:
 "Ama sonra... Aydm'a tekrar girince düşan, o Venizelos'un itleri girince tekrar. Ciğerim yerinden koptu sandıydım oğul. Koptu da ağzımdan gelecek sandıydım. Anacığınla ağlaştık. Kerami oğlumuzla onun gibi babayiğitler yine kurtarır dedik, teselli aradık kendimize."

Yakasına asıldı, sarstı Kerami'yi:
"Kurtaracaksın. Sütümü emzirdiydim sana. Anacığın ölüm döşeğine düşmüştü, hastaydı o sıra. Bir ay emzirdim. Yarı anan oldum. Helâl etmem. Anan da helâl etmez."
Vurdu döşemeye ayağını. Dom dom diye sesler çıkt, dom dom.
"Nah bu döşemenin altında toprak var. Vatan toprağı var. Kurtaracaksın."
Gözleri Binbaşı İzzet Beye takıldı.
"Sen de," dedi emredercesine. "Bu köylükten değilsin, yoksa bulur çıkarırdım kim olduğunu. Kim olursan ol, gâvuru topraklarımızdan atın, el beraberliğiyle sarılın silaha, kurşununuz bitince kininizi doldurun namluya, basın tetiği, basın!"
Yorulmuş gibi çöktü sandalyeye. Ellerini yanaklarına dayadı.
"Kınalı kızımı getirdim. Tekgözlü uğursuz, kapı aralığından kim olduğumu soracağına kınalı kızıma sandalye koştursana."
Tekgöz Hamdi gülüyordu. Alışıktı Halime Halanın konuşma tarzına, en sitemkâr tavırlarında bile derin bir sevginin izleri bulunurdu, bilirdi. Anasının kardeşiydi. Teyzesi oluyordu, ama herkes gibi "hala" demeye alışmıştı.

Meryem'in yanına taşıdığı sandalyelerden birini.
"Çök kızım/' dedi. "Halime Halam haklı, sevinçten elim ayağıma dolandı. Varayım kocakarıya ayran getirmesini söyleyeyim. Siz konuşa durun."
Karısıyla kapıda karşılaştı. Mutfak kısmında uyukluyordu. Sesleri duyunca uyanmış, merak etmişti.
"Güzel kızım gelmiş," diye mırıldandı.
Koştu, kucakladı Meryem'i. Peçesini kaldırdı hafiften, yanağını öptü.
"Pek de güzelmişsin yavrucuğum," diye fısıldadı. "Pek de güzel maşallah!"
İçten karşılanma, genç kızı eritiyordu. Babasının neler yaptığını bildikleri halde kendisini bağırlarına basıyorlardı. Hallerinde tavırlarında nokta kadar yadırgayış yoktu. Minnetle yaşlı kadının elini avuçladı, dudaklarına götürdü, oradan alnına koydu:
"Sağolun," dedi, duygu yüklü bir sesle. "Bana kuvvet verdiniz."
"Otur kızım, rahatına bak. Asıl sen bize kuvvet veriyorsun. Dikenlikler ortasında güller de yetişirmiş. Bunu bilmek ne iyi. Şimdi gidip soğuk ayran getireyim hepinize. Halime Hala da susamıştır."
"Evet, ya," dedi Halime Hala. "Geçmişlerine rahmet. Getir kızım, getir güzel gelinim, senin ayranın bir başka türlü serinletiyor."
Herkes oturdu. Kısa bir sessizlik kapladı etrafı. Çok kısa. Hemen ardından Binbaşı İzzet Beyin sesi duyuldu. Genç kıza hitap

ediyor, fakat ona bakmıyordu:
"Meryem Hanım, duygularınızı biliyoruz. Vatanınızı, en az bizim kadar seviyorsunuz. Fakat bizden çok, çok daha muzta-

ripsiniz. Çünkü bizler kurtuluş mücadelesinde vazife almanın rahatlatıcı duygusuyla dertlerimizi hafifletebiliyoruz. Oysa hiç bir şey yapamamanın korkunç azabı var içinizde. İşte bir fırsat çıktı. Hizmet sırası size geldi."
Genç kız istekle atıldı:
"Ne lazımsa yapmaya çalışacağım. Siz yeter ki söyleyiniz."
Binbaşı biraz bekledi. Ak karışmış bıyıklarında dolaştırdı parmaklarını.
"Evinizde bir plân saklıyorlar. Nerede nasıl bilmiyorum, fakat evinizde sakladıklarından eminim."
"Bir plan..."
Hafızası gerilere kaydı. Yüzbaşı Alfredos'un geldiği günü hatırladı. Olanları zihninden bir kere daha geçirdi.
Tentenesiz bir askeri jeep. Arka sırada iki silahlı askerin ortasında oturan yüzbaşı Alfredos. Kısa ismiyle Fred. Kucağında kapağı yuvarlak büyükçe bir çekmece.
"Anlıyorum," diye mırıldandı.
Ses o kadar hafif çıkmıştı ki biraz açık oturan Binbaşı, genç kızın ne söylediğini anlayamamıştı.
"Efendim?" dedi sorgu dolu.
"Bir yüzbaşı gelmişti," diye konuştu Meryem. "Kucağında bir çekmece taşıyordu. Bir ay kadar önce. Babamin evinde kalıyor."
"Babamın evi" diyordu. Ev kendisinin olmaktan o derece uzaktı ki.
"Yüzbaşı hâlâ babanızın evinde mi kalıyor?" diye sordu Binbaşı.
Genç kız gözlerini indirmekle yetindi. Sonra yüzünün peçeli olduğunu hatırlayarak,
"Evet," dedi.

"Demek plân babanızın evinde, istihbaratımız yanılmamış. Güzel. O plânı ele geçirmek istiyoruz Meryem Hanım. Bizim için çok mühim. Yurdumuzun kurtuluşu buna bağlı demeyeceğim, ama kurtuluşta büyük yeri olduğunu söyleyebilirim."
Binbaşının sesi hafiften boğuklaştı:
"Şüphesiz Yüzbaşı ve diğerleriyle babanızın arası çok iyidir. Fakat ondan yardım göreceğimiz ümidini besleyecek kadar hayalperest değilim. Meryem Hanım, bunu sizden istiyoruz. Ancak tehlikesi büyük bir iş olduğunu da peşinen hatırlatayım. Gerçi karakola saldırıp plânı elde etmemiz imkân dahilinde. Köyü, köylüyü düşünüyoruz. Böyle bir yola başvurmak feci sonuçlar doğurabilir. Son çaredir bu. Başka türlü elde edemeyeceğimizi anlarsak bu tehlikeyi de göze alacağız."
Meryem kararını çoktan vermiş bulunuyordu. İstenen herşeyi

göz kırpmadan yapmaya hazırdı.
"Nasıl davranmam gerektiğini söyleyiniz lütfen."
Saygılı bir sükût oldu. Kerami belli etmeden genç kızdan yana baktı. Meryem de ona bakıyordu. Gözleri çakışınca yine yüzünde peçe olduğunu unutarak bakışlarını yere çevirdi. Fakat Kerami bakmaya devam etti. İpek kafesin ardındaki gözlerin nereye baktığını bilmediğinden cesaretle uzun uzun baktı.
Binbaşı tekrar konuşmaya başlamıştı. Fakat Kerami sözlerin çoğunu anlamadan dinliyordu. İçinde vatan sevgisinin kol attığı yerlerde yeni yeni filizlenmeler vardı. Yaban duygularla kirlenmemiş tertemiz, yepyeni bir sevgi doğuyordu.
Binbaşı anlattı anlattı.
Arada bir Hafız Murat söze karıştı.
Bazan Tekgöz Hamdi bir şey söyledi.
Kerami hep sustu, hep dinledi.
Sonra konuşmalar bitti.

Genç kız Halime Hala ile birlikte evine yollandı.
Binbaşı saatma bir göz attı:
"Uvvv," dedi. "Geceyarısı olmuş."
Kerami yeni yeni kendine geliyordu.
"O kadar oldu ha!"
Hafız Murat:
"O babanın kızı demez insan, kolay yanılmam ben, bu kız gerçekten vatanını seviyor, dinine gerçekten de bağlı. Dinî konularda sorduğu soruları duydun ya Kerami Efe, ne incelik. Haniyse takva üzere gidiyor."
"Evet," demekle yetindi Kerami.
Yatsı namazını kıldılar. Evin etrafına yerleştirdikleri adamlarını alarak vurdular dağ yoluna.
Ümit ben ben içlerine beneklemişti. Hele Kerami, vatanı kurtulmuş kadar seviniyordu.
Karanlıklara gülümsedi durdu.

ONUÇUNCU BOLUM

Şeydi Ali, ahlaya ıhlaya Kerami'nin yanma çöktü. Binbaşı İzzet Beyi elini kaldırarak selâmladı.
"Tekgöz Hamdi hasta," dedi nefes nefese. "Gelemedi. Beni gönderdi."
Elni koynuna soktu, terden yer yer ıslanmış zarfı Kerami'ye uzattı:
"Bunu verdi. Sana getirmem için. Ahmet Gazinin, Hüseyin Ustanın, Hafız Murat'ın, Süleyman Dayının selâmları var, duaları var. Yiğidim, bilir misin tek ümidimiz sensin."
"Tek ümidimiz Allah," dedi Kerami, "Onun hudutsuz kudreti. Dilerse vatanımızı tekrar bağışlar. Dilerse eski gücümüze kavuşturur bizi. Biz bu yolda gayretteyiz. Fiilî dua ediyoruz bir bakıma. Öyle değil mi binbaşım?"

Binbaşı tasdik makamında başını salladı.

Şeydi Ali:

"Amenna, dil sürçmesi işte, evvelallah, sonra siz serdengeçtiler. Biz kocadık yiğen, kesseler seslenceğimiz yok. Gençler-

den bir şeyler bekliyoruz. Beklemek de hakkımız. Bugünler için yetiştirdik sizi."

Uzun uzun İzmir tarafına baktı, tekrarladı:

"Bugünler için."

Kerami zarfı yırtmış mektubu okuyordu. Birden gözleri parladı. Acele ile bitirdi hepsini. Sonra tekrar baştan başlayıp bir daha okudu.

Meryem'in imzası vardı altında. Harfler yan yana intizamla dizilmişlerdi. Kadınca bir titizlik seziliyordu.

"Bu gece evin dere tarafındaki arka kapısını açık bulacaksınız. Tam geceyarısı mutfakta olacağım. Arka kapı mutfağa açılır. Çekmecenin yerini biliyorum. Buradaki askerlerden biriyle anlaştım. Selânikli bir Yahudi. Parayla satın aldım onu. Gece mutlaka gelin."

Mektup hiç kimseye hitaben yazılmamıştı. Ama Kerami, kendisi için yazılmış gibi bir his duyuyordu. Satırların arasında sevgiden bir sır bulmuştu sanki. Beşinci defa okurken Binbaşı,

"Mahrem mi Kerami Efe?" diye sordu şakayla karışık. Suçüstü yakalanmış çocuk gibi kızardı. Mektubu Binbaşıya verdi.

"Müjde efendim," dedi. "Baştan aşağı müjde."

Binbaşı İzzet Bey okumayı bitirince kalktı. Kerami'ye:

"Gelsene biraz."

Gittiler, bir çıkıntının üstüne yan yana oturdular. Binbaşı,

"Sen gideceksin Kerami Efe," dedi. "Bir rica bu. Sana emir vermeye yetkim olmadığını biliyorum."

"Rica ederim binbaşım, emir verseniz de olur. Kendi dinimden, kendi soyumdan, üstelik vatanımın kurtulması için herkesten emir alırım. Boş azamet peşinde olmadığımı bilirsiniz binbaşım. Bu iş bana düşüyorsa seve seve yaparım."

"Birkaç kişi alırsın yanma. Dere kıyısında seni beklerler. Herşeyi bitirdikten sonra şayet görülürsen korurlar seni. Bitirmeden yakalanırsan ne yapman lazımsa onu yap. Ben öğretecek değilim."

"Anladım binbaşım. Akşam namazından hemen sonra yola düşsem iyi olacak. Ancak varırım."

"Senin bileceğin."

Mektubu gösterdi.

"Arka tarafta nöbetçi bulunsa yazardı. Fakat yine de tedbirde kusur etme. Gerekirse öldürmek, gerekirse ölmek için silâhını hazır bulundur."

Yanma sadece üç kişi aldı Kerami. Akşamı kılar kılmaz yola çıktılar. Ve tam geceyarısı dereyi geçip Davut Ağanın evine

yaklaştılar.
Ev karanlıktı. Yalnız bir penceresinde ışık yanıyordu. Mutfak olacaktı burası. Kerami bir karınca kadar sessiz ışığa sokuldu.
Tabancası kuşağında hazır duruyordu. Ufak tefek tehlikeler için kullanmaya hiç niyetli değildi. Silâh sesinden kopacak gürültü bütün karakolu ayaklandırabilirdi. Bıçak en iyisiydi böyle zamanlarda. Sessiz sedasız iş görmek için bire birdi. Sağ elinde sıkı sıkıya tutuyordu onu.
Birden konuşmalar duyunca kendini çalıların arkasına doğru attı. Tam vaktinde davranmıştı. Silâhlı iki Yunan askeri geçti önden. Biri mutfağa doğru bir göz attı. Arkadaşına Yunanca bir şeyler fısıldadı. İhtiras dolu güldüler. Kerami dudaklarını ısırdı.
"Venizelos'un itleri," diye geçirdi içinden. Pencereye yanaştı. Camı tıkırdattı.
Perde aralanınca Meryem'in yüzünü gördü. Leylâ'yı görünce Mecnun'un neler hisettiğini bilmiyordu, ama mutlaka düşüp bayılması gerektiğini tahmin ediyordu. Kendisine nasıl aynı şey

olmamıştı hayret! Belki onu ayakta tutan, çekmeceyi ele geçirme duygusuydu.
Meryem alelacele peçesini indirmişti. Kapıyı araladı.
"Giriniz," diye fısıldadı.
Sesi belirli şekilde titriyordu. Ya korkuyordu veya çok heyecanlıydı. Kerami genç kıza hak verdi. İçinde bulundukları durum heyecanlanmak ve korkmak için yeter sebepti.
"Çekmece nerede?" diye sordu girer girmez.
Genç kız önce kapıyı sürgüledi.
"Merak etme, yerini biliyorum ben."
Meryem'in sesi değildi. Kerami birden arkasına döndü. Halime Hala ile yüz yüze geldi. Vurmak için kalkan bıçağı utanarak saklamaya çalıştı.
Meryem, aynı anda gaz lâmbasını nefesledi. Mutfak koyu bir karanlığa yuvarlandı.
"Evi biliyorum," diye fısıldadı Halime Hala. "Seni ben götüreceğim. Gül kızımın başını yakmak istemem."
Meryem suçlu suçlu,
"Karışmaması için çok yalvardım, dinlemedi," dedi.
Halime Hala emreder gibi:
"Odana çık ve yat, müjdeyi ben getireceğim sana."
"Ne olur, ben de geleyim."
"Olmaz," diye itiraz etti Kerami. "Tartışmaya vaktimiz yok. Meryem Hanım lütfen odanıza çıkın. Halime Hala haklı, size daha çok ihtiyacımız olacak."
"Evi avucumun içi gibi bilirim," diye konuştu Halime Hala. "Meryem çekmecenin yerini öğrenmek için bir askeri kandırdı. Gerisi benim yapacağım. Yüzbaşı çekmece ile birlikte yatıyor. Başının ucundan ayırdığı yokmuş. O asker kapı önünde nöbetçi

bu gece. Asker denedi, bizimkilerin anahtarı uyuyor odaya, işte..."

Karanlıkta Kerami'nin elini bulup avucuna bir anahtar tutuşturdu.

"Şimdi ardım sıra gel. Meryem, gül kızım, biz gider gitmez odana çık. Herşey yolunda gidecek, merak etme."

"İnşallah öyle olur," diye temenni etti genç kız. "Dilerim öyle olur."

"Yürü," diye Kerami'yi kolundan çekti Halime Hala. "Ardım sıra yürü. Ayaklarının ucuna bas, sakın gürültü etme. Dip tarafta askerler yatıyor. Yanmdaki kapı ise teğmenin oda kapısı. Yüzbaşı nedense koridorun sonundaki odayı seçti. Daha emin diye olacak. Pencere hayli yüksek kalıyor orada."

"Konuşmasan," dedi Kerami.

Koridorun sonundaki kapıda bir kandil yanıyordu. Sofayı dolanır dolanmaz Kerami bunu gördü. Geri attı kendini:

"Allah kahretsin," dedi, "ışık."

Dikkatle etrafı dinledi. Merdivenlerden çok hafif ayak sesleri geliyordu. Meryem, odasına çıkıyor olacaktı. Başkası da olabilirdi. Bekledi.

İnce birkapı gıcırtısı duydu. Ve sonra derin bir sessizlik.

Başını hafiften uzatıp yüzbaşının oda kapısından yana baktı. Kandilin yanında bir askerin durduğunu gördü. Dişleri kenetlendi.

"Sen burada bekle," dedi yaşlı kadına. "Şu askerin icabına bakayım önce."

"Sakın," dedi Halime hala, kolundan çekti. "Bizden yanadır o. Işığı söndürecek şimdi."

Gerçekten de asker kandili üfledi. Yüzünde bir an uzayıp kısaldı gölgeler, sonra her taraf karardı.

"Askerin başına hafiften vuracaksın," dedi Halime Hala. "Öyle istiyor. Sonradan başının belâya girmemesi için."

Kerami,

"Anladım," dedi. Kapıya sokuldu.

"Şşşt, başıma vur önce."

Askerin sesiydi galiba. Kerami bunu memnuniyetle yapacaktı. Sol eliyle adamın başını buldu. Sağ elindeki bıçağı tersine çevirdi. Kabzasını oturttu askerin başına.

Asker yavaş yavaş yere yattı. Bayılmış olamazdı. Herhalde bu da oyunun bir sahnesiydi.

Anahtarı çıkardı. Önce kapıyı dinledi. İçerden muntazam solumalar geliyordu. Anahtarı kilide soktu. Çevirdi. Çekti, araladı kapıyı. İçeri süzüldü.

Durdu bir an. Kalbi şiddetle vuruyordu. Korkmadığmdan emindi gerçi, ama böyle gizli işlere alışık değildi. Heyecanlanı-

yordu.
Konsolun üstünde mum bitmek üzereydi. Yüzbaşının yüzü
terlemişti. Kerami sessiz birkaç adım atarak karyolaya sokuldu.
Tekrar durdu. Aradığını bulamamıştı. Karyolanın duvar kısmı-
na doğru eğilince kapağı kubbeli çekmeceyi gördü. Kalbi daha
hızlı vurmaya başladı. Hayatında bu kadar heyecanlandığını
hiç hatırlamıyordu. Bir bölük Yunan askeriyle vuruşmak zorun-
da kalsa umursamazdı, fakat burada heyecanını önleyemiyor-
du. Hareketlerini kontrol etmeliydi. Tedbirsizce atılacak küçük
bir adım herşeyi berbat edebilirdi.
"Toparlanmam gerek" dedi kendi kendine. "Toy kızanlar gibi
hata yapmamalıyım. İşte çekmece. Buna ihtiyacımız var. Alma-
lıyım onu."
Uzandı. Fakat dizi, yüzbaşının karyoladan sarkan koluna
değdi. Adam tilki uykusuna yatmış olacaktı. Önce ağzını şap-

lattı, sonra gözlerini açtı. Başucunda dikilen gölgeyi farkedince
de elini yastık altına kaydırdı.
"Sakın," dedi Kerami. "Öyle bir delilik edeyim deme. Biter-
sin."
Bıçağını gırtlağına değdirdi. Adam, Kerami'nin söyledikle-
rinden bir şey anlamamıştı, ama bıçağın gırtlağını acıtması an-
laşılmayacak gibi değildi. Elini çekti.
"Aferin. Uyanmasan daha iyi olacaktı ya, uyanmış bulundun.
Birlikte gitmemiz gerekecek. Kalk bakalım."
Yorganı üstünden sıyırdı. Tabancasını çekti. Korku vermekte
bıçaktan daha üstündü tabanca. Daha da emindi. Yüzbaşı kaç-
maya filân teşebbüs ederse zımbalaması gerekecekti.
Çekmeceyi kucağına koydu yüzbaşının:
"Bundan ayrılmak istemeyeceğini söylemişlerdi, haklıymış-
lar. Hadi yürü bakalım."
Tabancasının namlusuyla "kalk" işareti yaptı. Adam yavaşça
doğruldu. Gözlerinde engin bir korkunun bütün belirtileri oku-
nuyordu. Yüzü daha beter terlemişti.
Kendi dilinden bir şeyler söyledi, ama Kerami silâhını sağa,
sola sallayarak susmasını ihtar etti. İtti arkasından. Birlikte oda-
dan dışarı çıktılar.
Halime Hala rahat bir nefes bıraktı:
"Bu yana," dedi.
Kerami tabancayı yüzbaşının belinden eksik etmiyordu. Hali-
me Halayı takip ederek mutfağa girdi. Oradan sessizce dışarı
süzüldü.
Yağdan kıl çeker gibi halletmişti işi. Derenin karşı kıyısında
bekleyen arkadaşlarına katıldı az sonra.
"Hemen dönelim," dedi arkadaşlarına.

Atma atladı. Davut Ağanın evinde hâlâ derin bir sessizlik hü-
küm sürüyordu. Hiç bir şey farkedilmemişti daha. Herhalde kı-

yametin kopması için sabahın açması gerekiyordu.
Uzun uzun eve baktı. Pencerelerin birinde ışık gördü. İnce bir siluet farketti, camın ardında. Sonra iki oldu siluetler. Lâmbanın, birinin selâmlar gibi sağa sola sallandığını farketti. Meryem ile Halime Hala olmalıydılar. Kerami iki elini birden kaldırdı. Görmediklerini bildiği halde havada salladı.
"Allahaısmarladık, vatansever kız."

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İzmir'den Seyitköy'e beşyüz asker getirildi. Evlere, tarlalara dağıldılar. Köylüyü köy meydanına sürdüler.
Birkaç kişi müstesna, ekseriyet, niçin toplandıklarını bilmiyordu. Bağırıp, çağırıyor, durumu protesto ediyorlardı.
Askerlere bakışları kin doluydu. Fakat kara bir yılan gibi uzanmış makineli tüfek namluları ürkütüyordu. Yoksa çoktan gırtlaklarına dalarlardı.
Bekledikçe sinirler geriliyor, birbirini tutmaz söylentiler yayılıyordu.
"Kurşuna dizeceklermiş bizi."
"Evlerimizi ateşe vereceklermiş."
"Canlı canlı gömeceklermiş toprağa."
Tekgöz Hamdi ile Hafız Murat, öbürlerinin aksine oldukça sakindiler. Bazan aralarında alçak sesle konuşuyorlar, Yunan askerlerine göstermemeye çalışarak birbirlerine göz kırpıyorlardı.
"Adamların eteği tutuştu," dedi Tekgöz Hamdi.

"Öyle görünüyor. Allah vere de katliama kalkışmasalar. Medreseyi kordon altına aldılar. Otuz öğrenci var içerde. Aralarında kalmama izin vermediler. Çocuklara korkmamalarını söyledim, ama tiril tiril titriyorlardı zavallıcıklar. Onlara bir şey yaparlarsa kendimi affedemem."
"Yok canım," dedi Tekgöz Hamdi, "çocukların ne günahı var? Olmaz öyle şey, yapamazlar."
Kendi de pek inanmıyordu söylediklerine. Şimdiye kadar Yunan işgalcileri nice insanlık dışı şey yapmışlardı.
Biraz sonra tozu dumana katarak bir araba geldi. İçinden beş kişi indi. Halk yüksek rütbeli subayları görünce rahatlar gibi oldu. "Ne de olsa büyük adamların hali başka olur" diye düşündüler.
Aralarında Davut Ağa da vardı. Göbeği sarkmış gibiydi. Galiba aceleden korse giymeyi akıl edememişti. Yüksek rütbeli subayların en arkasında yürüyor, mütemadiyen önüne bakıyordu.
"Namussuz," diye mırıldandı Tekgöz Hamdi, "vicdansız kereta."
Hafız Murat'ı dirsekledi:
"Şu en öndeki general filan mı acaba? Pek kurumlu."

"Evet," dedi Hafız Murat, "General Yuvano, İzmir Kolordusu
kumandanı."

"Vış be, desene mesele çok ciddi, sandığımızdan da ciddi. Ne
düşünüyorum, biliyor musun? Kerami oğlumuz böyle eziyet
ederler korkusuyla karakola saldırmıyordu, sonunda kendini
tehlikeden tehlikeye atarak plânları ele geçirdi. Fakat baksana
şu işe, generalin niyeti iyiye benzemiyor."

Hafız Murat, cevap vermedi. Medresede mahsur tutulan öğ-
rencilerini düşünüyordu.

General Yuvano, köylülerin tam önünde durdu. Elinde kısa

bir kırbaç vardı. Hafiften çizmelerine vuruyordu. Bir süre bakış-
larını kalabalıkta dolaştırdı. Kırbacıyla Davut Ağaya yaklaşma-
sını işaret etti.

"Sor şunlara," dedi Fransızca, "bu gece neredeydiler?"

"Evlerimizde," diye bağrıştılar.

"Hepiniz mi?"

Bu soruya karışık cevaplar geldi. Herkes kendi hesabına bir-
şeyler söyledi. General,

"Anlat," dedi Davut Ağaya.

Davut Ağa,

"Dinleyin," diye bağırdı.

Susmaları için biraz bekledi.

"Dinleyin köylüler, bu gece karakolda bir hırsızlık oldu. Nö-
betçiyi bayıltarak karakolun çok kıymetli bazı eşyalarını çaldı-
lar. Üstelik."

Yutkundu. Sonra devam etti:

"Yüzbayışı da kaçırdılar. Yüzbaşı Alfredos'u. General Yuvano
diyor ki, caniyi teslim ederseniz evlerinize gitmeye izin verecek.
Aksi halde..."

Generale baktı. Söylediklerini gerçekten yapmaya kararlı
olup olmadığını anlamak istiyordu sanki. General başını müs-
bet mânâda sallayınca,

"Evet," dedi Davut Ağa. "Aksi halde çocuklarınızı bir daha
göremeyeceksiniz. Medresede, oldukları yerde ateşe verile-
cekler."

Korkunç bir suskunluk kapladı meydanı. Dehşet çizgisi kalb-
den kalbe uzandı. Tekgöz'le Hafız Murat bakıştılar.

"Olmaz böyle şey, olamaz," diye mırıldandı Hafız Murat.

Dayanamadı, ileri çıktı._

"Davut Ağa, çocukların ne günahı var? Bahsettiğiniz hadise-
den bizim de hiç haberimiz yok, ama ille de cezalandıracaklarsa
bizi cezalandırsınlar. İlişmesinler yavrucaklara."

Bir ses dalga dalga kabardı:

"Venizelos'un itleri, defolun!"

Deli Hakkı'nm sesiydi. Gayri ihtiyarî dönüp baktılar. Bir incir
ağacına çıkmış, ellerini ağzına boru gibi yapmıştı.

"Ne diyor?" diye sordu General.

Davut Ağa başını eğdi. "Venizelos'un itleri" diye nasıl tercüme ederdi adama?

"Ne diyor?" dedi tekrar. "Ne işi var orada?"

Davut Ağa, adamın deli olduğunu söyledi. Fakat General Yuvano, ısrarla ne dediğini öğrenmek istedi.

"Venizelos'un itleri, diyor. Adam zırdeli sayın generalim."

General burnundan solumaya başlamıştı. Yine de öfkeli mi, sevinçli mi olduğu anlaşılmıyordu. Dudaklarında rezil bir tebessüm vardı. Arkasına dönmeden,

"Albay Mazarakis," diye seslendi. "İyi nişancı olduğun doğru mu?"

Albay selâm durdu.

"Beş birinciliğim var, generalim."

"Şu ağacın üstündeki adamı görüyor musun?"

"Evet, efendim."

"Bir atışta düşürmeni emrediyorum."

"Tüfek kullanabilir miyim generalim?"

"Ne istersen yap."

Albay Mazarakis, askerlerden birinin tüfeğini aldı.

Köylüler, Generalle Albayın arasında geçen konuşmayı anla-

madıklarından mel mel bakıyorlardı. Albayın tüfeği ağaca doğrulttuğunu görünce kendilerini korumak için tabiî bir hisle yere çömeldiler. Hafız Murat,

"Durun," diye bağırdı, "meczuptur o."

Bir silâh sesiyle noktalandı sesi. Deli Hakkı ellerini göğsünün üstüne bastırdı.

"Venizelos'un..." diyebildi ancak. Sözünün sonunu getiremedi. Aşağı yuvarlandı.

Köylüler o yana atılmak ister gibi bir hareket yapınca General,

"Kıpırdamasınlar," diye gürledi. "Ateş açtırırım."

Davut Ağa, tercüme etti. Çakıldılar kaldılar, oldukları yerde.

Deli Hakkı bir süre debelendi, tırnaklarıyla kazdığı toprağı, yüzüne gözüne sürdü. Sonra hareketsiz kaldı.

"Alçaklar!" diye bağırmıştı bir kadın sesi. Generale doğru atıldı. Pençelerini çıkarmıştı.

Bir silâh daha patladı. Kadın etrafında döndü, döndü.

"Alçaklar," dedi tekrar, hırıltılı, bitkin bir sesle.

Yere kapaklandı.

Ateş eden Generaldi. Tabancasının namlusuyla kasketini ensesine doğru itti. Davut Ağaya,

"Sor bakalım," dedi, "şaka yapmaya gelmediğimizi anlamışlar mı?"

Kimse karşılık vermedi buna. Bakışlar bilenmişti. Nefret düğüm düğüm gırtlaklarda düğümlenmişti. Hafız Murat hâlâ çocukları düşünüyordu.

"Meraklanmayın hocam, ben idare ederim" demişti Fatih. O da çocuktu nihayet. Çocuktu, ama cesurdu. Diğerlerini teselli ederdi herhalde.

Davut Ağa konuşuyordu yine:

"Çocuklarınıza yazık olacak, söyleyiverin. General bu işi yapanı bildiğinize inanıyor. Müsamaha yaramadı, diyor. Size söylediydim işgal kuvvetlerine karşı gelmenin felâket getireceğini. Şimdi ne oldu? Yazık değil mi çocuklara?"

"Alçak," diye homurdandı birkaç kişi. Duymazdan geldi Davut Ağa.

"Elbette yazık," dedi devamla. "Cayır cayır yanacak masumlar. Büyüklerin günahını onlar çekecek. Söyleyin."

Tekgöz Hamdi belli etmeden Halime Halanın yanma kadar gitti.

"Sakın ha," dedi. "Ağzını sıkı tutasm. Söylesek de bir şey değişmeyecek nasılsa."

Halime Hala kızmıştı:

"Tek gözlü ifrit, sen beni ne sandın? Defol karşımdan."

Tekgöz Hamdi rahatladı. Keyifli denebilecek bir tavırla güldü.

"Yaşşa," dedi. "Yamansın."

Generalin meşum, boğuk, ürpertici sesi duyuldu:

"Yakın!"

Tek kelime.

Meşaleler tutuştu. Köylüler dalgalandılar rüzgâr altındaki deniz gibi.

Ön sıradakiler diz çöktü. Generale yalvardılar, yakardılar. Yemin salladılar.

Generalin yüzü müstehzi, biraz da endişeliydi. Yalvarmaları hoşuna gidiyordu. Bu dik başlı insanları şimdiye kadar diz çöktürememişti. En müthiş ölümlere bile gülerek gittiklerini görmüşlerdi. Çocukları mevzubahis olunca nasıl da azametleri tükeniyordu.

"Hayır," dedi, "affetmeyeceğim."

Yakarışlar dondu dudaklarda. Ümitsiz kıvrıklar peydahlandı, sonra hıçkırığa dönüştü bunlar.

Tık... tık... tık, tiki tık...

Ahmet Gazi koltuk değneğini vura vura yaklaştı.

"Bir teklifim olacak," dedi elini havaya kaldırarak.

Davut Ağa tercüme etti aynen:

"Bir teklifi olacakmış generalim."

"Söylesin."

"Teklifim şu. Bizden istedikleri kadar rehin alsınlar, isterlerse diledikleri sayıda insan vursunlar, ama çocuklarımızı bıraksınlar."

Generalin yüzünde hiç bir değişiklik olmadı.

"Ayağına ne olmuş?" diye sordu.
"Çanakkale'de kaldı," dedi Ahmet Gazi.
Generalin bakışlarına kin geldi. Çanakkale'de dövüşmemişti, ama duymuşluğu vardı. İtilâf donanmasını perişan edenlerin arasında o vakitler Ahmet Gazi de bulunuyordu demek.
"Yerine geç," dedi ıslık gibi sesle.
Ahmet Gazi kendini tutamadı. Tek ayağı üstüne dikildi. Koltuk değneğini Generalin başına indirmek için kaldırdı.
"Aşağılık herif!" diye gürledi.
"Vurun," dedi General, sakin sakin, "gebertin."
Pat...
Ahmet Gazinin gözleri irileşti.. Eli yanma düştü. Koltuk değneğini bırakmadı, ona dayandı.
Bir silâh sesi daha, pat...
Kurşun Ahmet Gazinin omuzu hizasından geçti. Kalabalığın arasında kaldı.

Bir taze gelindi Nesime. İki aylık yavrusunu bağrına basmış, ürkek, tedirgin, bitik bekliyordu.
Kurşun onu buldu.
"Aman," dedi.
Daha, daha sıktı yavrusunu, çocuğun sırtındaki ince kırmızı delikten kan sızdı...
O haliyle bile genç anne bebeğini kollarından bırakmadı. Daha güçlü sardı, daha istekle kucakladı.
Takati kesilinceye kadar.
Bir suskunluk çöktü kalabalığa, düşünceler bulandı. Yürekler tutuştu, yandı.
Ahmet Gazi hâlâ ayakta... Sallanıyor, sallanıyor, düşmüyordu. Koltuk değneğinin ucu toprağa batmıştı.
"Yıksanıza," diye haykırdı General. "Hayvanoğlu hayvanlar, yıksanıza şunu."
İki asker koştu. Ahmet Gaziyi rastgele süngülediler. Kan, revan içinde yere düştü. Gırtlağına bir süngü daha. Bitti Ahmet Gazi. Çanakkale'de yarım kalan iş, burada hepten bitti.

• • •

Medresinin içi loştu. Arka tarafa bakan pencerelerden yalnız bir tanesi açık bırakılmıştı. Diğerlerinin kepenkleri sıkı sıkıya örtülü idi.
Her pencerenin altmda bir asker bekliyordu. Parmağı tetikte, gözleri pencerede. Emir almıştı. Başını uzatanı tereddütsüz vuracaktı.
Küçük yaştaki çocukların çoğu ağlaya ağlaya uyuyakalmışlardı. Fatih kendi yaşındaki büyücek çocukların da yardımıyla yer minderlerini birleştirerek küçükleri bunların üstüne yatırmıştı.

Dışardan her silâh sesi geldiğinde gözlerini açıyor, sonra tekrar dalıyorlardı.

içerde yalnız bir tek Yunan askeri vardı. Kapıya sırtını dayamıştı. Bazan sıkıntıyla çocuklara bir göz atıyordu.

Görünüşüne bakılırsa halinden memnun değildi. Sık sık yüzünü buruşturuyor, kaşlarını indirip kaldırıyor, dudaklarını ısırıyordu. Çocuklara ilişmek, midesini bulandırmıştı. Medresedeki çocuklara baktıkça kendi oğlunu hatırlıyordu. Dokuz yaş a idi. Acaba Türkler Yunanistan'ı işgal etseler, çocuklara dokudurlar mıydı? Rahatlıkla evet diyemiyordu. Osmanlılar uzun üre ülkesini bir vilâyet olarak kullanmışlardı. Ama kendisinin burnu kanamamıştı. Adeta kurt ile kuzu yürümüştü. Hepsinden öte, Osmanlı idaresi Türklerden çok, Yunan teb.'ya imtiyazlar tanımıştı. Yaşlılar anlatırlardı bunları. Anlatmasalar da görmüştü Osmanlıların ülkesinde bıraktığı eserleri, i ıâlâ onlardan istifade ediyorlardı.

"Şu yaptığımız da iş değil yani," diye söylendi. "Ne istiyoruz yavrulardan? Bıraksak ya!"

Fakat General Yuvano, asker kadar insaflı değildi. Çoktan medreseyi tutuşturmaları için emir vermişti. Ellerinde yanar çıralarla bir sürü asker etrafta dolanıyordu.

"Acıktım," dedi Askeroğlu İbrahim'in altı yaşındaki oğlu Servet.

Elini karnına bastırmış, ağlıyordu.

Fatih yanma seğirtti. Lüle lüle siyah saçlarını okşadı.

"Uyu kardeşim," dedi.

"Uyuyamam ki, acıktım ben."

"Ben de acıktım," diye bağırdı uykudan uyananlardan biri. "Annemi isterim. Niçin bekliyoruz sanki? Neden evlerimize gitmiyoruz?"

Fatih ona koştu hemen, ellerini tuttu.

"Birazdan gideceğiz, az sonra, gözlerini yum sen. Yeşil yeşil rüyalar göreceksin."

Çocuk inatlaştı.

"Ben rüya görmek istemiyorum, annemi istiyorum."

Paytak paytak kapıya yürüdü. Yunan askerinin önüne gelince durdu.

"Kapıyı açsana," dedi emredercesine. "Gitmek istiyorum buradan, sıkıldım, annemi de özledim ben."

Askerin kımıldamadığını görünce bacaklarından itti.

"Gitsene be, gitsene öte..."

Yine kendi oğlu düştü askerin aklına. Onun da böyle kara gözleri vardı. Hayret dolu gözler.

Çömeldi. Kollarından tuttu. Kendi dilince bir şeyler söyledi. Çocuk tuhaf bir şey görmüş gibi güldü. Adamın konuşması hoşuna gitmişti. Arkadaşlarına:

"Hey," dedi seslendi. "Bakın, bakın."

Küçük yaştakilere eğlence çıkmıştı. Askerin etrafını aldılar bir anda. Çığlıklar atarak el ele tutuştular. Bir ilâhi tutturdular döne döne.

Sonra çocuklardan biri askerin tüfeğini merak etti. İki eliyle sarıldı tüfeğe. Çekti.

"Versene bana, babamın da tüfeği vardı. Sonra aldı, gitti."

Tüfeği vermek istemeyince bastı feryadı. Cıyak cıyak bağırıyordu.

Sonunda uzattı tüfeği. Gülerek seyre koyuldu. Koca tüfeği tutmakta güçlük çekiyordu çocuk. İki arkadaşı yardıma geldiler. Asker gülüyordu. Çocukların sevinmesi, içini ferahlatmıştı. Hep oğlu vardı aklında. Kara, kap kara gözleri önünden gitmiyordu.

Savaştan önce bazı günler minicik kolundan tutar, birlikte gezmeye giderlerdi. Söğüt ağaçlarının tünelleştirdiği koruluklarda el ele yuvarlanırlardı. Karısı uzaktan onları seyreder, kahkahalarla gülerdi.

Dalmış gitmişti Yunan asker. Nerede olduğunu unutmuştu. Gözlerinin önünde tatlı geçmişin filmi oynuyordu.

Fatih'in, Mehmet'e bir şeyler fısıldadığını görmedi. Şimşek gibi atılıp, çocukların elinden tüfeği kaptığını, üstüne doğrulttuğunu gördüğünde ise geç kalmış bulunuyordu. Tüfek elden gitmişti. Önce şaka sandı. Almak için bir hareket yaptı. Namlunun tehditkâr bir şekilde göğsüne çevrildiğini görüp teşebbüsünü yarım bıraktı. İşin çok ciddi olduğunu anlamıştı. Zaafına lanet ediyordu. Karısını, çocuğunu hatırlamanın sırasıydı sanki! Tüh! Tam çuvallamıştı. Şu çocuk da on ikisinde var, yoktu. Ataklık, cür'et, cesaret Türk çocuklarına dedelerinden miras kalmış olmalıydı. Yoksa bir şey yapması... Kapana kısılmıştı. Dilini de bilmiyorlardı. Yalvarır, yakarır, belki kandırırdı çocuğu.

"Kapıyı aç," diye emretti Fatih. "Yoksa..."

Birden bire kendisini büyümüş, koca adam olmuş hissediyordu. Çocuklara,

"Siz geri durun," dedi. "Mehmet geri çek onları."

Çocuklar açıldılar. Hâlâ çoğu" bir oyun oynandığını sanıyor, gülümsüyordu.

"Aç kapıyı!"

Asker anlamaz bakışlarla bakıyordu.

"Mehmet, işaretlerle anlat şuna, kapıyı açsın."

Mehmet kapıya gitti. Anahtar deliğini gösterdi. Açar gibi yaptı.

Asker mütemadiyen başını iki yana sallıyordu. Anlamıştı çocukların istediğini, ama anlamazdan geliyordu. Kapıyı açarsa

dışarı döküleceklerdi. Generale ne diyecekti? "Çocuklar oynasın, eğlensinler diye tüfeğmi verdim, ne bileyim Türk çouklarıyla şaka yapılmayacağını, bana doğrulttular, tehditle kapıyı

açtırdılar." Kim bilir nasıl bir ceza verirlerdi. Çocuğunu bir daha hiç göremezdi belki de.

Yüreğine ince uçlu bıçaklar saplandı, yüzünü ıztırapla buruşturdu.

Burnuna bir koku gelmeye başlamıştı. Tazı dikkatiyle kokladı. Yangın kokuşuydu. Çok iyi tanırdı bunu. Az ev yakmamıştı şimdiye kadar.

Cızırtı sesi duyunca tereddüdü kalmadı. Dışarda bağrışmalar da artmıştı.

"Yangın!" diye feryat etti.

Ne dediğini anlamadılar. Ama paniğe kapılması işlerine yaradı. Asker, can havliyle kapıyı açtığı gibi kendini dışarı atmıştı.

Bir tarraka koptu. Daha iki adım atmadan vurdular askeri. Ellerini göğsüne bastırdı. Sonra kollarını kaldırdı havaya. Ayakları birbirine dolaştı, yere düştü.

"Çevirmişler" dedi Fatih. "Domuzlar."

Duman içeri sızıyordu. Herşeyi anladı.

"Eyvah," diye mırıldandı kendi kendine, "tutuşturmuşlar."

Çocuklardan birkaç fırladılar dışarı, açık kapıdan. Makineli tarraka tekrar yankılandı. Gık bile demeden yuvarlandılar. Fatih aceleyle kapıyı örttü.

Sonra açık pencereye koştu. Dayadı tüfeği dışarı. Bir kurşun omuzu hizasından geçip duvara saplandı. Kendisi de tetiğe bastı. Ellerinde çıralarla medresenin etrafını dolananlardan birine çevirdi.

"Ölsem de gam yemem artık," dedi Fatih. "Venizelos'un itlerinden birini geberttim ya!"

Yine dokundu tetiğe. Tüfek kollan arasında çırpıntı. Pat.

"Çocukları yere yatır Mehmet, yere."

Sözünü bitiremedi. Sinir törpüleyen tarraka dizi dizi sıralandı. Alnında küçük bir delik açıldı. Arkası üstü döşemeye serildi çocuk. Ağzını bir açtı, bir kapadı sadece. Bakışları hep tavanda kaldı.

"Fatih abi ne yapıyor böyle?" diye sordu küçük çocuklardan Cemal. "Oynuyor muyuz?"

Küçüklerin gözünde herşey oyundu. Fakat aklı erenler tiril tiril titriyordu. Mehmet, Fatih'in düştüğünü görünce bir acı feryat koparmış, sonra tüfeği aldığı gibi pencereye koşmuştu.

Alevler kucaklıyordu medreseyi. Sis duman kesmişti etrafı. Rastgele üç defa ateşledi tüfeği.

"Geberin," dedi. "Geberin e mi!"

Arkaya devrilecek kadar bile zamanı olmadı, pencereye asıldı kaldı öylece. Ağzından, burnundan kan boşaldı. Tüfek de pencereden düşmüştü aşağı.

Alevler hışırdıyordu. Alevler çatal dilleriyle medresenin ahşap duvarlarını yalıyorlardı. Alevler kırımızımtraktı, duman karışımıydı bazan, ses çıkarıyordu alevler, yakıcı, ıslık gibi bir ses.

Ve dışarda feryatlar, feryatla, feryatlar...
Alevlerin içine atılmak isteyenler. Analar, babalar. Evlatlarının yerine kendi canlarının alınması için Generalin ayaklarına tekrar tekrar kapananlar, tozlu çizmelerini öpenler.
Ama insaf katledilmişti, merhamet canlı canlı gömülmüş veya kurşunlanmıştı.
Son müracaat kapısına sokuldular. Yaşlı gözler daha beter yaşlandı. Titreyen dudaklar daha bir acıklı, daha bir muztarip kımıldadı.
"Allah'ım bizi kurtar!"

Dilek kapısından bir hıçkırık tufanıyla birlikte geçmiş olmalı bu dua. Mutlaka Allah katma ulaşmış olmalı.
Bulut kümeleri birden yürüdü, gök keskin gürültülerle sarsıldı. Koyulaştı. Ciğer rengine bandı. Ve bir yağmur boşaldı, etrafı sele kesmecesine.
Bir saat geçti aradan. Dudakların yalnız dua için, yalnız feryat için kımıldadığı bir saat.
Yangın söndü.
"Alın piçlerinizi," diye hırladı General Yuvano. "Küllerini harman yerine sepersiniz."
Tanınmayacak cesetler, yarı yanmış bedenler, kemiğe kadar işlemiş yaralar. İniltiler, iniltiler.
Feryatlar:
"Evlâdım."
"Ciğerköşem, yavrum."
"Kızanım, kızancığım, nerdesin?"
Sonra, sükût...
Derin, yakıcı bir sessizlik.
Köy ölmüş gibi..İnsanlar canlı cenaze. Solgun yüzlerde bıçakla kazmmışçasına derin ıztırap çizgileri.
Ve yavrularının külleri arasında son yemin:
"Kanımız donuncaya kadar savaş."
Ardından taze, yeni, yürekten bir dua:
"Allah'ım, bize yardım et!"

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

Kurtuluş Savaşı büyüdükçe büyüdü, sürdükçe sürdü...
Kan damarlarda pıhtılaştı, gözyaşı gözlerde dondu.
Yurdun her köşesi ayrı kahramanlıklara, destanî mücadelelere sahne oldu.
Kuvay-ı Nizamiyenin yanında Kuvay-ı Milliye, Kuvay-ı Milliyenin içinde kadınlı erkekli serdengeçtiler.
Kan süzüm süzüm, kin alev alev, ruh coşkun.
Ödemiş cephesinde Fahri Bey, Mehmet Emin Ağa, Avukat

Hamit Şevket, Jandarma Kumandanı Tahü-Bey, Rasim Bey, Ali Orhan Bey, Ali Orhan Efe.

Ayvalık cephesinde Yarbay Ali Bey (Çetinkaya) kumandasında 172. Piyade Alayı.

Soma cephesinde 61. Tümen Komutanı Albay Kâzım Bey (Özalp), Çerkeş Ethem, Manisalı Karaosmanzade Halit Paşa, Galip Hoca (Celâl Bay ar).

Salihli cephesinde Giritli Şevki Bey, İsmail Efe, Sarı Efe, Halil Efe, Tahir Bey, Rahmi Bey.

Bozdağ cephesinde, Mestan Efe, Jandarma Yüzbaşısı Edip Bey, Kozlulu Mesut Hoca, Çolak İbrahim, Hamdi Kaptan, Karaerkek Mehmet Efe, İshak Refet.

Aydın cephesinde, Hacı Şükrü Bey, Kerami Efe, Yörük Ali Efe, Alanyalı Molla Mehmet Efe, Çineli Hacı Süleyman, Kıllıoğlu Dokuzun Mehmet, Hacı Ahmet, Sancaktarın Ali Efe, Albay Şefik, Molla Bekir, Demirci Mehmet Efe.

Kocaeli cephesinde, Yüzbaşı Yenibahçeli Şükrü Bey, Rauf Adnan, Galatalı Şevket, Cami, Bekir Sami, Ali Rıza, Çolak Kemaleddin, Salih Reis, Ömer Reis, Osman Reis, Topçu İhsan, İmam Naci, Üsküdar mıntıkası Jandarma Komutanı Remzi, Kalender Hasan Efendi, Ahmet Halim, Trabzonlu Raik, Hopalı Memoyzadelerden Rauf, Meto Hasan, Kara Ahmet Efendi, Kuşçubaşızade Eşref, Teğmen Hurşit, Bulgar Sadık, Sarı Mustafa, Çamur İzzet, Beylerbeyli Alaeddin.

Dayı Mesut, Yusuf Ziya, Korsan Murat, Teğmen Bekir Kaleli, Veysel Bey, İhsan Bey, Ayşe Kadın'm yirmi mücahideden meydana gelmiş kadınlar müfrezesi.

Giresun'da Topal Osman Ağa, Ünyeli Cezmi Bey, Binbaşı Sivaslı Caffer Tayyar.

Trakya cephesinde Yolageldili Kasım Efendi, Şeref Bey, Edirneli Muhiddin Bey, Edirneli Ekrem Bey, Ahiköylü Ahmet Bey, Vizeli Haydar Bey, Babaeskili Sultan Efendi, Hayrabolulu Hacı Fahri Efendi, Çorlulu Ali Bey, Lüleburgazlı Firuz Bey, Tekirdağlı Rahmi Bey.

Toros cephesinde, Topçu Binbaşı Kemal Bey, Binbaşı Osman Bey, Yörük Selim namıyla anılan Yüzbaşı Hasan Bey, Nuri Bey, Kurtoğlu Hüseyin Efe, Emin Bey.

Kilis cephesinde, Müdafâ-yî Hukuk Cemiyeti Reisi Molla Recep, İslâm Bey, Mücahit Akif Bey, Ahmet Remzi, Emekli Süvari Albay Kâmil Bey, Şeyh Abdi Efendi, Lâmi, Mahir, Hacı Hannan ve aşiretlerin tamamı.

Hatay cephesinde, Suriye Vatan Partisi liderlerinden ibrahim Hanno, Necip Üvey Efe, Selâhaddin Adil Paşa, Yarbay Bekir Sami.

Maraş'ta Sütçü İmam, İmamın dayısıoğlu Kadir Mehmet, Avukat Kısakürek Mehmet Ali Bey.

O Sütçü İmam ki, yüzsüz Fransız askerlerinin Türk kadınlarının yüzündeki iffet perdesi peçeyi,

"Burası artık Fransız topraklarıdır, peçe ile gezilmez" diyerek yırtmalarına dayanamamış, tabancasını çektiği gibi bütün kurşunlarını üstüne boşaltmıştır.

Ve o Ali Bey ki, bir Cuma sabahı kale burcunda Fransız bayrağının dalgalandığını görünce içi yana yana şu beyannameyi Cuma namazına gelen Maraşlılara dağıttı:

"Ey necip İslâm milleti! Vaktinde hazır ol! Bin üçyüz senedir Allah'ını, Peygamberini senden memnun ettiğin bir din ölüyor. Ecdadının kanı pahasına feth ettiği bir kalenin burcundaki al sancağın kale burcundan bugün indiriliyor. Şimdi bunu indirip yerine ayyıldızlı sancağını çekmek için sende birkaç dirhem İslâm kanı, bir parça din gayreti yok mudur?"

Urfa'da Ali Saip, Binbaşı İhsan, Mülkiye Kaymakamı Şevket, Baytar Müfettişi Adil, Anze Aşireti Reisi Hacim, Teğmen Hulusi.

Antep müdafaası, Kanije ve Silistre müdafaalarına taş çıkartacak bir millî hadise. Kahraman Şahin Bey ve arkadaşlığı.

"Düşman buradan geçerse ben ne yüzle geri dönerim, düşman ancak cesedimi çiğneyerek geçebilir!" diyerek inancı uğruna ölmeyi göze alabilen binlerden biri.

Destanlaşmaya lâyık ve gerçekten de destanlaşan bir ölüm:

"Uyan Şahin, uyan, uyanmaz mısın?
Diz çöküp düşmana dayanmaz mısın?

Al kızıl kanlara boyanmaz mısın?
Uyan Şahin uyan ah, neler oldu,
Yaralı Anteb'e düşmanlar dodu!"

Bütün büyük gayretlerin yanında yine buram buram bir dua.

Cephelerde, camilerde, mescitlerde, evlerde.

Dudaktan dudağa, kalbden kalbe.

"Allah'ım, bize yardım et!"

Nihayet bir gün...

26 Ağustos 1922. Hikâyemizin başlangıcından üç yıl sonra.

Türk Milleti Kuvay-ı Milliyesiyle, Kuvay-ı Nizamiyesiyle, Kuvay-ı İntibatiyesiyle şimşek taarruzuna geçti.

Afaki tutan "Allah Allah" sesleriyle birlikte toplar patladı, süngüler parıldadı, yürekler tutuştu.

Dişler, yumraklar bile görev yaptı.

30 Ağustos günü güneş büyük bir zaferin üstüne gurub etti.

9 Eylül 1922 günü de İzmir kurtarıldı. Mağrur Yunanlılar, göğüs göğüse savaşın, silâhsız, masum insanları öldürmeye, gebe gelinleri süngülemeye, beşikteki bebekleri kurşunlamaya, çocukları okullara doldurup yakmaya, insanları mahzenlere tıkıp makineli tüfeklerle taramaya benzemediğini anladılar. Tabana kuvvet kaçtılar. Kaçmakta gecikenler Kordonboyu'ndan Ege'nin serin sularını boyladı.

Yurt toprakları, adım adım işgalden kurtarıldı. Müslüman

Türk kadını Fransız askerlerinin yırtacağı korkusunu taşımadan tekrar peçesini giydi. Türk erkeği Yunan palikaryasının başından zorla kaptığı sarığını, fesini, takkesini yeniden giydi.
Herkes derin mi derin bir nefes aldı:
"Ooooooh, çok şükür."
Erken miydi bu soluklanma, bilmiyorlardı.

Hafız Murat, medresesini kurmaya başlamıştı. Kerami Efe üç yerinde üç gaza nişanı taşıdığı halde sağ kalan arkadaşlarıyla birlikte tekrar köyüne dönmüştü.
Meryem için için seviniyor, Davut Ağa kara kara düşünüyordu.
Acaba hâlâ borusu ötecek miydi? Köylüler, "vatan haini" diye gammazlayıp yakalatacaklar mıydı? Bir yolunu bulmalıydı, bir yolunu.
Köyler baştan kuruluyor, şehirler enkazdan temizleniyor, gözler yeni bir umutla Darül Hilafeye (İstanbul'a) çevriliyordu.
İlk büyük hüsran! Halife kaçtı diyorlardı.
"İmkânsız bir şey bu, olamaz, inanamıyorum. Müslümanların Halifesi kaçsın, yurdun tam kurtarılmasından sonra, aklım almıyor, hem de İngiltere'ye. Ama niçin?"
Hafız Murat bu konuda Kerami'den daha bilgiliydi:
"İstiklâl Savaşına baş olanlardan biri halifeye çektiği telgrafla parça parça doğrayacaklannı, leşini köpeklere atacaklarını yazmış."
Kerami yeri tekmeliyordu:
"Kim yapar, nasıl yapabilir, ne hakla, neye istinaden? Biz Halife-i Müslimin için vuruşmadık mı?"
"Şimdi bir başka devir başlıyor derler, Kerami Efe."
"Bırak Allah'ını seversen Hafız, bana efe deme. Efelik erkekliğin şanıdır, er olsak yeniden silâha sarılırdık. Ne menem şey bu? Dur bakalım, belki de İngilizler kaçırmışlardır."
"Niçin?"
"Niçin olacak, tarihte bu gibi vakalar olmamış mı? Bizans imparatorları bazan Osmanlı şehzadelerini rehin tutarlardı. Osmanlı padişahından emin olmak için. Padişah Bizans'a taarruza kalkıştığında 'Şehzadenin emrine ordu verir, saltanat müddeisi

olarak topraklarına salarız' diye tehdit ederlerdi. İngilizler aynı oyunu oynamış olmasınlar? Bir tehdit unsuru olarak ellerinde tutmak sevdasına kapılmasınlar. Olur mu dersin?"
"Bilir miyim, herşey olur. Öyle bir kargaşa var ki."
"Gerçek. Kimin ne yapacağı belli olmuyor."
Ardından saltanatın lağvedildiği haberi gelince suskun suskun bakıştılar sadece, ağızlarını açamayacak kadar şaşırmışlardı.

Acı acı başlarını salladılar. Buruk buruk baktılar ayak uçlarına doğru. Artık ne yapılsa şaşmayacaklardı. Şaşkınlıkları tükenmişti.

Üç yıl gülmeyi unutan dudaklar birkaç gün zafer sevinci ile gülmüş, ardından yine o buruk, o acımsı ifadesine bürünmüştü.

Lozan Muahedesini tahlil edemediler. Ankara'nın Merkez oluşunu yorumlayamadılar.

Cumhuriyet ilân edilince biraz rahatladılar. Osmanlı Hanedanını yurtdışına sürenler, hiç değilse saltanatın tapusunu üzerlerine çıkarmamışlardı.

ONALTINCI BÖLÜM

Yıllar durmuyordu.

Takvim yaprakları birbiri ardına takılıp düşüyor, haftalar ayları, aylar yılları kovalayarak ardı ardına akıp gidiyorlardı.

Hafız Murat'ın sakalında beyazların hakimiyeti başlamıştı.

Tekgöz Hamdi belini tuta tuta köy yerinde dolaşıyor, kurtuluş yıllarını çocuklara hikâye ediyordu.

Kerami Efe Meryem'ine kavuşmuştu. Nur topu gibi bir erkek çocukları da vardı.

Babası ölmüştü Kerami'nin. Annesi ise iyiden iyiye çökmüştü. Aklını da biraz oynatmıştı, küçük oğlu Fatih'in yanmasıyla birlikte. Arada bir dişlerini sıkıyor, gözlerini alabildiğine açıyor, bakışlarını Hafız Murat'ın eski yerine tekrar kurduğu medreseye doğru dikerek,

"Yavrumu yakanlar yansın inşallah!" diye beddua ediyordu.

Davut Ağa yine işini aşırmıştı. Her devirde dört ayak üstüne düşen acaip bir mahlûktu. Ankara'ya telgraf telgraf üstüne çekmiş, gidip gelmiş, köylünün menfi ifadelerine rağmen yüksekçe

bir makam koparmıştı. Ankara'da oturuyor, kubbeli çekmecesine yeni servetler tıkıyordu.

Kurtuluş için hayatlarını, servetlerini serenler şimdi köşelerine büzülmüşlerdi. Dikkatle, endişe ve tedirginlik karışımı bir dikkatle hadiseleri takip ediyorlardı.

Birgün köye Yörük Ali Efenin kızanlarından biri geldi. Kerami'yi buldu.

"Ağam seni ister," dedi. "Ölmeden görmeyi murad eder. Kendisi ağır hasta."

Kerami, köyünden koptuğu gibi, aman zaman demeden Yörük Ali'nin önüne düştü. Ellerine sarıldı, gözyaşlarını tutamayarak ağladı.

"Efe, savaşta büyük hizmetlerin oldu. Aydın da, tzmir de senin ve senin gibilerin sayesinde kurtuldu. Milletin kanını sizler tutuşturdunuz. Kenara itilecek adam mıydınız?"

Yörük Ali, çelikleşmiş parıltılarından hiç bir şey kaybetmemiş gözlerini Kerami'ye dikti, omuzunu okşadı, gülümsedi.

"O zamanlarda yapılan işlerin birçoklarını bana, sana, şuna,

buna mal ederler kardaş. Bu yanlıştır. Azim hatadır. Bir kişinin, beş kişinin, böyle büyük davalarda ne ehemmiyeti olabilir? Gönlünde vatan aşkı taşıyan her Türk, her Müslüman o günlerde senin, benim gibi düşünmüş, bizim gibi duymuş, bizimle beraber silaha sarılmıştır. MUli kukavemette arslan payını kendine ayırmakta hata vardır. Bir elin şamatası olur mu ki?"

Kerami düşüne düşüne köyüne döndü. Bir yahut birkaç el öyle bir şamata çıkarıyordu ki, bu gürültüde gerçekler duyulmaz olmuştu. Kimin ne dediği, kimin ne yaptığı anlaşılmıyordu. Davut Ağa gibiler bile yüksek mevkilere gelebildikten sonra, gerisi...

• • •

Seyitköy'e güneşli bir öğle üstü jandarmalar geldi. Türk jandarmaları. Başlarında bir onbaşı bulunuyordu. Muhtarı sordular. Muhtar Kerami idi. Eve aldı jandarmaları. Girmediler.

"İşimiz acele," dedi onbaşı. "Köyünüzde bir medrese var duyduk."

"Hamdolsun var," diye cevap verdi Kerami. "Hafız Murat'ın gayretiyle yeniden inşa ettik. O yangın..."

Gözleri daldı, buğulandı, sesi titremeye başladı:

"Yanan cıvıl cıvıl çocuklar, bu köyün, bu milletin çocukları. Aynı yerde başka çocuklar okuyor, yine bu köyün, yine bu milletin çocukları."

Onbaşı duymamış gibiydi:

"Oraya gideceğiz," dedi.

"Hay hay, gidelim, zaten öğle vakti, namazımızı da cemaatle kılarız."

Gittiler. Hafız Murat derste idi. Misafirlerini sevinçle karşıladı.

"Safalar getirdiniz, Yunan askerlerinin murdar ayaklarıyla kirlenen eşiğimizden Türk askerlerinin uğurlu ayakları da geçecekmiş demek. Bu günleri ne çok bekledik bilseniz onbaşım."

Onbaşının yüzünde acı bir gölge uzandı.

"Emir kuluyum hoca," diye başladı. "Talebeleri derhal dağıt. Bir daha da onları okutmaya kalkma sakın. Başm derde girer."

Hafızın yüzü süzüldü süzüldü, küle döndü:

"Şaka ediyorsunuz" diyebildi.

• • •

Birkaç ay sonra tekrar geldiler.

"Kimse fes giymeyecek, sarık sarmayacak, takke örtmeyecek," dediler, gittiler.

Hafız Murat yine,

"Şaka ediyorsunuz," diyebildi.

• • •

Yine geldiler.

"Ezan bundan böyle Türkçe okunacak, kadınlar çarşaf giyme-

yecek, Kur'an harfleriyle okunup yazılmayacak," dediler.
Hafız Murat şaşkın,
"Bu kadarı da fazla ama," dedi, "işgal kalktı ya, daha ne? Ne demek bütün bunlar?"

• • •

Bir daha geldiler. Zabıt tuttular. Kara kara Latince yazılar çıktı ak kâğıdın üstüne.
Seyitköy imamı emirlere uymuyordu. Sarık sarmakta inat ediyor, hâlâ medresede çocuk okutuyor, Kur'ân alfabesi öğretiyordu.
Bastılar kelepçeyi bileklerine. Götürdüler.
Hafız Murat'ın bileğine kelepçe bir kere daha geçmişti önceleri, işgalde iken. Yadırgamadı.
"Kader işte," dedi. "Nasıl tecelli edeceğini Allah'tan başkası bilemez. Bir tuhaf alın yazısı."
Mapusaneye kapatıldı Yunanlıların onu kapadıkları zindandan pek farklı bir yer değildi. İkisi de burun deliklerini acıtırcasma küf kokuyordu. İkisinde de fareler cirit atıyorlardı. Suçu da aynıydı galiba. İslâmı öğretmek, İslâmı yaşamak. Yaşatmak!
Anlamakta güçlü çekiyordu.
Çeksin, kim dinler?

• • •

Bir hafta sonra bıraktılar. Bir şapka tutuşturdular eline.

"Bundan böyle sarığa paydos, bunu giyeceksin!"
Davut Ağa bu serpuşu köyde ilk giyenlerdendi. Acab bu yüzden mi yüksek makamlara tırmanmıştı? Cezalanması gerekirken terfi etmişti?
Düşüne düşüne köye döndü.
Şapkayı koltuğunun altına kıstırmıştı. Gözlerinde yaş damlaları inliyordu.
Kerami ürktü.
"Bu nedir hocam, nedir Allah'ını seversen?"
"Bu mu?" dedi Hafız Murat şaşkın şaşkın, perişan. "Adına şapka derler. Kılığı, kıyafeti Avrupa'ya uydurursak imiş, şıp der, onların seviyesine çıkarmışız. İzmir'de oturan büyük adam böyle dedi bana."
Daldı kaldı Kerami'nin yüzüne, bir acı, bir muztarip ve bitkin baktı ki...
"Gayri bize yol göründü," dedi iniltili, belirsiz. "Durmak olmaz."
"Nereye hocam, nereye gideceksin?"
"Bilir miyim Kerami kardeş, nereden bileyim? Bir yerlere giderim elbet. Medrese olmayınca, okutacak çocuk kalmayınca, ezanı ezan gibi okuyamaymca, nereye gidilir? Bilir miyim kardeş, nereden bileceğim?"
Gözlerini medreseden yana çevirdi. Ne ümitlerle inşa etmişti. Amele olmuş taş çekmişti, dülger olmuş duvar dizmişti, maran-

goz olmuş kapısını takmıştı.
"Bilir miyim ki..." diye mırıldandı bir daha.
Sırtını döndü, vurdu, gitti. v
Bir suskun köy bıraktı ardında, talebeleri,
"Gitme," diye feryat ettiler, ama o gitti yine de.

Hepten gitti, dönmemecesine.
Kerami eve kaçtı. Oğlu uyuyordu. Tuttu, kaldırdı beşiğiyle birlikte, göğsüne bastırdı.
"Hafız gitti oğul," dedi, "gitti kızanım! Bunca hizmet vermiş adam gitti. Say ki giden köyün imamı değil, ulvî duygularımın, örtümün, an'anemin tamamı. Say ki uğruna kan akıttığım kıymetler. Taktı ardına götürdü."
Meryem yan kapıdan içeri süzüldü.
"Ne diyorsun öyle?" dedi. "Beşiğiyle bile kaldırmışsın, bu ne düşkünlük?"
Beşiği bıraktı, karısının yanına gitti. Bir çığlık attı Meryem:
"Aman Allah'ım, sen ağlıyorsun!"
Kerami,
"Gitti," dedi sadece.
Vatanım gitti dese, sesi bu derece acı çıkablirdi herhalde.
Fakat kendisi hiç bir yere gidemedi. Köyünde kaldı. Karısı vardı, yerinden güçlükle kalkan yan aklı gitmiş annesi vardı, çocuğu vardı. Kala kaldı. Çiftçilikle uğraşmaya koyuldu.
Elinden geldiğince kulaklarını tıkamış, ağzını mühürlemişti. Gelen haberleri duymamaya çalışıyor, söz etmemeye gayret ediyordu. Söz etse biliyordu başına gelecekleri. Dosdoğru konuşacaktı. Dos doğru söyleyeni ise dokuz köyden kovmakla kalmıyorlar, sürüm sürüm süründürüyorlardı.

• • •

Hiç beklenmedik bir günde Davut Ağa köye teşrif etti. Buna elbet "geldi" denemez, anlı şanlı teşrifti doğrudan doğruya. Yanında on kişi daha vardı. Hepsi kelli felli, tumturaklı adamlar. Altın köstekli saatleri yelek ceplerinde, kelebek gözlükleri gözlerinde, birer Fransız centilmeni.

Zoraki bir hoşgeldiniz, dedi Kerami. Gözlerini kayınpederi olacak adamın yelek cebinden sallanan köstekten uzun zaman alamadı. Geçmişe dönüyordu aklı hep. Fatih'i hatırlıyordu. Bir hatadır etmişti çocuk, taş atmış, saatini kırmıştı. Bu yüzden az daha kendisini esir alacaktı, rehin tutacaktı.
Evindeki karakol. Yunan askerlerini peşine takarak köyde tur atmalar. Köyün suyunu kesmeler. Hep, hep takılı vermişti aklına. Hatıralar başına üşüşmüş, geçmişin enkazı altında kalmıştı.
Meryem kocasını gözlüyordu. Bir taşkınlık yapmazdı herhalde. Kerami gün görmüş olgun bir adamdı. Ne hissederse etsin, hissini içine gömmeli, yüreğini biraz daha yakmalıydı.
Yine rahat edemedi. Gitti, kocasının kulağına eğildi:

"Ne olur kendini tut," dedi. "Değmez."
Baş salladı Kerami:
"Değmez hanımım. O saat yüzünden seni tanıdım, kayıp saymıyorum."
Meryem'in yüzü pembeleşti, rahatlamıştı da ayrıca.
Davut Ağa anlatıyor da anlatıyordu.
Bir fırka kuruluyordu. Fırkanın ön saflarında yerini alacaktı. Hükümete muhalefet edeceklerdi. Kıyasıya muhalefet edeceklerdi. Tabiî yine hükümetin izni nisbetinde. Fazlaca ileri gitmenin bu zamanda âlemi yoktu. Henüz vakti değildi.
Kerami baktı, baktı.
Bıkmadan baktı, usanmadan baktı.
Gözleri acıyana kadar baktı.
Bu adam neler söylüyordu? Hizmetten filân nasıl da bahsedebiliyordu? Ne yüzsüzlüktü ya Rabbi! Ne pişkinlikti. Dili sürçmüyor, takılmıyor, makineli tıkırtısı gibi durmadan konuşuyor, nefes almadan söylüyordu.

Şu adam... Şu Yunan askerlerine evini tahsis eden adam. Bir saati kırıldı diye kendisini rehin alan adam. Şimdi karşısında vatan kurtaran aslan kesilmişti.
Kerami ürktü. Belki de adam haklıydı kimbilir? Belki de iddia ettiği gibi Yunanlılardan görünüp aslında vatanına ölesiye hizmet etmişti. Belki de kabara kabara anlattığı gibi İzmir bölgesinin işgal plânlarını da o yürütmüştü. Öyle ya, Meryem de seslenmediğine göre, adam doğru söylüyor olacaktı.
Ya kendisi ne yapmıştı? Eşkiyalık. Sadece o kadar, eşkiyahk!
Davut Ağa gerçi alenen bunu söylemiyordu. Söyleyemiyordu, ama efelerden bahsederken bir küçümser bakışlarla kendisine bakıyordu ki, başka türlü yorumlayamazdı.
Dinledi, dinledi...
Bıkmadan dinledi, usanmadan dinledi.
Kulakları pas tutana kadar dinledi.
Alışmak istiyor gibiydi. Herhalde yaşadığı müddetçe çok dinleyecekti.
Davut Ağa akşama yakın arkadaşlarını da alarak çekti, gitti.
Kerami karısına bakmaya utanıyordu. Neden sonra,
"Çok üzgünüm," dedi. "Vatanımın kurtulmasına çalıştığımı sanıyordum. Meğer hiçbir şey yapamamışım. Baban gibilerin sayesinde kurtulmuş. Üzgünüm."
"Kurtulmuş ya," dedi karısı. "Mühim olan bu."
Kurtulmuş ha! Bir inanabilsem!
Yatağa girdi. Yorganı başına çekti.
Gizlenmek istiyordu, herkesten gizlenmek. Kaybolmak.

-SON-